

VASTE RUBRIEKEN

260 ACTUALITEITEN

306 REACTIES & BRIEVEN

- De audit
- Reactie op recensie *Topadvocatuur*

327 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

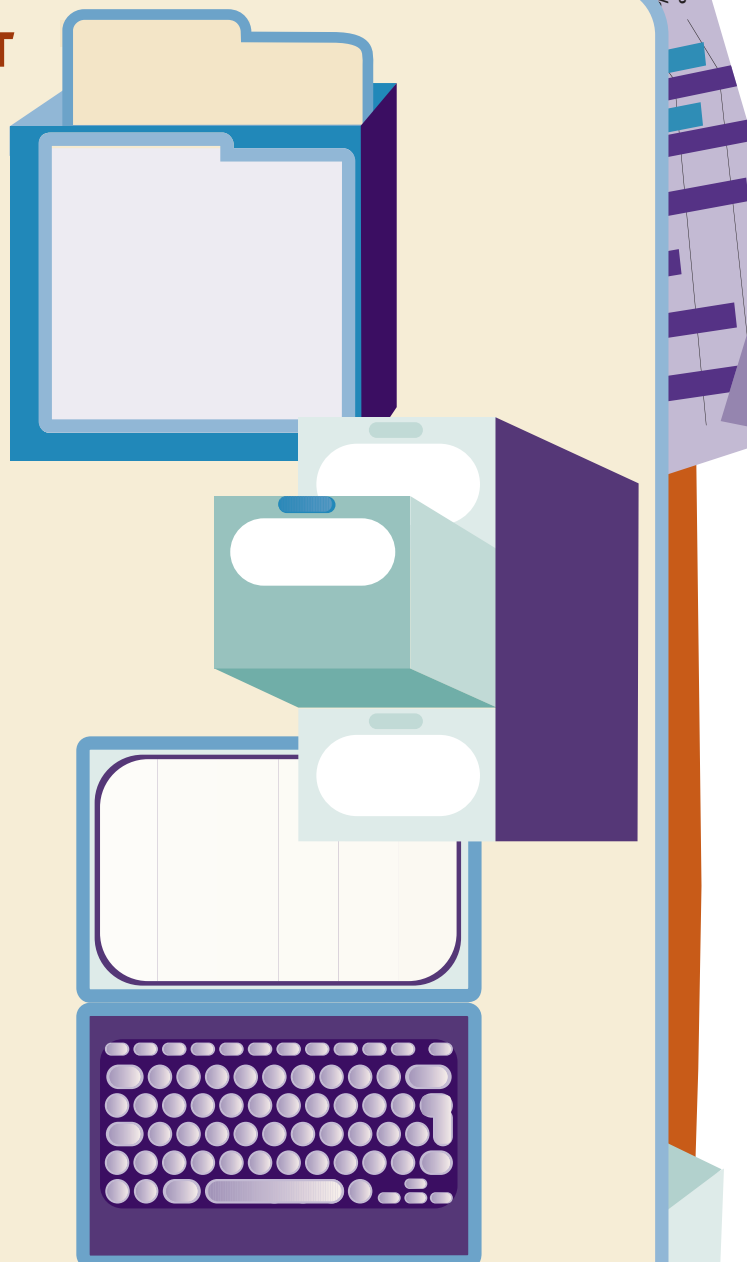
VAN DE ORDE

258 ▸ Van de deken: Be just and fear not

Verder onder andere:

- 313 ▸ Verordening op de praktijkuitoefening
- 316 ▸ Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking
- 317 ▸ Toevoegingszaken
- 318 ▸ Permanente opleiding
- 322 ▸ Personalia
- 326 ▸ Uitspraken geschillencommissie

KENNISMANAGEMENT

Redactioneel: Van laatjes en dozen naar *flow-charts* 267De kaartenbak voorbij: Kennismanagement in de alledaagse praktijk
Michel Knapen 268De stand van zaken: Inventariserend onderzoek
Luuk Matthijssen
Siemen Jongedijk 274Typologie van software voor kennismanagement
Luuk Matthijssen
Siemen Jongedijk 280Documentbeheer als opstap naar kennismanagement
Marco de Heer 284De gebrekkige cultuur van kennis delen
Elmira M.A. Nijhuis
Marjolijn A. Wibbelink 288Casus Kennedy van der Laan: invoering van een project
M.R. Heskes
J.J. Linnemann 291'Kennismanagement kan het denkwerk niet vervangen'
Michel Knapen 294Het Overleg voor kennismanagers geportretteerd
Jan Pieter Nepveu 296Auteursrecht geen obstakel van belang
P.B. Hugenholtz 298De toekomst van kennismanagement
Lucien Wopereis 300

BIJ ONS KUNT U RUSTIG RONDNEUZEN

Voor juristen zijn er volop mogelijkheden. De variëteit aan interessante specialisaties en werkzaamheden is zó groot, dat u maar moeilijk een keuze kunt maken. En waarom zou u ook? Want als jurist bij Brunel Legal kunt u werken aan verschillende opdrachten bij steeds andere organisaties, met andere activiteiten en andere culturen. Volop afwisseling dus. Én volop de gelegenheid om kennis op te snuiven en uw horizon te verbreden. Kiest u niet voor afwisseling, maar zoekt u liever een vaste baan bij een van onze opdrachtgevers? Ook dan helpen wij u graag. Bel voor een afspraak 020 - 312 50 00 of e-mail naar resourcecentre@brunel.nl. Voor meer informatie kunt u ook even kijken op www.brunel-legal.nl.

brunellegal

Since 1990, AIF has provided top-level financial training courses for international professionals from over 900 companies based in 88 countries worldwide. The courses are taught by leading experts from various renowned institutions, such as INSEAD, Wharton, and Columbia.

For more information contact us at:

Tel: +31 (20) 5200160
Fax: +31 (20) 5200161
or visit our website at
www.aif.nl

Amsterdam Institute of Finance

Offers the following upcoming courses

Project Finance	May 3 – 7, 2004
Foundations of Finance	June 23 – July 16, 2004
Finance for Lawyers part I	September 30 – October 2, 2004
part II	October 4 – 6, 2004

The Finance for Lawyers course is accredited by the Dutch Bar Association and awards 30 points to its members.

Be just and fear not

Jeroen Brouwer

De personages in de toneelstukken van Shakespeare 'zijn eigenlijk niet anders dan handige trefwoorden, verbale kapstukken om onze eigentijdse obsessies en beslommeringen aan op te hangen,' aldus essayist Bas Heijne. Twee weken terug werd er in de Tweede Kamer aardig wat aan die karakters opgehangen. Waren Shakespeare's treurspelen tragedies van de versplinterde geest, zijn historiestukken waren tragedies van een versplinterde staat.

De Raad van State heeft zijn jaarverslag gepresenteerd. Vice-voorzitter Tjeenk Willink kenmerkt de terugtrek van de staat de afgelopen twintig jaar toch vooral als een terugtrek van de politieke ideologieën. Ambtenaren kregen minder politieke oriëntatiepunten om hun handelen op af te stemmen en werden aan zichzelf overgeleverd. Oriëntatie op het bedrijfsleven was niet alleen een uiting van de heersende mode, maar ook een *verlegenheidsoplossing*. Professionele uitvoerders worden niet meer aangesproken op hun eigen professionaliteit en hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, maar, bijvoorbeeld door marktwerking en eisen uit de publieke sector, onder papier bedolven. 'Het is nog niet zolang geleden dat de meeste advocaten gesubsidieerde rechtshulp tot de verantwoordelijkheid van hun beroepsgroep rekenden. Zij is inmiddels steeds meer een door de overheid gefinancierde en gereguleerde rechtsbijstand geworden,' zo valt te lezen.

De observatie van de vice-voorzitter dat de Tweede Kamer zich te vaak laat leiden door 'incidentalisme', daarbij meestal aangemoedigd door de media, schoot in het verkeerde keelgat van PvdA-kamerlid Klaas de Vries. De Kamer had immers uren vergaderd over de rechtsstaat. Dat valt allemaal na te lezen in een aantal verslagen en in een op het moment van schrijven dezes ongecorrigeerd stenogram van de plenaire behandeling in de Kamer. Het ging over het WRR-rapport *De toekomst van de rechtsstaat*. De rol en positie van de advocatuur in de rechtsstaat bleven bepaald onderbelicht. Dat vond De Vries ook. Vraagtekens plaatste hij bij het feit dat vanuit de advocatuur met enige regelmaat kritiek is te horen op het functioneren of het oordeel van de rechter. In zijn reactie geeft minister Donner aan de advocatuur als onderdeel van het rechtssysteem te beschouwen. Dat schept verplichtingen en verantwoordelijkheden, aldus de bewindsman.

Vanuit de Orde is ingebracht dat een fundamenteel debat over de rol en positie van de advocatuur wordt verwelkomd. Het zou onzorgvuldig zijn over de advocatuur alleen maar te spreken naar aanleiding van incidenten.

Wanneer met 'onderdeel van het rechtssysteem' wordt verwezen naar de opvatting dat de advocaat primair dienaar van het algemeen belang is ('officer of the court') en als zodanig bijvoorbeeld het belang van de waarheids-

vinding moet laten prevaleren boven het belang van de cliënt – in tegenstelling tot de opvatting dat hij de juridische belangenbehartiger van zijn cliënt is –, dan is daarover duidelijkheid geboden. Het is overigens de rechtsconsument die gebaat is bij procesmonopolie en verschoningsrecht. Die opvatting ligt ten grondslag aan de bestendige rechtspraak van de Hoge Raad over het belang van het verschoningsrecht versus dat van de waarheidsvinding. In onze visie gaat het dan ook niet om privileges van de advocaat, maar in wezen om privileges van de rechtzoekende.

Bij de plenaire behandeling heeft De Vries een motie ingediend. Grote veranderingen met betrekking tot de advocatuur rechtvaardigen een analyse. Daarin zou onder meer aandacht moeten worden gegeven aan de advocaat als vertegenwoordiger van een cliënt in een rechtsgeding, aan de advocaat als adviseur in de (internationale) adviespraktijk, privileges als procesmonopolie en verschoningsrecht, toegang tot rechtshulp voor particulieren en functioneren van toezicht (klacht- en tuchtrecht). De motie is aangenomen en ondersteund door Dittrich en Van de Camp.

In de *Staatscourant* viel te lezen dat de Vries geïnspireerd was door de wijze waarop advocaten opereerden in de Parmalatzaak, en een enkele advocaat die zich kennelijk publiekelijk had uitgelaten over een onwelgevallige uitspraak. Hoezo geen incidentalisme?

Debatterend over de bijdrage van advocaten aan juridisering zei de minister twee weken geleden letterlijk: dat deze 'in wezen al bij Shakespeare beantwoordt in het toneelstuk *Hendrik IV*, waar de nieuwe koning zijn beleid aankondigt met: "Let's start to kill all lawyers". Dat ziet hij als een belangrijke hervorming in het land. Nu, daar valt soms iets voor te zeggen...' De Vries reageerde met de opmerking dat de analyse ook de conclusie kan worden.

Het gehele citaat luidt overigens 'The first thing we do, let's kill all the lawyers'. Het is afkomstig uit *Henry VI* en wordt uitgesproken door Dick the Butcher, volgeling van de anarchist Jack Cade, die overwoog de regering ten val te brengen. Shakespeare was zich hier bewust van het belang van advocaten als hoeders van vrijheid en recht. De prioriteit van de tiran Cade is in de kern een klassiek compliment voor onze professie!

Politici die zich op een anarchist beroepen – een hedendaags toneelschrijver moet daar toch iets moois van kunnen maken. Ik volsta maar met een citaat uit *Henry VIII* en richt mij tot u, advocaten: 'Be just and fear not!'

84e jaargang – 23 april 2004 – nr. 6
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. A.A.M. van der Meer
mr. P.F.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureauredactie

Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Kljisen
Tekeningen: Floris Tilanus

Lay-out/vormgeving

Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234466, fax 0172-233017
e-mail: bdbmv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 7: 30 april 2004
afl. 8: 22 mei 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

College van Afgevaardigden 25 maart in Den Haag

‘Hopelijk blijkt uit het experiment dat aan no cure no pay geen behoefte bestaat’

Op 25 maart was de opkomst goed, in Hotel Sofitel te Den Haag: bijna zeventig advocaten. Voor het eerst hadden ze recht op vacatiegeld (250 euro). Belangrijkste agendapunt was, niet voor het eerst, no cure no pay. Nu is dan eindelijk definitief besloten te beginnen aan het experiment. Met een klein voorbehoud.

Jan Pieter Nepveu
journalist

Nergens hangt een klok, maar het zal rond elfven zijn wanneer Jeroen Brouwer met de gebruikelijke tikken tegen zijn glas de vergadering opent. Het College houdt een moment stilte ter gedachtenis aan prinses Juliana.

Brouwer wil een volgende keer van gedachten wisselen over het functioneren van het College van Afgevaardigden, inclusief het functioneren van de Algemene Raad en de voorzitter. Tijdens bezoeken aan de Raden van Toezicht is namelijk opgevallen dat sommigen de collegevergaderingen als ‘sub-optimaal’ beleven.

Dat was de eerste mededeling, de volgende betreft waarnemend deken Pim van Duren. Deze heeft al heel lang aangegeven uit de Algemene Raad te willen stappen en zal in november de daad bij het woord voegen. Els Unger is bereid hem op te volgen en zal zich daarna, in juni 2005, verkiesbaar stellen voor de functie van algemeen deken.

‘LAAT DE TREIN VERTREKKEN’

De ochtend is reeds een eind gevorderd, wanneer men toekomt aan no cure no pay. Brouwer vraagt in te stemmen met een vijf jaar durend experiment, onder strikte voorwaarden en uitsluitend in letsel- en overlijdensschadezaken. De begindatum is 1 november 2004, tenzij zich eerder nieuwe, relevante ontwikkelingen voordoen. Die zouden kunnen komen van het ministerie van Justitie, dat altijd al tegen no cure no pay geweest is. Brouwer heeft het nog even nagezocht: ‘Al in 1998 heeft Justitie de vrees verwoord voor agressieve werking, prijsopdrijving, verhoging van verzekeringspremies, excessief declareren en maximalistisch claimgedrag.’

Rechtszoekenden buiten de gefinancierde rechtshulp worden geacht de kosten zelf te kunnen dragen. Dus wat is het probleem, vraagt Justitie zich af. De minister wil nu weten hoeveel mensen eigenlijk geen toegang tot het recht hebben, een lastige vraag. ‘We hebben geprobeerd daar greep op te krijgen door enquêtes en onderzoek, en dat is maar zeer ten dele gelukt,’ aldus Brouwer.

Maar Justitie weet ook dat het vaak deskundigenkosten zijn die het rechtsproces duur maken. Daarom wordt overwogen een fonds op te richten ter bestrijding van deze kosten. Als dat er komt, zou resultaatgerelateerd belonen misschien overbodig kunnen worden.

J. Beer (Amsterdam), altijd voorstander geweest van no cure no pay, is bang dat de trein tot stilstand komt. Justitie ‘wringt zich in allerlei boch-

Eén op de zes advocaten doet onjuiste opgave Ordebijdrage

ten’ en komt met een halve en bovendien moeizame oplossing. Op een fonds voor deskundigenkosten zullen alleen cliënten een beroep kunnen doen die rechtsfinanciering krijgen, en niet de relatief grote groep daarboven. Daarom is het een halve oplossing. Het is ook een moeizame oplossing, omdat advocaat en cliënt natuurlijk weer aan allerlei voorwaarden moeten voldoen. ‘We drijven steeds verder weg van de situatie waarin we onmiddellijk deskundigen kunnen inschakelen.’ Beer wil daarom de trein laten vertrekken, ongeacht wat Justitie nog verzint. ‘En wanneer het ministerie toch met een oplossing komt die ons allen zal verbazen en misschien zelfs verheugen, dan heeft dit College voldoende slagvaardigheid om daar bij een volgende vergadering op in te spelen.’

ONDUIDELIJKHEID

De Utrechtse fractie is tegen het experiment in deze vorm, zegt R. van der Mark. Hij waardeert de discussies, maar de vrucht is wel een ingewikkelde bron van onduidelijkheden. Je moet bijvoorbeeld van tevoren een omschrijving geven van het te verwachten verloop van de zaak en een schatting van het te behalen resultaat. ‘Dat is een heel lastige opdracht voor de gemiddelde advocaat, zeker in een zaak die nog maar net begint.’ Van der Mark heeft eveneens bezwaar tegen de plicht te motiveren waarom een cliënt redelijkerwijze niet in staat geacht kan worden de kosten te betalen. ‘Dat is moeilijk vast te stellen, en wat moet je doen als tijdens de zaak zijn inkomen wijzigt?’

B. van Tongeren (Rotterdam) schaaft zich achter Utrecht. De Rotterdamse fractie is verdeeld over het experiment, maar vindt eensgezind dat de tekst ‘niet uitblinkt in duidelijkheid’. ‘Wij hebben het idee dat er door alle mitsen en maren erg veel onduidelijkheid ontstaat.’

P. Bakker (Groningen) vindt dat de vraag of het experiment moet beginnen, mede afhangt van het overleg met Justitie, en dat op de ontwikkelingen niet vooruit moet worden gelopen. ‘Wij menen dat uw voorstel vandaag niet in stemming moet worden gebracht. Als dat wel gebeurt, zijn wij gezien de huidige stand van zaken tegen het experiment.’

Den Haag heeft zich nimmer enthousiast getoond over no cure no pay en is dat nog steeds niet.

W. Taekema sluit zich aan bij de fracties die zeggen dat het voorstel niet uitblinkt door duidelijkheid. Maar dat beschouwt hij juist als een verdienste. ‘Die onduidelijkheid is het knappe van dit stuk. Want als je tegenstanders en voorstanders hebt, dan zal het invoeren van mitsen en maren het dermate onleesbaar maken dat iedereen zich er in kan vinden. En dat is een groot goed. Er zou ons veel aan gelegen zijn als het experiment een zachte dood zou kunnen sterven. We steunen de gedachte dat er een experiment moet komen en hopen dat uit de evaluatie zal blijken dat aan no cure no pay geen behoefte bestaat.’

PERFECTIE ALS VIJAND

De lunchpauze wordt door de Algemene Raad gebruikt voor intern overleg. Daarna beantwoordt Brouwer de sprekers. Volgens hem mag een eventuele instelling van een fonds voor deskundigenkosten misschien bestempeld worden als een halve, moeizame oplossing, maar het initiatief komt van het ministerie en is belangrijk genoeg om het experiment eventueel uit te stellen. Brouwer benadrukt dat een fonds voor de bestrijding van deskundigenkosten nog helemaal niet bestaat. 'Er is zelfs niet een begin van een regeling. Ga mij nou niet vragen wat onze inschatting is. Het is tijd van schaarste, maar daar moet u niet in luisteren dat we het signaal van Justitie niet serieus nemen.'

Na een uitweiding over komma's en gedachtestreepjes geeft Brouwer toe dat de regeling ingewikkeld geworden is. 'Ik kan me een elegantere verordening voorstellen, maar soms is perfectie de vijand van het goede en we zien op dit moment onvoldoende redenen om nog verder te schaven. Wij denken dat het makkelijker wordt wanneer de markt een standaardcontract ontwikkeld heeft.'

Uit oogpunt van bestuurlijke consistentie wil Brouwer de verordening vaststellen en het experiment 1 november laten beginnen. 'Mocht er nou wat gebeuren waarvan u denkt dat het substantieel is en relevant, dan zijn er nog twee vergaderingen om tot een ander besluit te komen.'

Na een tweede insprekkronde brengt Brouwer de verordening in stemming. De afgevaardigden krijgen een rood en blauw bordje, een nouveauté. De meerderheid steekt een rood bordje omhoog en neemt het voorstel aan.

224 DUIZEND POSITIEF

Ver in de middag komt het Financieel Verslag 2003 ter tafel. Pim van Duren (Algemene Raad) meldt een positief resultaat van 224 duizend euro. Niemand moppert natuurlijk. L. Eenens merkt alleen op dat er voor de gefinancierde rechtshulp meer geld was uitgetrokken dan is gebruikt. 'Als hier wat gewonnen kan worden door geld uit te geven, dan mag dat wat betreft de Haagse fractie gebeuren.' Pim van Duren antwoordt dat de betrokkenen 'proberen op te maken wat ze kunnen opmaken'.

Mw. M. Hoppenbrouwers (Arnhem) leest in het verslag van de Financiële Commissie dat 15 procent van de advocatuur een onjuist inkomen opgeeft voor de jaarlijkse Ordebijdrage. Ook Van Duren maakt zich zorgen. Degeenen die vorig jaar in de steekproef zaten, zullen daarom opnieuw worden meegenomen, zodat men kan vaststellen of hun gedrag verandert.

Het Jaarverslag 2003 wordt snel per pagina doorgenomen door Jan Suyver (Algemene Raad), zodat men toekomt aan de rondvraag. J. Smeets (Haarlem) toont belangstelling voor de gesprekken over het landelijk advocatentableau, waarbij de Orde betrokken is. Wordt het verplicht procuraat afgeschaft, en wat zijn de gevolgen voor de organisaties van de plaatselijke Ordes? Daan de Snoo (Bureau van de Orde) zegt dat er geen nieuwe ontwikkelingen zijn. Zeven jaar geleden is besloten de procureur af te schaffen. Het dreigde even in de uitvoeringsfase te komen, maar er is nog niks aan de hand. Eerst moet nog aan allerlei voorwaarden voldaan worden. Brouwer belooft, gezien het moment van de dag, een notitie en sluit de vergadering.

Zie voor de besluitenlijst en de regeling omtrent no cure no pay, de Orde-pagina's achter in dit nummer

Kwantumtelematica

Binnen twintig minuten nadat de ontblote rechter borst van Mrs Jackson gedurende twee seconden zichtbaar was op tv, bekeken twintig miljoen Amerikanen de beelden via internet. Ik niet. Maar ik zie wel de perspectieven die wenken door de maatregel van de *networks* om herhaling van dit soort toestanden te voorkomen: vertraging bij uitzending van 'live' televisieopnamen.

Ironie is sowieso passé en het is mij ernst. Laat ik dus openen met steun te betuigen aan de wens van CBS cs. om te kunnen retoucheren alvorens een registratie van de werkelijkheid bij het publiek thuis op te dienen. De Nederlander meesmilt natuurlijk over al die drukte naar aanleiding van één onbedekte mamma. Maar dat is uit onbekendheid met de razernij die de bewoners van dat enorme platteland tussen de twee oceaankusten, vol trouwe kerkgang, handvuurwapens en Stetsons, vermogen te ontketenen tegen personen en organisaties die hun misnoegen opwekken. En Amerikaanse plattelanders – wit, bruin, of welke kleur ook – kunnen niet tegen blote tietten, ongeacht de teint. En bedenk bovendien: binnen 2 minuten zo miljoen lieden naar de pc gerend voor een herhaling van twee seconden blote boezem. Met zo'n kerkgaande geile bende binnen de landsgrenzen – voorzien bovendien van handvuurwapens en niet te vergeten de Stetsons – is de maatregel gelegitimeerd alleen al omwille van de nationale veiligheid. Tot zover mijn *begrip*.

Mijn *visie* is intussen dat de retouche veel algemener kan worden ingevoerd. Sjöwall en Wahlöö introduceerden al in 1975 (in *De terroristen*) het interval bij uitzending van televisiebeelden als maatregel tegen terreur. De politie onder leiding van Martin Beck bedot een eskader bommenleggers door het live tv-verslag van een staatsbezoek – dat, naar men denkt, gebruikt zal worden om een explosief geplaatst in het riool mooi tijdig te laten ontploffen – een vertraging van circa 30 minuten mee te geven, zodat de meest waarschijnlijke plaats voor de aanslag door de stoet gepasseerd is en ontruimd als de knal komt. Dit kan zonder verdere discussie EU-wijd als standaard procedure worden ingevoerd (met wisselende tijdsverschillen, zeg ik maar even voor de volledigheid).

En dichter bij hier en nu en ons: het tele-verhoor. Stel, de voorkennisverdachte is even niet bij de les en laat een waarheidsgetrouw antwoord ontsnappen. Geen nood, een passende vertraging maakt herstel van flater mogelijk en voorkomt schade aan de goede procesvoering. Slechte ervaring met de eigen tegenwoordigheid van geest bij gesprekken en onderhandelingen aan tafel? Voortaan als het even ergens om gaat alles afwickelen per 'conference call', met uiteraard een gezond interval om stommiteiten te kunnen redresseren.

Maar nu *echt serieus*. Ik bepleit bij dezen om elke uiting in en vanuit Nederland telematisch te laten overbrengen en aan een vertraging te onderwerpen. Na de oorlog dacht men in den vreemde vaak dat beelden uit Nederland altijd met een tijdverschil van enkele decennia werden vertoond. Dat was niet zo. Nu zou onze reputatie en positie in Europa en de wijdere wereld er bepaald baat bij hebben indien uitspraken en gebaren van Nederlandse gezagdragers ten overstaan van een lopende camera nog bijgestift of gedeleted kunnen worden voordat men er elders kennis van neemt.

Zo weet je nooit meer wat 'real time' gebeurt en wat niet, hoor ik klinken. De ervaringswereld van de gemiddelde westerling beperkt zich immers vrijwel tot hetgeen televisie laat zien. Precies! Halleluja! Inderdaad beleven wij niet minder dan de geboorte van de kwantumtelematica, onderworpen aan een eigen fundamentele onzekerheid.

Tijdens het hond uitlaten broed ik op een veldvergelijking, waarover spoedig meer.

Tweede Kamer wil onderzoek naar advocatuur

Moet het verschoningsrecht gelden bij terrorisme?

Lex van Almelo, journalist

De Tweede Kamer wil dat minister Donner van Justitie een onderzoek instelt naar de advocatuur. Donner heeft dat inmiddels toegezegd. Achter de vraag naar het onderzoek gaan twijfels schuil over de betrokkenheid van de advocatuur bij Parmalat-achtige constructies, over de betaling van bekende strafpleiters en over de omvang van het verschoningsrecht.

Op 14 april jl. nam de Tweede Kamer de motie-De Vries c.s. aan: de grote veranderingen in de advocatuur van de afgelopen jaren zouden aanleiding moeten zijn 'ook daaraan een diepgaande analyse te wijden'. Ook, want het WRR-rapport over de toekomst van de nationale rechtsstaat besteedt weinig aandacht aan de rol, positie en betekenis van de advocatuur. Dat stelde PvdA-Kamerlid Klaas de Vries in januari al vast tijdens het kamerdebat over dit rapport. Volgens de inmiddels aangenomen motie van De Vries, Boris Dittrich (D66) en Wim van de Camp (CDA) is in het onderzoek aandacht nodig voor de advocaat als vertegenwoordiger van cliënt in rechtsgeding, voor de advocaat als adviseur in de (internationale) adviespraktijk, voor het procesmonopolie en het verschoningsrecht, voor de toegang tot rechtshulp voor particulieren, voor de betekenis van de internationalisering van de advocatuur en voor het functioneren van toezicht, klacht- en tuchtrecht.

BOM ONDER VERSCHONINGSRECHT

Voor zijn beweegredenen achter de motie wijst Klaas de Vries op de inleiding die hij reeds op 27 september 1996 als SER-voorzitter uitsprak op de jaarvergadering van de Orde (*Advocatenblad* 1996, p. 975-981). Toen al legde hij de vinger op de niet-

PvdA-kamerlid
Klaas de Vries

litigieuze, commerciële adviespraktijk, waar de advocatuurlijke privileges volgens hem niet zonder discussie van toepassing behoren te zijn. 'Het schijnt dat sommige bedrijfsjuristen met name de status van advocaat wensen te verkrijgen, om de werkzaamheden die zij thans dagelijks verrichten van een geheimhoudingsplicht te kunnen voorzien. Het is toch zeer de vraag of zo'n ontwikkeling in het belang is van onze rechtsorde.'

Klaas de Vries nu: 'Doordat ik die inleiding heb gehouden, ben ik alert geworden op een aantal ontwikkelingen en vraag ik mij vaak af: deugt dit wel?' Verder roepen de ontwikkelingen in de gefinancierde rechtshulp vragen op die De Vries onderzocht wil zien.

De Vries nam het verschoningsrecht (dat hij geheimhoudingsrecht noemt) acht jaar geleden ook in een andere context op de korrel. 'Vandaag is in deze zaal gelukkig geen bom ontploft. Maar ik begreep van één van uw confrères in gesprek met Sonja Barend, dat zijn geheimhoudingsplicht zo absoluut was, dat als hij van een cliënt gehoord zou hebben dat deze van plan was vandaag deze zaal op te blazen, hij daar niemand tegen zou hebben gewaarschuwd.'

Over het bom-voorbeeld voerde Boris Dittrich destijds als voorzitter van de Jonge Balie een discussie met de toenmalige rechtbankpresident Asscher. Gezien de actuele dreiging van terroristische aan-

slagen wil Dittrich nu 'een goede discussie' over de reikwijdte van het verschoningsrecht. Een andere aanleiding om de motie van De Vries te steunen, is voor Dittrich het meewerken van advocaten aan 'bepaalde constructies in de Parmalat-affaire'.

Volgens Leo Spigt, die in deze zaak optreedt voor een bank en het dossier goed kent, valt in het Nederlands rechtsgebied niemand strafrechtelijk iets te verwijten. In de Parmalat-affaire ziet hij dan ook geen aanleiding om het principe van het verschoningsrecht los te laten. Het bomvoorbeeld spreekt hem meer aan, want als Algemeen Deken was hij destijds ongelukkig met het 'duivelse' optreden van Spong (want die was het) bij Sonja Barend.

MAATSCHAPPELIJK

VERANTWOORD ONDERNEMEN

Wim van de Camp is voor een onderzoek omdat hij meer wil weten over de bijdrage van de advocatuur aan de juridisering van de samenleving. 'Om de juridisering aan de wetgever te wijten, vind ik wel erg smal'. Bovendien vraagt hij zich als CDA'er al jaren af 'waarvan grote strafpleiters worden betaald'. Die discussie is niet nieuw. Zo trof strafpleiter Mischa Wladimiroff in 1992 een schikking met het Openbaar Ministerie om van de beschuldigingen van bedrieglijke bankbreuk en heling af te zijn. De discussie over het ontnemen van de privileges vindt Van de Camp 'nog wat prematuur'. Hij wil geen 'hetze tegen de advocatuur'.

De kamer wil, in de woorden van Dittrich, een goed debat over maatschappelijk verantwoord ondernemen door de advocatuur.

Na de accountant is kennelijk nu de advocaat aan de beurt.

AGENDA

De taak van de strafrechtswetenschap

Op 14 mei 2004 organiseert de Universiteit in Leiden samen met het E.M. Meijers Instituut een congres over de relevantie van de strafrechtswetenschap voor wetgeving en beleid. Onder leiding van de dag-

voorzitter prof. mr. Th. A. de Roos zullen diverse gerenommeerde sprekers hun standpunten verduidelijken en zich mengen in de discussie over de taak van de strafrechtswetenschap. Zie voor meer informatie

omtrent het programma alsmede de wijze van aanmelding: www.meijers.leidenuniv.nl (onder conferenties).

Magistrale

OVERWEGINGEN

Sinds begin dit jaar roept de redactie op passages uit rechterlijke uitspraken in te sturen die geestig, bloemrijk, raar, onhandig of bijvoorbeeld regelrecht beledigend zijn. Maakt niet uit wat, als de lezer maar denkt: lees ik dit goed? Staat hier wat hier staat? Deze magistrale overwegingen zullen we publiceren.

Hier volgt weer een nieuwe selectie:

ACHT KEER IS SCHEEPSRECHT

Een overweging uit het vonnis van het Kantonrecht Middelburg d.d. 30 november 1998. Ex-echtgenoten blijven procederen over de boedelverdeling. De kantonrechter krijgt er genoeg van.

‘Ziet de kantonrechter het goed dan is dit inmiddels de achtste procedure tussen partijen over de onderhavige loods. Tenminste één procedure lijkt in voorbereiding. Ook in het onderhavige geding hebben partijen breedvoerig hun standpunt uiteengezet en het standpunt van de ander bestreden, waarbij de meest verzochte argumenten hier en daar het papier mochten vullen. Een ding wordt uit deze sedert 1988 bestaande praktijk duidelijk, en dat is hoe de beslissing van de kantonrechter in deze zaak ook zal luiden, één van de partijen daartegen in beroep zal gaan c.q.

weer een volgende procedure zal beginnen. Alvoers over een beslissing na te gaan denken wenst de kantonrechter met partijen persoonlijk te bespreken hoe lang zij nog denken met deze onzin door te zullen gaan.’

VIJF LANGE JAREN

Een overweging uit het vonnis van de kantonrechter te Arnhem d.d. 21 november 1994 en 8 november 1999, over vijf jaar durende pogingen om een advieshuurprijs te verkrijgen.

‘Ervan uitgaande dat de deskundigen het tussenvonnis d.d. 12 april jl. onder ogen hebben gehad betekent dit dat deskundigen niet hebben willen lezen, of zij kunnen het niet. Dit laatste is niet bijzonder waarschijnlijk en ligt dus niet voor de hand. Het lijkt erop dat de deskundigen gewoon niet hebben gedaan wat hen bij vonnis is opgedragen.

Hoe het ook zij, daar waar snelheid een van de kwaliteitszegels is van het kantonrecht en voor het overige ook proceseconomische overwegingen meegewogen moeten worden, ligt het wijzen van een zesde tussenvonnis niet voor de hand. Daarmee zou deze zaak immers aanstonds zijn eerste lustrum meemaken en daar waar lustra toch een feestelijke connotatie hebben, levert

dit een incongruentie op en dat moet in deze worden voorkomen.’

ZWIJGEN IS GOUD...OF TOCH NIET?!

Een overweging van het Hof 's-Hertogenbosch d.d. 8 juli 2003, ingezonden door de heer H.C. Grootveld (Den Haag). Het ten onrechte voeren van de meesters titel door gemachtigde resulteert in een weigering de meesters titel te mogen voeren voor een periode van zes maanden.

‘X heeft aldus niet volstaan met het verkondigen van de halve waarheid (ik ben afgestudeerd, daarbij in het midden latende aan welke universiteit) hij heeft uitdrukkelijk gelogen tegen zowel de kantonrechters als tegen (de raadsheren van) het hof door (aanvankelijk) te volharden in zijn bewering gerechtigd te zijn de Nederlandse meesters titel te voeren. Hij miskent daarmee dat de halve waarheid een hele leugen oplevert.’

ORDENIEUWS

Openstelling Permanente Opleiding voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding

Vanaf 1 januari 2005 zal het cursusaanbod van de Permanente Opleiding (PO) opengesteld worden voor de stagiaires in de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO), in ieder geval voor wat betreft de landelijk verplicht gestelde VSO-opleidingspunten. Met deze openstelling wordt tegemoetgekomen aan de vraag naar gespecialiseerde cursussen door de gevorderde of meer ervaren stagiaires. De vraag naar specialistische cursussen is in de loop der jaren ook toenomen doordat stagiaires zich in de

loop van hun stage meer en meer op slechts enkele rechtsgebieden zijn gaan richten. De openstelling is tevens in de lijn met het beleid van de Orde. Tijdens de 47e jaarvergadering van de Orde in oktober 1999 te Maastricht stond de stageopleiding centraal en is bepaald dat gedurende de VSO meer ruimte geboden zal worden voor specialisatie op bepaalde vakgebieden.

De openstelling betekent dat vanaf 1 januari 2005 naast CPO-KUN en OSR ook andere instellingen, namelijk de

door de Orde erkende instellingen in het kader van de PO, cursussen aan stagiaires kunnen gaan aanbieden. Als gevolg hiervan kunnen stagiaires dan ook buiten het huidige VSO-cursusaanbod meer verdiepende en gespecialiseerde PO-cursussen in hun stage volgen. Op deze wijze wordt ook voor de meer gespecialiseerde stagiaires meer aansluiting gevonden bij het uitgangspunt dat stagiaires cursussen volgen die passen bij hun ervaring en praktijk. De Orde bepaalt in overleg met de

Raden van Toezicht de nadere eisen waaraan de PO-cursussen per 1 januari 2005 moeten voldoen om te kunnen worden gevolgd door stagiaires in het kader van de VSO. In de loop van dit jaar worden de balie en de erkende opleidingsinstellingen daarover nader geïnformeerd.

Voor eventuele vragen over de openstelling kan contact worden opgenomen met Sabrina den Otter en Miranda Kuiper op het e-mail adres po@advocatenorde.nl

Haagse Raad is verhuisd

Per 1 april is het secretariaat van de Raad van Discipline in het ressort 's-Gravenhage verhuisd naar:

Postbus 85850
2508 CN 's-Gravenhage
telefoon 070-354 70 54
telefax: 070-350 10 24

Het secretariaat is telefonisch bereikbaar van maandag t/m donderdag van 9.00 tot 12.30 uur.

Advocaat-bestuurder aan banden gelegd

Denis Willemars, advocaat te Rotterdam

De Wet toezicht trustkantoren (Wtt), die 1 maart jl. in werking trad, legt het optreden van een advocaat als bestuurder van een stichting administratiekantoor aan banden. Om de integriteit van de financiële dienstverlening te bevorderen worden de trustkantoren onder toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB) geplaatst.

In de trustsector gaat veel geld om. Via vennootschappen die door trustkantoren worden beheerd stroomt er naar schatting jaarlijks 1000 miljard euro door Nederland. De gehele financiële sector wordt stukje bij beetje onder toezicht gesteld of gereguleerd, om witwassen tegen te gaan en terrorismefinanciering te bestrijden. Nu zijn de trustkantoren aan de beurt. De wet verbiedt het werkzaam zijn als trustkantoor vanuit Nederland zonder vergunning.

Een trustkantoor is een rechtspersoon, vennootschap of natuurlijke persoon die beroeps- of bedrijfsmatig diensten verleent in opdracht van een rechtspersoon, vennootschap of natuurlijke persoon buiten de eigen groep. Het gaat om de volgende diensten:

- 1 het zijn van bestuurder of vennoot van een rechtspersoon of vennootschap;
- 2 het ter beschikking stellen van een (correspondentie)adres aan een rechtspersoon of vennootschap indien bijkomende werkzaamheden te

haren behoefte of ten behoeve van een tot dezelfde groep behorende andere rechtspersoon, vennootschap of natuurlijke persoon worden verricht, waaronder:

- a het geven van advies of bijstand op privaatrechtelijk gebied;
 - b het geven van belastingadvies of het verzorgen van belastingaangiften;
 - c werkzaamheden inzake de jaarrekening (opstellen, beoordelen, controleren) of het voeren van administraties;
 - d andere bij AmvB aan te wijzen bijkomende werkzaamheden;
- 3 het verkopen van rechtspersonen en het zijn van trustee;
 - 4 andere bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen diensten.

De 'normale' bestuurder, die bestuurder is bij de rechtspersoon waar hij werkt, valt niet onder de Wtt, ook niet indien hij binnen dezelfde groep nog bij meer rechtspersonen bestuurder is. Voor interim-managers geldt een wettelijke uitzondering. Indien iemand in het bestuur zit van een sportclub, de plaatselijke bibliotheek of een regionaal ziekenhuis, zal dat meestal niet kwalificeren als het beroeps- of bedrijfsmatig verlenen van diensten. Wat echter te doen met de 'beroepsbestuurder', zoals de (oud-)politicus, vakbondsman of ondernemer, die in meerdere besturen van sportclubs, non profitinstellingen en belangenorganisaties zit. Is hij nu wel of niet beroeps- of bedrijfsmatig bezig?

BESTUURDER VERGUNNINGPLICHTIG

Volgens DNB is het zitting hebben in het bestuur van een stichting administratiekantoor (beheer van gecertificeerde aandelen) een dienst als beschreven in de Wtt. Dit geldt bestuurders van een Stichting preferente beschermingsaandelen. Advocaten zullen gewoonlijk geen bestuurder van cliënten zijn. Het komt wel regelmatig voor dat advocaten bestuurders zijn van een stichting administratiekantoor (evenals accountants, belastingadviseurs en notarissen). Deze activiteit is dus voortaan vergunningplichtig, tenzij er voor dergelijke situaties een vrijstellingsregeling komt.

Als overgangsregeling geldt dat trustkantoren die op 1 maart 2004 al werkzaam waren (in functie als bestuurder) niet in strijd met de Wtt handelen indien zij zich uiterlijk 26 april 2004 bij DNB aanmelden. De melding geldt dan als vergunningaanvraag. Binnen een door DNB te stellen termijn moeten nadere gegevens worden verstrekt. DNB beslist op de aanvraag tot een vergunning binnen een jaar na ontvangst van de nadere gegevens.

AGENDA

European Young Lawyers Scheme 2005

Het European Young Lawyers Scheme van de British Council draait zowel in Edinburgh als in London. De programma's vinden tegelijkertijd plaats van 10 januari tot en met 8 juli 2005. Ze bevatten o.a. een gezamenlijke studiereis van een week naar Belfast, waar specifieke juridische kwesties van Noord-Ier-

lans belicht zullen worden. De programma's zijn geschikt voor jonge Nederlandse advocaten met minimaal twee jaar praktijkervaring. Voor informatie en aanmeldingsformulieren: www.britishcouncil.nl en elsa.vanstraaten@britishcouncil.nl. De sluitingsdatum voor aanmelding is vrijdag 7 mei.

Vereniging van Vastgoed-Juristen (VVJ)

Op donderdag 10 juni 2004 organiseert de VVJ een studiemiddag over het onderwerp 'Overheid en privaatrecht'. Mr. T.E.P.A. Lam (advocaat, en onderzoeker bij de sectie bestuursrecht van KUN) zal ingaan op o.a. de tweewegenleer; gronduitgifte; zelfbewonings- en antispeculatiebedingen; particuliere bouwini-

tiatieven en grondexploitatie. De studiemiddag zal plaatsvinden in Grand Hotel Karel V te Utrecht vanaf 15:30. Deelnemers komen in aanmerking voor NOVA-studiepunten. Voor meer informatie: mw. J. Janssen, e-mail: jjanssen@cmsderks.nl, tel: 030 - 212 11 61. Aanmelden vóór 1 juni 2004.

Ruimtelijke inrichting en handhaving op de Noordzee

De VMR organiseert op 26 mei een studiemiddag over de ruimtelijke inrichting en handhaving op de Noordzee. Besproken wordt o.a. de toename van de ruimteclaims door activiteiten (scheep-

vaart, visserij, kabels, windmolens e.d.) op de Noordzee en het belang en mogelijkheden van regulering en handhaving rondom deze activiteiten. De deelnemers komen in aanmerking voor

NOVA-studiepunten. Inlichtingen en opgave: www.milieurecht.nl of 030 - 231 22 21 (uiterlijk 11 mei 2004).

*Tine Rouwé-Danes,
advocate bij Van den Elst & Rouwé Advocaten in Leeuwarden*

“ Hier in het Friese is de eerste insteek altijd al geweest:
kantoren handel je klachten zelf af. ”

“Het arrondissement Leeuwarden heeft meegedraaid in het driejarig experiment met de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur. Het is verheugend te constateren dat bijna de helft van het aantal kantoren hier in het arrondissement thans ook bij Geschillencommissie Advocatuur is aangesloten. Deze kantoren hebben dus voor een interne klachtenopvang gezorgd. De kantoorafhandeling van de klacht met daarna een eventuele gang naar de landelijke geschillencommissie, heeft wellicht bijgedragen aan de vermindering van het aantal klachten dat uiteindelijk bij de Raad van Toezicht terecht komt.”

Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur, een goede zaak

Informatie via info@sgc.nl, of 070 335 35 73
of 070 310 53 61, helpdesk@advocatenorde.nl

Thaise mensenrechten-advocaat verdwenen

De prominente mensenrechtenadvocaat *Somchai Neelapajit* is op 12 maart jongstleden in de Thaise hoofdstad Bangkok verdwenen. Hij werd vermoedelijk meegenomen vanuit zijn auto, die verlaten en gedeukt werd aangetroffen. Neelapajit zou 12 maart per vliegtuig naar de zuidelijke stad Narathiwat reizen, maar heeft die vlucht niet geannuleerd. Volgens de Thaise autoriteiten is Neelapajit het slachtoffer geworden van een familievete. Later verklaarde vice-premier Chavalit evenwel dat volgens onbevestigde bronnen de advocaat zou zijn gezien in het gezelschap van vier 'vreemd geklede mannen' die zouden kunnen doorgaan voor 'officials'.

Neelapajit is de voorzitter van de Thaise vereniging voor moslim-advocaten en vice-voorzitter van het mensenrechtencomité van de Thaise *law society*. Momenteel staat hij vijf moslims bij die worden verdacht van deelname aan een overval op 4 januari 2004 waarbij vier soldaten werden gedood. Deze overval leidde tot een golf van geweld in zuidelijk Thailand, waarin minstens vijftig mensen de dood vonden. Neelapajit is tevens advocaat van vier Thaise personen die ervan worden verdacht lid te zijn van de gewelddadige islamitische groepering *Jemaah Islamiyah* (JI), die wordt beschuldigd van het plegen van bomaanslagen in Thailand en andere landen.

Naar verluidt heeft Neelapajit aan collega's en familieleden verteld dat hij werd bedreigd nadat hij de verdediging van de JI-leden op zich had genomen en de politie van marteling van een aantal verdachten had beschuldigd. Zijn naam zou voorkomen op een door de veiligheidsdiensten bijgehouden lijst van leden van terroristische groeperingen.

De *International Commission of Jurists* heeft er bij de Thaise autoriteiten op aangedrongen een diepgravend onderzoek te starten naar de verdwijning van Neelapajit, en – als blijkt dat het gaat om een ontvoering – de verantwoordelijken te straffen.

Voor meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-253 71 21, fax: 030-253 70 28, M.Siesling@law.uu.nl
Rekeningnummers: ABN 489.938.655, Postbank 433.83.27.

Natuurlijk: het politieke primaat ligt bij de Tweede Kamer. Maar na de hobbel van de behandeling door de Eerste Kamer moet de advocaat met het product aan de slag. Maandelijkse reflecties op de *Chambre de réflexion*.

Zoals in de vorige aflevering al aangekondigd, heeft de Eerste Kamer op 2 maart 2004 de **Begrotingsstaat Justitie 2004** (29 200 VI) plenair behandeld en zonder stemming aangenomen.

Tevens werd een debat gevoerd met de ministers van Justitie en Vreemdelingenzaken en Integratie over de strafrechtketen alsmede 'Een Europese strafrechtelijke ruimte'. Het ging daarbij om EU-strafrecht en de implementatie van EU-wetgeving. Tijdens dit debat werd een motie ingediend door lid Kox van de SP, waarin de regering wordt verzocht garanties te geven dat het werk van de bestaande Justitie-in-de-Buurt-bureaus kan worden voortgezet. De motie zal op een nader te bepalen datum in stemming worden gebracht.

Op dinsdag 16 maart 2004 zijn de wetsvoorstellen **Vorderen gegevens telecommunicatie** (28 059), **Goedkeuring Verdrag wederzijdse rechtshulp in strafzaken** (28 350), de bijbehorende **Uitvoeringswet** en **Protocol** (28 351 en 28 352) alsmede **Vorderen gegevens financiële sector** (28 353) zonder stemming aangenomen.

De wet **Vorderen gegevens telecommunicatie** (28 059) is interessant om nader te bespreken. De Algemene Raad van de Orde heeft op 31 augustus 2000, toen deze wetgeving nog zeer conceptueel was, een zeer kritisch standpunt aan de toenmalige Minister van Justitie doen toekomen. De wet wijzigt het Wetboek van Strafvordering waardoor nauwkeuriger wordt bepaald welke telecommunicatiegegevens van een aanbieder van een openbaar telecommunicatienetwerk of een openbare telecommunicatiedienst (telefoon, fax, internet en emailverkeer) gevorderd kunnen worden. Met dit voorstel worden naast de verkeersgegevens, gegevens over de gevoerde of nog te voeren communicatie, de zogenaamde gebruikersgegevens (naam, adres, postcode, woonplaats, nummer en soort dienst waarvan personen gebruik maken) geïntroduceerd als gegevens die ten behoeve van de strafvordering en door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten kunnen worden opgevraagd. Daarbij worden de bevoegdheden nauwkeuriger vastgesteld, de eis dat de vordering alleen betrekking kan hebben op gegevens van de verdachte komt te vervallen en er wordt onderscheid gemaakt tussen gegevens die betrekking hebben op het verleden en de toekomst.

Bij of krachtens een AMvB worden regels gesteld over de wijze waarop de vordering kan worden gedaan. Een opsporingsambtenaar heeft de bevoegdheid de gebruikersgegevens op te vragen in geval van verdenking van een strafbaar feit, in geval van onderzoek naar in georganiseerd verband beramen of plegen van misdrijven die een ernstige inbreuk op de rechtsorde opleveren en bij een verkennend onderzoek. De Eerste Kamer nam voor lief dat de toekenning van meer bevoegdheden ten koste gaat van de persoonlijke levenssfeer van zowel verdachten als mensen die met verdachten communiceren. Zoals advocaten?

Op verzoek van de VVD-fractie zal minister Donner nagaan hoe vaak er gegevens van telecommunicatieverkeer worden opgevraagd door Justitie en hoe vaak men er wat mee doet. 'Want het moet wel effectief zijn,' aldus mevrouw Broekers-Knol van de VVD.

De Eerste Kamer heeft, toen de wetsvoorstellen werden aangenomen op het gebied van wederzijdse rechtshulp in de Europese Unie, een oproep gedaan om tot een betere samenwerking te komen tussen de verschillende Europese veiligheidsdiensten. Donner denkt vooralsnog niet aan de vorming van een nieuwe, gezamenlijke Europese veiligheidsdienst, omdat dit te veel tijd kost. Er moet snel meer samenwerking worden gezocht tussen de veiligheidsdiensten zelf en tussen de veiligheidsdienst en Europol.

Van laatjes en dozen naar *flow-charts*

Het is niet eenvoudig om een goed werkend systeem voor kennismanagement op te zetten, te handhaven en uit te bouwen. Dat blijkt uit dit themanummer. Ik begrijp dat wel. Toen ik een paar maanden geleden de advocatuur verliet, bleek mijn persoonlijke kennismanagementsysteem, dat ik gedurende tien jaar had opgebouwd, te bestaan uit tien dozen met boeken, ordners en andere papieren. Ik dacht deze papieren kennis eenvoudig te integreren (zeg maar recycelen) in mijn huidige werkomgeving (een rechtbank), maar dat valt tegen. Werkzaam op hetzelfde rechtsgebied, maar vanuit een andere invalshoek, blijkt het grootste deel van mijn op de advocatuur toegesneden papieren systeem niets meer waard te zijn.

De redactie besloot een themanummer te maken over kennismanagement, omdat we benieuwd waren hoe de advocaat en het kantoor ermee omgaan. We hoorden daarover zeer diverse geluiden: gloedvolle betogen over ingewikkelde en kostbare systemen en gespecialiseerde medewerkers tegenover persoonlijke verhalen over het eigen, en liever niet met anderen te delen, laatje met modellen en andere handige stukken.

Dit nummer bevestigt de diversiteit. 'Kennismanagement is een containerbegrip', lezen we in twee stukken. Uit het onderzoek van Jongedijk en Matthijssen onder 35 (grotere) kantoren blijkt dat kennismanagement zeer serieus wordt genomen en dat men hiervoor speciale medewerkers in dienst heeft, die zich op hun beurt weer verenigd hebben in Het Overleg. In andere delen van de balie zoekt men het, zoals blijkt uit de interviews van Knapen, in geheel eigen manieren van beheren en delen van kennis. Dat laatste is nog lang niet overal praktijk, gezien de mentaliteit die Nijhuis en Wibbelink nogal eens tegenkomen.

Veel mensen die we verzochten om over hun ervaringen te vertellen, waren daartoe niet erg genegen. Schaamden ze zich voor de afwezigheid ervan? Hadden ze misschien toch geen vertrouwen in hun laatjes en dozen? Mochten anderen niet in hun keuken kijken?

Wij lieten ons niet weerhouden, omdat we wel degelijk een behoefte signaleerden aan informatie over manieren om te voorkomen dat het wiel telkens opnieuw moet worden uitgevonden. Tot die informatie behoort ook een uitleg, voor alle digibeten en andere geïnteresseerden, van de soorten elektronische systemen die er op de markt zijn en praktische tips voor de invoering ervan. Natuurlijk laten wij niet na de lezer er op te wijzen hoe het niet moet, ook vanuit het auteursrecht gezien.

Als we de visionairs Winkels en Van Engers moeten geloven zullen er in de toekomst met behulp van kennismanagementsystemen elektronische *flow-charts* worden gegenereerd waarin alle relevante stappen en beslismomenten keurig staan aangegeven. Misschien kunnen die *flow-charts* dan in het geding gebracht worden, waarna – natuurlijk ook op elektronische wijze – de rechtbank een '*flow-chart* vonnis' kan wijzen.

Kan ik eindelijk met een gerust hart mijn tien dozen bij het oud papier zetten.

*(Angela van der Meer,
mede namens Linus Hesselink en
Lucien Wopereis)*

DE KAARTENBAK VOORBIJ

Langzaam introduceren de middelgrote kantoren hun eerste vormen van kennismanagement. Vooral modellen worden aangeboden op intranet. Toegankelijkheid is het sleutelwoord. Maar er bestaat huiver dat de techniek te overheersend wordt. 'Kennis deel je ook door met collega's te brainstormen. Dat kan nooit worden vervangen door de computer.'

Michel Knapen, journalist

Een rondgang langs een aantal advocatenkantoren, met de vraag of zij 'doen' aan kennismanagement, leidt tot stiltes aan de telefoon, onbegrip of schaaftachtig gelach. 'Kennis-wat?' Ze hebben er van gehoord, maar gebruiken het niet. Of ze doen er wel aan, maar in de dagelijkse praktijk komt het nog niet zo uit de verf. Of het is een speeltje van een collega met wat extra belangstelling voor computers – en hij moet vooral zijn gang gaan.

Het begint al bij de definitie, waarbij vaker de nadruk wordt gelegd op *kennis* dan op *management*. 'Onze sectie arbeidsrecht voert wekelijks een jurisprudentiebespreking', zegt mr. Elisabeth Rehbock van het Amsterdamse kantoor Kupperman van der Wiel. 'En een keer per twee maanden is er de *Education Permanente*, waarbij door twee sectiegenoten een bepaald thema wordt uitgediept. Dat is een vorm van knowhow.' Elders worden ook tips ('Heb je dat arrest gelezen?') die via de mail aan collega's worden doorgegeven geschaard onder kennismanagement, evenals nieuwsbrieven voor cliënten.

'Kennismanagement is een containerbegrip geworden', zegt Ronald Kramer, kantoordirecteur van KienhuisHoving. 'De vraag is steeds: is informatieuitwisseling ook kennisuitwisseling? Met kennismanagement moet je zien te bereiken dat de collega's niet steeds het wiel opnieuw gaan uitvinden.'

Het doen aan (of nalaten van) kennismanagement is één, erover praten is weer een

Elisabeth Rehbock

Foto: Chris van Houts

andere zaak. Dáár staan kantoren ook weer niet om te springen – maar als het anoniem kan gaan er al meer deuren open. ‘Wij hebben al een paar jaar een prachtig systeem’, zegt een compagnon in het noorden van het land (‘Geen naam a.u.b.’). ‘Maar wat we ermee doen? Er werken hier enkele advocaten die regelmatig bij de lunch zeggen: “Hebben jullie die ene uitspraak al gezien? Belangrijk hoor. Die hangt niet voor niks op het elektronisch prikbord.” Maar wat dát nou weer is, weet bijna niemand.’

Het kan ook anders lopen. ‘Wij zijn het advocatenkantoor dat met afstand het verst is op het gebied van kennismanagement’, zegt mr. Marnix Weusten van Stibbe. Maar een gesprek met het *Advocatenblad*? ‘Ik wil best een toelichting geven, maar dat kan niet te ver gaan. Anderen hebben er niets mee te maken hoe wij de zaken hier hebben geregeld.’

KINDERSCHOENEN

De werkkamer van mr. Koen Peters (Mannaerts & Appels te Tilburg) ziet er uit zoals die van veel van zijn collega’s: mappen in de kasten, mappen op de tafels en mappen op de grond. Ja, hij kan zijn weg er goed in vinden. Nee, niet iedereen kan zaken van hem overnemen, mocht hij onverhoeds een maand in het ziekenhuis komen te liggen. ‘Toegegeven, het is slechts alfabetisch ontsloten.’ Maar wél werkbaar.

Toch heeft Mannaerts & Appels de eerste schreden gezet op het terrein van kennismanagement. Een van de advocaten, mr. Jeroen Bijl, probeert dat in goede banen te leiden. Dat heeft er toe geleid dat adviezen, notities, processtukken en standaarddocumenten beschikbaar zijn op intranet. ‘Maar eigenlijk staat dat nog in de kinderschoenen’, zegt Peters. Zo worden vonnissen niet op intranet gezet. ‘Belangrijke vonnissen vind je ook in de juridische databanken. Zet je daarnaast nog vonnissen in je eigen databank, dan is dat alleen maar extra ballast.’

Daarmee roert Peters een belangrijk aspect aan van kennismanagement: de opgeslagen informatie moet behapbaar blijven. En alleen opslag van data is nog geen kennismanagement. ‘Kennismanagement is elke gestructureerde ontsluiting van kennis, dus ook de inrichting van de boekenkast en

Foto: Toma Tuda

afspreken wie welke cursus bezoekt’, zo luidt de definitie die mr. Guido Schakenraad er aan geeft. ‘Maar in die gevallen wordt er nog niet echt op gestructureerde wijze met kennis omgegaan. Vaak hoor je van collega’s: “Hoe heette die ene cliënt ook al weer?” Vroeger – en nu nog steeds soms – vond je dat wel ergens in je dossiers. Maar deze zijn niet toegankelijk, noch voor de eigen gebruiker, noch voor collega’s. De kennis die er in zit is niet geordend. In een later stadium gaat men kaartenbakken maken, maar ook dat is nog geen kennismanagement. Het is meer persoonlijk beheer van informatie. Voor mij valt dat onder *housekeeping*: wie zet de vuilnisbak buiten, waar kopen we de koffie, wat zit er in de kaartenbak?’

In een volgende stap wordt de inhoud van de ‘schoendozen’ (Schakenraad) uitgewisseld, vervolgens wordt de aanwezige kennis digitaal bewaard maar dat brengt weer geheel eigen problemen met zich mee: de bestanden worden al snel veel te groot. ‘Dus moet er een kennismanager komen die de kennis selecteert en vindbaar maakt’. In de voorlopig laatste stap wordt kennis kantooroverstijgend aangeboden, bijvoorbeeld binnen kantorennetwerken. ‘Wij proberen met andere kantoren op enkele praktijkgebieden kennis te delen en uit te wisselen’, zegt Schakenraad over het netwerk Viadicté, waarbij twintig kantoren zijn aangesloten.

‘Nee, dat schaadt de concurrentie niet. Als kantoren efficiënt functioneren, is dat goed voor de naam en de status van advocatuur. Cliënten gaan dan tenminste niet naar andere vormen van rechtsbijstand.’

Ook Mannaerts & Appels (veertien advocaten in Tilburg en negen in Breda) heeft een groei doorgemaakt, maar dat is maar één van de redenen dat men meer met digitale bestanden is gaan werken. Ook de aanwezige hardware bepaalt het gebruik van kennismanagementsystemen. Advocaat mr. Jeroen Bijl: ‘Als middelgroot kantoor beschikken we niet over een eigen wetenschappelijk bureau of een vaste documentalist. Maar we willen het belang van een kennismanagementsysteem ook niet overschatten. Het gebruiksgemak staat voorop. Hoe moeilijker en ingewikkelder het systeem, des te minder het wordt geraadpleegd.’ Daarnaast kan de techniek nooit het echte brainstormen vervangen. ‘Het meeste leer je toch als je bij collega’s binnenloopt’, reageert zijn collega Peters. ‘Dat is een van de belangrijkste pijlers van het delen van kennis.’

BARRIÈRES

Maar een geavanceerd systeem is toch nodig, zo luidt de ervaring uit Twente. Bij KienhuisHoving was het immers lange tijd niet goed denkbaar dat er aan kennismanagement werd gedaan, zegt kantoordirect-

‘Hoe moeilijker en ingewikkelder het systeem, des te minder het wordt geraadpleegd’

Koen Peters en Jeroen Bijl

Foto: Jiri Büller

teur Ronald Kramer. ‘Er waren te veel infrastructurele barrières, en dan komt kennismanagement niet van de grond.’ KienhuisHoving (44 advocaten en twintig (kandidaat-)notarissen) kampt met een bijzonder probleem: met vestigingen in Enschede, Almelo, Oldenzaal en Rijssen bleek de informatie- en kennisuitwisseling wel erg lastig. ‘Dat betekende ook vier databases. Wel waren de kantoren aan elkaar gekoppeld, maar dat was een kostbare aangelegenheid en leidde slechts tot hybride oplossingen.’

Daar komt binnenkort een einde aan. Er ligt nu een glasvezelnetwerk, dat half april in gebruik wordt genomen. Nu werken de projectgroepen en staf er al mee, als een ‘schaduwstelsel’. Kramer: ‘En ze zijn erg

enthousiast. Zaten we vroeger op een zandweg, nu rijden we over een tienbaans snelweg. Met de lichtsnelheid worden grote bestanden verstuurd, opstoppingen kennen we niet meer.’ KienhuisHoving is één virtueel kantoor geworden. ‘Cliënten lopen nu wel bij de ene vestiging binnen, maar de stukken kunnen overal worden gemaakt. Alle documenten worden via dat systeem voor iedereen toegankelijk. En omdat er één database is, hoeven de stukken maar één keer worden ingevoerd. Minder misverstanden dus, én we besparen uiteindelijk twee à drie fulltime krachten.’ Door het nieuwe systeem kunnen de secretaresses immers efficiënter werken, verwacht Kramer.

De besparing op de overhead was echter niet de primaire doelstelling van deze opera-

tie, wel snelheid, efficiency, transparantie en risicoreductie. ‘Onze centrale computer staat in een gebouw van de voormalige Nederlandse bank, beveiligd tegen alle denkbare calamiteiten. Dat is echt nodig. Zonder zo’n infrastructuur kun je kennismanagement wel vergeten.’

CONCURRENTIE

Bij De Voort Hermes De Bont (25 advocaten) ligt de nadruk echter niet op snelle computernetwerken (‘die hebben we ook’) en andere technische snufjes maar op een meer persoonlijke invulling. Wáár kennis is opgeslagen, is een zaak van mensen, niet van apparatuur. Nadat het Tilburgse kantoor drie jaar geleden drie aparte locaties verliet en in één nieuw gebouw ging zitten, werd tegelijk een

‘Wil je iets weten, dan kun je zelf wel gaan pionieren op intranet en in computerbestanden, maar het is beter om even bij de sectievoorzitter binnen te lopen.’

Angela Coppelmans en Clemens de Bont

Foto: Jiri Büller

organisatieadviseur in de arm genomen. Deze constateerde dat er binnen het kantoor onvoldoende werd gecommuniceerd. Dat werd ter harte genomen, die kritiek werd zelfs de basis van het kennismanagement. Toen werd ook advocate mr. Angela Coppelmans benoemd tot portefeuillehouder ‘kwaliteit’, waar kennismanagement onder valt. ‘We houden bij welke kennis er binnenkomt en waar deze naartoe gaat. Dat is kennis die betrekking heeft op vakmanschap maar ook op relaties met cliënten. We weten steeds waar de kennis zit en wie deze het laatst heeft gebruikt.’ Dat is dé manier om de concurrentie een slag voor te blijven, denkt Coppelmans.

Kennis wordt bij De Voort Hermes De Bont ‘gestuurd’, zegt mr. Clemens de Bont: ‘We zorgen ervoor dat kennis steeds op de juiste plek zit. Vaak zit kennis geconcentreerd bij de voorzitter van een sectie. Wil je iets weten, dan kun je zelf wel gaan pionieren op intranet en in computerbestanden, maar het is beter om even bij de sectievoorzitter binnen te lopen. Daar sturen we op en we spreken de mensen er ook op aan.’ Dat collega’s steeds bij elkaar aankloppen voor een kennisvraag wordt niet als storend ervaren. ‘We hebben er bewust voor gekozen’, reageert De Bont. ‘Dat maakt het kantoor ook persoonlijker en onze relaties stellen dat ook op prijs.’ Dat dit systeem ook kwetsbaar is voor kennisverlies – advocaten kunnen immers vertrekken – wijzen De Bont en Coppelmans van de hand. ‘We hebben twaalf maten, en de meesten zitten er al twintig jaar. Ze gaan niet graag weg en daarmee gaat er ook geen kennis verloren.’

MODELLEN

Systematisch nadenken over kennismanagement staat ook bij Kupperman van der Wiel hoog op de agenda. Het is weer bijna een jaar geleden dat de sectie arbeidsrecht een ‘know-how-commissie’ instelde. Daarin zitten drie van de vijftien advocaten van deze sectie. Zij bedachten een systeem waarbij modellen, adviezen en checklists die bij de collega’s op de harde schijf staan, beschikbaar konden worden gesteld aan anderen. Want de modellen en know how zijn er wel maar niet altijd op een voor iedereen toegankelijke plaats.

Bovendien waren er te veel modellen in omloop.

Hoewel de partners achter het initiatief stonden, mocht de dagelijkse praktijk door deze klus niet in de knel komen. 'Het werk gaat altijd voor', aldus Elisabeth Rehbock. 'Je moet dit type werk dan ook nooit aan het eind van de dag plannen, dan schiet het er altijd bij in. Om die reden hebben wij er steeds enkele hele dagen voor gereserveerd, en buiten kantoor.'

Iedereen werkte voorheen met verschillende documenten. Dat was verwarrend, met name voor stagiaires. Dat de knowhow-commissie zo recent in het leven is geroepen, wil niet zeggen dat het probleem pas onlangs de kop op stak, zegt Rehbock. 'Het speelde enkele jaren geleden ook al, maar toen was sectie kleiner. In korte tijd is de sectie bijna verdubbeld. Daarnaast doen we tegenwoordig ook veel grotere projecten, die over meerdere schijven lopen. Dan neemt de noodzaak toe dat je standaardiseert.'

Het heeft de knowhow-commissie twee dagen gekost om alle in omloop zijnde modellen te verzamelen, te inventariseren en te schiften. 'Wat bruikbaar was, werd geprint, de rest viel buiten de boot', zegt Rehbock. 'Niet dat deze niet meer *mogen* worden gebruikt. Mensen die zeggen: "Ik doe het altijd al zo", kunnen hun modellen blijven gebruiken. Iedereen hanteert zijn eigen taal en stijl en niet iedereen kan zich vinden in wat de commissie tot 'model' heeft gebombardeerd. Toch gaan we ervan uit dat men steeds vaker onze modellen gebruikt'.

VALKUIL

Dat niet iedereen de aangeboden systemen gebruikt, is ook Guido Schakenraad bekend: 'Er is één grote valkuil waar advocaten in kunnen trappen: kennis die wordt aangeboden is niets waard zonder implementatie. Je moet er voor zorgen dat je collega's er iets mee dóén. Soms gebruiken ze informatie niet, omdat ze het elektronisch prikbord niet kennen. Maar kennismanagement is méér dan techniek ter beschikking stellen. Gebruikers moet je niet alleen wijzen op deze mogelijkheid maar ook overtuigen van het belang ervan. Uiteindelijk gaan de meeste ongelovigen toch om.' Oók de ouderen,

weet Schakenraad. 'Ik hoor wel eens: "Zo'n kennismanagementsysteem, da's leuk voor de jongere collega's". Dat is gevaarlijk: juist de routine is de grootste bedreiging.'

Elisabeth Rehbock heeft de indruk dat het werk van de knowhow-commissie vruchten begint af te werpen. 'We hebben nog niet van elk type document een model, maar we horen wel: waar blijven de resterende modellen? Dat duidt erop dat er vraag naar is en dat ze worden gebruikt.' Over een halfjaar staan ook de laatste modellen op intranet, en dan kunnen de advocaten van Kupperman van der Wiel beschikken over zo'n vijftig modellen van de sectie arbeidsrecht. Als het eenmaal op intranet staat, wordt daar een zoekmachine aan gekoppeld zodat snel het juiste model kan worden gevonden. Dan is een grote stap gezet. Het is prettiger als iedereen dezelfde modellen gebruikt, en bovendien oogt het ook nog eens professioneler – bijvoorbeeld voor de rechtbank, zegt Rehbock.

Ook al hanteert het Tilburgse kantoor De Voort Hermes De Bont een meer 'persoonlijk' kennisstelsel, dat wil niet zeggen dat de computer er onbelangrijk is. Op het netwerk zijn zo'n vijftig algemene modellen te vinden, en daarnaast hebben de verschillende secties hun specifieke modellen. Clements de Bont: 'De computer is als een fiets. Maar je hebt wel een goede landkaart nodig om 'm te kunnen gebruiken.'

Het einde van kantoorkennismanagement is nog niet in zicht. Over enkele jaren moet er meer dan nu zijn gestandaardiseerd, vinden Bijl en Peters van Mannaerts & Appels. 'Ook uit oogpunt van concurrentie. De cliënt weet dat advocaten ook repeatwerkzaamheden doen en bij bepaalde contracten of documenten niet opnieuw het wiel hoeven uit te vinden. Staan die op intranet, dan bevordert dat de snelheid, de prijs en ook de flexibiliteit.' Maar juist een te omvangrijk intranet is ook weer een punt van zorg. 'Je moet er vooral voor waken dat er geen verouderde modellen op staan. En verder moet je er misschien iemand voor aannemen. Daar moet je niet bang voor zijn.'

Het pensioen voor advocaten komt uit Apeldoorn

Wilt u voor uzelf of voor uw personeel een goed pensioen voor later regelen...om straks onbezorgd te kunnen genieten? Dan biedt Centraal Beheer Achmea in nauwe samenwerking met BaliePlus een oplossing op maat.

Al jarenlang ontwerpen wij gezamenlijk pensioenoplossingen, exclusief voor de advocatuur. Dankzij speciale afspraken gelden daarbij gunstige voorwaarden

en een zeer scherpe premie. Inmiddels profiteert al een groot aantal advocaten van ons aantrekkelijk aanbod.

Gratis informatieboekje

Wij hebben een boekje gemaakt met heldere informatie over pensioen. Verstuur vandaag nog de antwoordkaart. Dan ligt het gratis informatieboekje snel op uw bureau. Wilt u direct advies op maat? Bel dan 'Even Apeldoorn', telefoonnummer (055) 579 8004.

BALIE PLUS
de servicebalie voor advocaten

Partners in Pensioenen

Centraal
beheer

achmea

De stand van zaken

Siemen Jongedijk
Luuk Matthijssen

organisatieadviseurs, gespecialiseerd in kennismanagement¹

Kennismanagement is in de Nederlandse advocatuur een bekend begrip geworden. Advocatenkantoren erkennen dat de kennis van hun medewerkers de belangrijkste productiefactor is.² Dit rechtvaardigt dat er voorzieningen worden getroffen om deze kennis te koesteren, te ontwikkelen en zo goed mogelijk te benutten.

In de rechtspraktijk, en in de advocatuur in het bijzonder, bestaat kennis onder andere uit de traditionele kenbronnen van het recht:

KERNRESULTATEN ONDERZOEK

- ▶ Advocatenkantoren hebben hoge verwachtingen van kennismanagement. Deze verwachtingen komen vaak uit, maar niet altijd.
- ▶ Sinds 1999 staat kennismanagement bij bijna alle advocatenkantoren volop in de aandacht.
- ▶ Kennismanagement in de advocatuur is hoofdzakelijk gericht op de kwaliteit van dienstverlening en de ondersteuning van medewerkers.
- ▶ De mogelijkheden voor extern gebruik van kennis, voor marketing en pro-actieve dienstverlening, blijven nog onderbenut.
- ▶ Kennismanagement kent een groeifasenmodel. Dit betekent dat kennismanagement als meerjarenprogramma moet worden aangepakt.
- ▶ Bijeenkomsten en modellen zijn momenteel de meestgebruikte methoden van kennisuitwisseling. Als kantoren hiermee ervaring hebben opgedaan, beginnen ze ook met informatiecentra, know-how teams en het delen van *best practices*.
- ▶ De belangrijkste belemmering voor het succes van kennismanagement is gebrek aan tijd en prioriteit van de medewerkers.
- ▶ De belangrijkste uitdaging is de medewerkers te betrekken en te motiveren. Dit kan worden bereikt door kennismanagement te laten aansluiten bij de dagelijkse werkprocessen.

Na aanvankelijke scepsis zijn veel grotere advocatenkantoren aan de slag gegaan met kennismanagement. Uit inventariserend onderzoek onder 35 van die kantoren blijkt hoever men is gevorderd en wat de motieven zijn om bepaalde soorten kennis, en andere niet, te managen. Wat is er nog nodig om de gestelde doelen daadwerkelijk te realiseren?

regelgeving, jurisprudentie en literatuur. Deze kennis wordt expliciete kennis genoemd. Daarnaast is er impliciete kennis (knowhow) die vooral in de vakbekwaamheid en ervaring van de medewerkers besloten ligt. Juridische knowhow bestaat bijvoorbeeld uit de kunst om in feitencomplexen rechtsvragen te herkennen, methoden voor casus-oplossen en het vermogen om uit het enorme bestand van rechtsbronnen de relevante rechtsregels te destilleren. Kennismanagement biedt methoden om ook deze kennis hanteerbaar te maken zodat kantoren optimaal gebruik kunnen maken van de knowhow van hun medewerkers.

In de praktijk blijkt kennismanagement een containerbegrip te zijn voor allerlei organisatieprincipes en automatiseringsoplossingen. Wij vatten kennismanagement als volgt op: 'een systematische manier van organiseren die zich richt op het beschikbaar maken en verbeteren van het gebruik van kennis binnen organisaties met het oog op het verhogen van de prestaties'. In deze definitie staat centraal dat kennis waarde heeft voor het realiseren van organisatiedoelstellingen, zoals het verhogen van de kwaliteit van dienstverlening, het verbeteren van winstgevendheid, uitbouw van het klantennetwerk, retentie van medewerkers, et cetera.³

Bij bijna alle grotere Nederlandse advocatenkantoren zijn inmiddels kennismanagement-initiatieven gestart. Er worden kennismanagers aangesteld, de bibliotheek wordt opgewaarderd tot een informatiecentrum met een actieve signaleringsfunctie, vaksecties stellen modellencommissies in en er worden regelmatige jurisprudentiebijeenkomsten georganiseerd. Dit zijn allemaal pogingen van kantoren om de kennis van hun medewerkers zo goed mogelijk te benutten en te besturen.

De kantoren die vóór 1999 aan kennismanagement deden, hebben dit opgepikt uit hun samenwerkingsverband met een Brits kantoor

OPZET ONDERZOEK

Wij hebben in de periode van 1998 tot 2004 kennismanagement-projecten in de advocatuur gevolgd en begeleid. Op basis van deze contacten is een kwantitatief overzicht bijgehouden van kennismanagement-plannen, -initiatieven, -problemen en -resultaten. Deze gegevens zijn getoetst in tweetal enquêtes in november 2002⁴ en maart 2004, die zijn uitgevoerd in samenwerking met Het Overleg.⁵ De groep respondenten bestond uit kennismanagers, bibliothecarissen en informatiemanagers van 35 (grotere) kantoren.

De helft van de deelnemende kantoren heeft meerdere vestigingen en een kantooromvang van meer dan 50 fee-earners. Hiermee zijn de grote kantoren in de respondentengroep relatief oververtegenwoordigd. Het gepresenteerde cijfermateriaal in dit artikel is afkomstig uit de laatste enquête van maart 2004. De bevindingen en de conclusies zijn gebaseerd op het gehele onderzoek over de periode van 1998 tot 2004.

RELATIEF LAAT

De Nederlandse advocatuur was relatief laat met het herkennen van kennismanagement als waardevol organisatieprincipe. Pas sinds 1999 zijn de grotere Nederlands kantoren begonnen met kennismanagementprojecten en -initiatieven. In andere geledingen van het bedrijfsleven waren toen al jaren kennismanagers in dienst en konden medewerkers gebruikmaken van kenniscentra en kennissystemen.⁶ In het buitenland is vooral in de Britse advocatuur al vroeg (sinds 1996) baanbrekend werk verricht in de zin van het ontwikkelen van specifiek juridische kennismanagementmethoden.⁷ De Nederlandse kantoren die al voor 1999 kennismanagement toepasten, hebben dit meestal opgepikt uit hun samenwerkingsverbanden met Britse kantoren.

DOELSTELLINGEN

De laatste jaren is de noodzaak van kennismanagement toegenomen vanwege de toegenomen internationalisering en concurrentie binnen de juridische adviespraktijk. Hierdoor neemt de druk toe om klantennetwerken beter, gericht, sneller en efficiënter te bedienen. Door toegenomen eisen aan het resultaat en hogere eisen aan de praktijkvoering wordt het noodzakelijk om met dezelfde medewerkers meer werk met een hogere kwaliteit af te leveren. Verder zijn er grote veranderingen in de organisatie van de advocatuur gaande, waarbij secties overstappen en kantoren fuseren of samenwerkingsverbanden aangaan. Dit noodzaakt kantoren om de kennis van hun

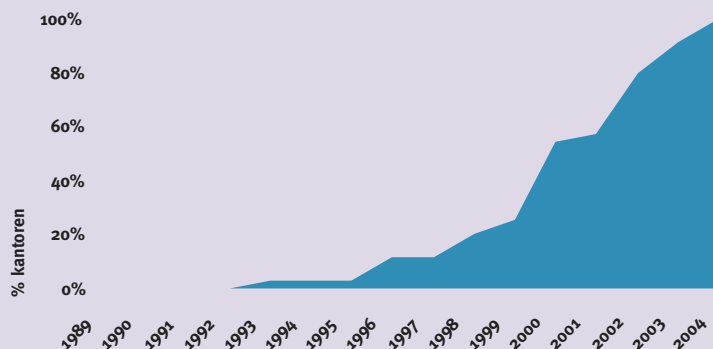
De noodzaak van kennismanagement neemt toe vanwege internationalisering en scherpere concurrentie binnen de juridische adviespraktijk

Kantooromvang respondenten

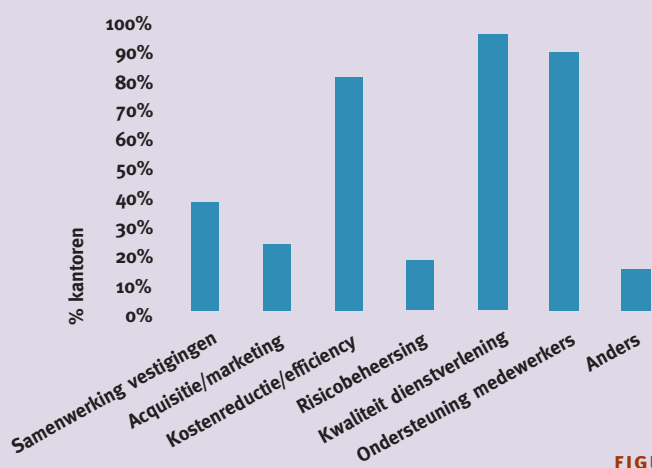
FIGUUR 1

Groei kennismanagement in NL advocatuur

FIGUUR 2

Kennismanagement doelstellingen

FIGUUR 3

medewerkers zo veel mogelijk vast te leggen en om het effectieve gebruik van kennis ook over grenzen van afdelingen en vestigingen heen mogelijk te maken.

De belangrijkste interne overwegingen voor kantoren om met kennismanagement te beginnen zijn juridisch inhoudelijk van aard (zie figuur 3). Rond 90% van de kantoren beoogt met kennismanagement de kwaliteit van hun dienstverlening en de ondersteuning van hun medewerkers te verbeteren. Verder wil 80% van de kantoren door middel van kennismanagement kostenbesparingen realiseren.

De respondenten melden dat hun kantoren hoge verwachtingen hebben van kennismanagement. Bij 69% van de kantoren wordt er van uitgegaan dat kennismanagement integraal onderdeel zal worden van de dagelijkse praktijk.

Kennismanagement levert bij de deelnemende kantoren over het algemeen ook het verwachte resultaat of verloopt zelfs beter. Figuur 4 laat zien dat dit bij 82% van de kantoren het geval is. Een kleiner deel van de initiatieven (bij 18% van de kantoren) is beneden verwachting verlopen. Dit betekent dat kennismanagement daadwerkelijk een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening, ondersteuning van medewerkers en kostenbesparingen.

DUUR VAN DE ERVARING

Bij de analyse van de enquêteresultaten hebben we gezocht naar verschillen in kennismanagement tussen kantoren en naar factoren die deze verschillen veroorzaken en verklaren. De gevonden verschillen blijken niet in hoofdzaak te worden bepaald door kantooromvang, aantal vestigingen of de aard van de adviespraktijk. De belangrijkste bepalende factor is de ervaringsduur met kennismanagement.

Bij kennismanagement worden verschillende kennisprocessen onderscheiden. Dit begint met het verzamelen van kennis en vervolgt met het ordenen, distribueren en gebruiken van kennis. De laatste stappen zijn het beheren en het vernieuwen van kennis. Deze processen zijn cyclisch en vormen tezamen de kenniswaardecyclus.⁸ Pas als men er in slaagt om ook van het toepassen van kennis te leren en daarbij nieuwe kennis te ontwikkelen ontstaat er een lerende organisatie.

Figuur 5 laat de kennisprocessen zien van kantoren die vier jaar of minder met kennismanagement bezig zijn in vergelijking met kantoren die meer dan vier jaar ervaring hebben. Alleen kantoren die al meer dan vier jaar met kennismanagement bezig zijn, slagen er in om bijna alle processen structureel te verzorgen en de kenniswaardecyclus te sluiten. Kantoren met minder ervaring voeren alleen de eerste stappen uit. Slechts 40% van deze kantoren komt toe aan het structureel ontwikkelen van nieuwe kennis op basis van ervaringen. Dit betekent dat het meerdere jaren tijd kost om een kantoor om te vormen tot een lerende organisatie.

Ook de typen kennisinitiatieven blijken afhankelijk te zijn van het

Fusies dwingen kantoren ertoe de kennis van hun medewerkers vast te leggen en ook over grenzen van afdelingen en vestigingen effectief gebruik van kennis mogelijk te maken

aantal jaren dat de organisatie met kennismanagement bezig is. Advocatenkantoren beginnen hun kennismanagement hoofdzakelijk met bijeenkomsten en modellen. Typische vormen van kennisuitwisseling die je vooral bij de meer ervaren kantoren tegenkomt zijn knowhow-teams en het opbouwen van *best practices*. Dit zijn complexere methoden die pas mogelijk zijn wanneer reeds enige ervaring met kennismanagement is opgedaan.

De les die we hieruit kunnen trekken is dat kennismanagement als meerjarenprogramma moet worden georganiseerd en vooral niet als een kortlopend project met het oog op snelle resultaten.

NIEUWE VORMEN VAN DIENSTVERLENING

Advocatenkantoren richten zich met kennismanagement hoofdzakelijk op juridisch inhoudelijke onderwerpen (zie figuur 6). Ook interne kennis van medewerkers en van eigen diensten is belangrijk. Extern gebruik van kennis, zoals kennis van klanten en marktkennis, wordt minder van belang geacht.

Uit onderzoek in andere branches is ons bekend dat extern gebruik van kennis veel resultaten oplevert op het gebied van marketing en proactieve dienstverlening.⁹ Op deze gebieden laat de juridische adviespraktijk nog duidelijk kansen liggen. Denk hierbij aan het attenderen van klanten op rechterlijke uitspraken of wetswijzigingen die voor hen van belang zijn. Andere voorbeelden uit de zakelijke dienstverlening zijn extranet-toepassingen waarbij klanten via een beveiligde website direct inzage kunnen krijgen in relevante stukken en de voortgang in hun dossier en met de fee-earners kunnen corresponderen.

PROBLEMEN EN KNELPUNTEN

Over het algemeen nemen de bibliotheek en de vaksecties het voortouw bij kennismanagement binnen advocatenkantoren. Er ligt nog een grote uitdaging om de advocaten zelf hun rollen en verantwoordelijkheden in kennisprocessen te laten vervullen.

Het succes van kennismanagement is in de optiek van de respondenten afhankelijk van de mate waarin de rollen en verantwoordelijkheden door de advocaten in de organisatie zelf worden opgepakt. De belangrijkste uitdaging die zij zien is om de fee-earners te betrekken en te motiveren door hen de voordelen van kennismanagement te laten ervaren.

Om aan te geven hoe dit bereikt kan worden, verwijzen we opnieuw naar het ervaringsmodel met betrekking tot kennisprocessen zoals dat blijkt uit figuur 5. De voordelen van een volwassen kennisorganisatie komen pas binnen bereik als de medewerkers ervaring hebben opgebouwd met kennisprocessen. Het is met name in het begin van groot belang dat taken en verantwoordelijkheden duidelijk worden benoemd en dat medewerkers worden aangespoord om hun deel van de werkzaamheden op te pakken. Naast de bibliotheek hebben de vaksecties hierin een leidende rol. De extra inspanning die wordt gevraagd, kan worden beperkt door kennisprocessen goed te laten aansluiten bij de dagelijkse werkzaamheden van medewerkers. (Bijvoorbeeld door na het gebruik van een model automatisch om feedback te vragen waarmee het model verbeterd kan worden.) Als ook de fee-earners eenmaal ervaring hebben opgedaan en de kennisprocessen gaan draaien, komen aantrekkelijke efficiencywinsten binnen bereik en zal het kennismanagement zichzelf gaan bewijzen.

AANBEVELINGEN

Ontwikkel kennisstrategie

Kennismanagement omvat een veelheid aan methoden en systemen om kennis te beheren. Al deze voorzieningen kosten tijd en geld terwijl de opbrengst vaak niet direct duidelijk is. Het is daarom van groot belang om strategische keuzes te maken en om juist die projecten te kiezen die bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van de organisatie.

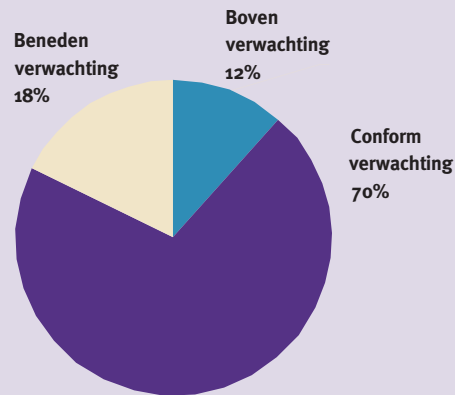
Bij het formuleren van een kennisstrategie worden strategische kennisgebieden geïdentificeerd. Daarin wordt aangegeven waaruit deze strategische kennis bestaat, hoe zij verdeeld is over personen en organisaties en wat zij bijdraagt aan de doelstellingen van de organisatie. Hiermee wordt het mogelijk om een verantwoorde keuze maken voor kennisgebieden en kennismanagement-initiatieven waarin het kantoor moet investeren en vooral ook waar géén geld aan moet worden uitgegeven. Ongerichte kennismanagement-projecten zonder specifieke visie leiden in de praktijk tot arbeidsintensieve processen die verzanden en dure informatiesystemen die helemaal niet worden gebruikt.

Benoem rollen en verantwoordelijkheden

Een kennisorganisatie bouw je niet van vandaag op morgen. Uit de hiervoor gepresenteerde onderzoeksresultaten blijkt dat kennismanagement pas goed en volledig kan functioneren bij kantoren die meer dan vier jaar ervaring hebben opgedaan. Alleen de meer ervaren kantoren slagen erin om de kenniswaardecyclus te sluiten en om bij

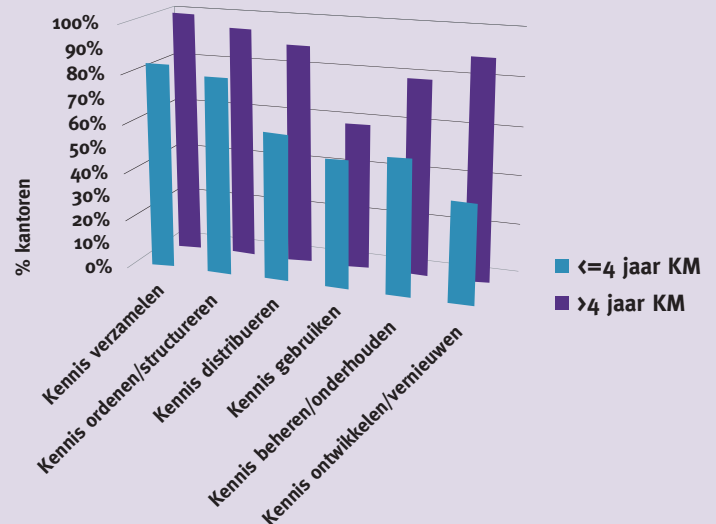
De juridische adviespraktijk doet nog weinig aan kennismanagement op het gebied van marketing en pro-actieve dienstverlening

Succes van kennismanagement

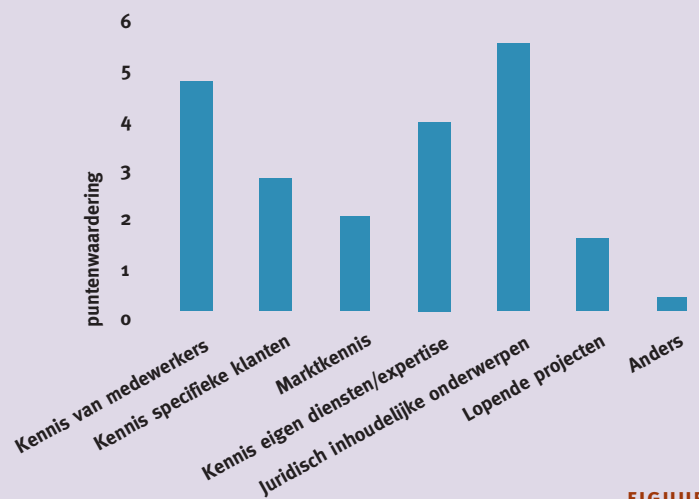
FIGUUR 4

Kennisprocessen en KM-ervaring

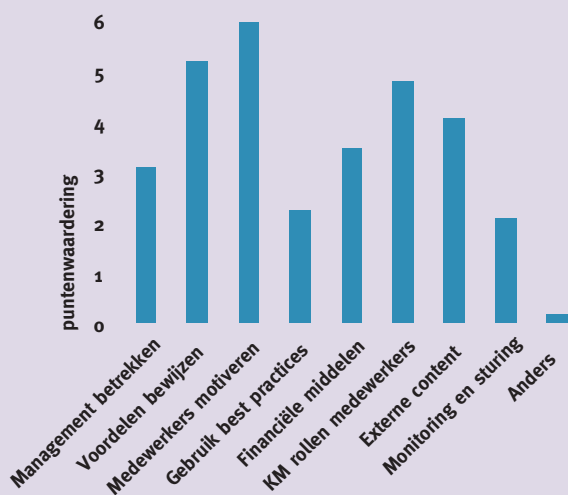
FIGUUR 5

Welke kennis wordt gemanaged?

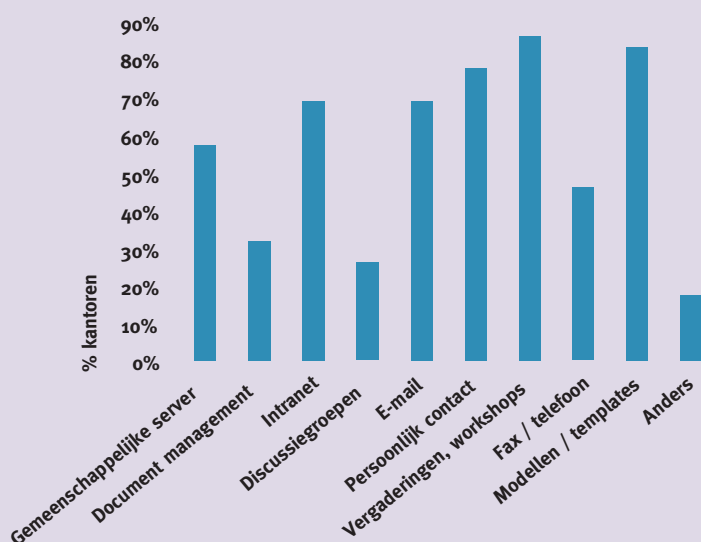
FIGUUR 6

Kennismanagement uitdagingen

FIGUUR 7

Methoden van kennisuitwisseling

FIGUUR 8

het toepassen van kennis weer nieuwe kennis te ontwikkelen waardoor er een lerende organisatie ontstaat.

Dit vereist vooral aandacht voor organisatieverandering en het ontwerp van kennisprocessen. Het is belangrijk om medewerkers door een goede begeleiding te stimuleren en te betrekken bij kennisprocessen. De rollen en verantwoordelijkheden moeten worden belegd bij de medewerkers met de juiste competenties zodat initiatieven niet stilvallen. Op deze manier krijgen medewerkers de kans om ervaring op te doen en in hun nieuwe rol te groeien en te bouwen aan de lerende organisatie.

Integreer modellenbeheer

Kennis blijkt in de juridische adviespraktijk zeer goed te kunnen worden vastgelegd in de vorm van modellen, protocollen en checklists. Figuur 8 laat zien dat modellen (in 83% van de kantoren), naast persoonlijk contact en vergaderingen (respectievelijk 77% en 86%) de meestgebruikte vormen van kennisuitwisseling zijn. Het blijkt echter ook moeilijk te zijn om de vastgelegde kennis te onderhouden en op een effectieve manier te ontsluiten.

We bevelen een werkwijze aan waarin de rollen en verantwoordelijkheden bij het opstellen, gebruiken en beheren van modellen zodanig worden toebedeeld dat ze geïntegreerd worden in de werkprocessen. Indien nodig kan ook gezorgd worden voor een systeem van beoordeling en monitoring om kennismanagement te stimuleren. Zodoende kunnen medewerkers efficiënt worden ingezet en worden betrokken bij het onderhoud en beheer van essentiële kantoor-kennis.

Maak van bibliotheek informatiecentrum

Veel kantoren zijn bezig met de omvorming van de traditionele bibliotheekfunctie naar een informatiecentrum of kenniscentrum. Het belangrijkste verschil met de traditionele bibliotheek is dat het informatiecentrum ook juridisch inhoudelijk vragen beantwoordt en advocaten op relevante gebieden van actuele informatie voorziet. Het is duidelijk dat hiervoor andere competenties en werkmethoden vereist zijn en dat ook de hulpmiddelen voor het informatiecentrum verschillen van die van de bibliotheek.

Bij de opzet van een informatiecentrum of kenniscentrum spelen vooral de wisselwerking en de kennisuitwisseling met de vaksecties een leidende rol. Het informatiecentrum kan niet op zichzelf staan maar is afhankelijk van input van vaksecties om als zodanig te kunnen functioneren.

Selecteer juiste hulpmiddelen

Effectief gebruik en efficiënt beheer van kantoor-knowhow zijn vanwege de omvang en de complexiteit van de huidige juridische praktijk onmogelijk zonder goede geautomatiseerde hulpmiddelen. Voor het bestuur van de administratieve organisatie van het kantoor en voor het toegankelijk maken van externe bronnen wordt al langer gebruikgemaakt van respectievelijk administratieve systemen en databanken. De nieuwe instrumenten voor het beheer van kantoor-knowhow die veel kantoren momenteel inzetten, of overwegen, zijn intranetten en document managementsystemen (zie figuur 8).

Het is al vaak genoeg gebleken dat de inzet van een intranet, of een ander IT-systeem, op zich geen enkele garantie biedt voor de inhoudelijke kwaliteit van kennis die ermee wordt uitgewisseld.¹⁰ De eerste aandacht moet daarom uitgaan naar de kennisstrategie en de kennisorganisatie. De IT-systemen moeten vervolgens ten dienste daarvan worden ingericht. De kans op een succesvolle toepassing van intranetten en document managementsystemen kan overigens aanmerkelijk worden vergroot door een voorafgaande analyse van kennis en kennisprocessen en een ontwerp voor de structurering en het gebruik daarvan. Tevens loont het om gebruik te maken van een gestructureerd evaluatieraamwerk om beschikbare IT-producten te vergelijken en te selecteren.¹¹

Kennismanagement moet als meerjarenprogramma worden georganiseerd en niet als kortlopend project met het oog op snelle resultaten

VOORDELEN TE BEHALEN

Kennismanagement is definitief doorgedrongen in de Nederlandse advocatuur. De betrokken medewerkers verwachten bovendien dat de bijbehorende organisatieprincipes en IT-hulpmiddelen een integraal onderdeel van de werkprocessen zullen gaan vormen. De kantoren die aan ons onderzoek hebben meegedaan geven aan dat hun kennismanagement voor het grootste deel conform verwachting verloopt en dat de doelstellingen, kwaliteitsverbetering, ondersteuning van medewerkers en kostenbesparingen daadwerkelijk bereikt worden.

De belangrijkste uitdaging blijkt om alle medewerkers in de kennisprocessen te betrekken. De vergelijking tussen kantoren met verschillende ervaringsduur toont aan dat deze betrokkenheid essentieel is om de opbrengsten van kennismanagement daadwerkelijk te realiseren. Voor alle kantoren geldt dat na de interne oriëntatie van kennismanagement er ook extern, in relatie met cliënten en andere organisaties nog belangrijke voordelen behaald kunnen worden. We hopen dat onze aanbevelingen er aan bijdragen dat de juridische adviespraktijk deze nieuwe uitdagingen met verstand van zaken kan aangaan. ●

NOTEN

- De auteurs danken het bestuur van Het Overleg voor haar medewerking en alle deelnemers aan de enquête voor het rapporteren van hun ervaringen. Voor vragen of nadere informatie kunt u contact opnemen met Siemen Jongedijk: jongedijk catalyse.nl.
- Weusten, M.C.M., Kennismanagement en het poldermodel in juristenland, in: *NJB* 2000/43, p. 2082-2085.
- Tissen, R., D. Andriessen, F. Lekanne Deprez, The Knowledge Dividend: Creating high performance companies through value-based knowledge management, *Financial Times*, Prentice Hall, 2000.
- De resultaten van de eerste enquête in november 2002 zijn gepubliceerd in het rapport Luuk Matthijssen en Siemen Jongedijk, *De Stand van Kennismanagement in de Advocatuur*, KPMG: Amstelveen, 2003.
- Een belangrijk deel van de kennismanagers en bibliothecarissen van grote advocaten- en notaris-kantoren en rechtsbijstandsverzekeraars heeft zich verenigd in Het Overleg. Zie het portret van Jan Pieter Nepveu in dit nummer.
- Nonaka, I., The knowledge-creating Company, in: *Harvard Business Review*, November-December 1991, p. 312-320.
- Ithia, A., H. Lewis-Hassan, Surveying the future of knowledge management 2001, in: *Managing Partner*, 2001.
- Weggeman, M., Kennismanagement – inrichting en besturing van kennisintensieve organisaties, Schiedam: Scriptum Management 1997. p. 168-171.
- Kok, G., S. Jongedijk, J. Troost, Knowledge Management Survey 2003, KPMG Knowledge Advisory Services 2003.
- Weusten, M.C.M., Kennismanagement en het poldermodel in juristenland, in: *NJB* 2000/43, p. 2082-2085.
- Matthijssen, L.J., Pakketelectie juridisch administratieve software, in: *R&EM* 2002 nr. 1, p. 9-12.

(advertentie)

Lus je gaat niet mee naar de Arena?

Nee, en deze zondag moet ik ook weer de hele dag werken.

En dan vind jij het vreemd dat Elise van je wil scheiden!

Jurist bij DAS rechtsbijstand www.das.nl
AMSTERDAM ARNHEM 'S-HERTOGENBOSCH

Typologie van software voor kennismanagement

Luuk Matthijssen
Siemen Jongedijk

organisatieadviseurs op het gebied van kennismanagement

 Kennismanagement is eerst en vooral een manier van organiseren. Kleinere organisaties kunnen hun kennis nog organiseren met eenvoudige middelen. Collega's kunnen bijvoorbeeld gemakkelijk bij elkaar binnenlopen als ze van elkaars kennis gebruik willen maken. In grotere organisaties worden de kennisbronnen omvangrijker en complexer en zijn meer geavanceerde methoden en instrumenten nodig. Geautomatiseerde systemen zijn dan ideale hulpmiddelen om op een efficiënte en systematische manier kennis te beheeren.

Er zijn veel verschillende automatiseringsproducten op de markt die onder de noemer van kennismanagement worden aangeprezen. Ook juridische advieskantoren hebben doorgaans niet te klagen over de aandacht die ze krijgen van softwareleveranciers. Deze leveranciers hebben goed door dat kennismanagement in de juridische adviespraktijk een actueel onderwerp is. Dit maakt het erg ingewikkeld voor kantoren om een goede keuze te maken bij de aanschaf van kennismanagementsoftware.

Het is op zich niet vreemd dat er zoveel verschillende kennismanagementsystemen zijn. 'Kennis' kent immers ook veel verschillende verschijningsvormen en kennisuitwisseling kan op veel verschillende manieren worden georganiseerd. Het is in elk geval

Kennismanagement is vooral een manier van organiseren, en zeker niet alle software die door softwareleveranciers lustig als 'kennismangementproduct' wordt aangeprezen, draagt eraan bij. Er is vanzelfsprekend wel software op de markt die goed te gebruiken is, mits een kantoor weet wat het wil. Hier een overzicht van de belangrijkste typen software, met telkens enkele concrete voorbeelden.

raadzaam om vóór de aanschaf van software eerst kritisch te kijken naar wat deze programma's precies doen en of ze aansluiten bij de behoeften.

DE TYPEN

Om de grote variëteit aan systemen die onder de noemer kennismanagement wordt aangeprezen te bespreken, is het nuttig om uit te gaan van een heldere en kenmerkende rubricering. Deze typologie van kennismanagementsystemen kan het best aansluiten bij het soort kennis dat ze verwerken en de manier waarom de verwerking van kennis wordt ondersteund. Dit levert echter een weinig praktische typologie op omdat de systemen die we in de praktijk tegenkomen vaak meerdere kennismanagementfuncties combineren.

De typen systemen die we zullen bespreken sluiten aan bij de benamingen die we in de praktijk het meest tegenkomen. Bij elk type geven we aan wat voor kennis ermee verwerkt wordt en op welke manier. Ter illustratie geven we steeds enkele voorbeelden van programma's die we in de praktijk tegenkomen. De typen systemen die hierbij achtereenvolgens aan de orde komen zijn: intranetten, portals, documentmanagementsystemen (DMS), modellenprogramma's, *Groupware*, bibliotheeksystemen en zoekmachines.

INTRANET

In grotere organisaties vormt het interne computernetwerk het zenuwstelsel van de informatievoorziening voor de medewerkers. Wanneer zo'n intern netwerk wordt

INTRANETPRODUCTEN

Green Valley. Op het gebied van informatieontsluiting voor juridische beroepsgroepen heeft Green Valley de laatste jaren een aantal interessante intranettoepassingen ontwikkeld. De intranetsoftware van Green Valley onderscheidt zich door gebruiksgemak. Medewerkers kunnen zonder veel extra training gemakkelijk zelf hun kennis op het intranet publiceren.

Smartsite. Een andere leverancier die we in de juridische adviespraktijk tegenkomen is Smartsite. Deze software is in hoofdzaak gericht op content management. Het ondersteunt verschillende redactionele stappen met betrekking tot de kennisinhoud van het computernetwerk.

Kluwer Inknowvation. De Knowledge Portal van Kluwer InKnowvation is een website met een zoekmachine die geïntegreerd toegang biedt tot verschillende Kluwer databanken. De portal kan ook zodanig worden opgezet dat via hetzelfde systeem ook eigen bronnen en kantoor-knowledge toegankelijk worden gemaakt.

MS Sharepoint Portal Server. Microsoft is berucht als het gaat om combinatieverkoop en het beoordelen van eigen producten bij integratiemogelijkheden. Sharepoint is hierop geen uitzondering. Voor kantoren die al hun kennisbronnen in Microsoft-programma's hebben opgeslagen is het echter een zeer krachtig product.

opgezet met internettechnologie wordt het een intranet genoemd. Websites op een intranet werken hetzelfde en zien er net zo uit als die op internet maar de beveiliging door middel van een firewall schermt ze af voor onbevoegden.

Leveranciers van intranetsoftware zeggen vaak kennismanagement te bieden omdat ze het beheer ondersteunen van de kennis die in het computernetwerk wordt opgeslagen. Deze programma's worden ook wel content management-systemen (CMS) genoemd. Een andere belangrijke term in dit verband is extranet. Waar een intranet alleen toegankelijk is voor medewerkers van een organisatie, biedt een extranet verschillende autorisatieniveaus waarmee ook buitenstaanders (bijvoorbeeld klanten) tot delen van het organisatienetwerk kunnen worden toegelaten.

In advocaten- en notariskantoren worden vaak meerdere computertoepassingen gebruikt waar meerdere personen gebruik van moeten maken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan cd-rom-databanken, elektronische dossiers, zaakadministratiesystemen en boekhoudpakketten. Via een intranet kunnen al deze toepassingen op een gemakkelijke manier in combinatie ontsloten worden. Verder worden intranetten ingezet om de communicatie en kennisuitwisseling tussen de medewerkers te ondersteunen.

Voorbeelden hiervan zijn e-mail, agenda- en planningssystemen, medewerkersgidsen en elektronische nieuwsbrieven. Intranetten vervullen ook een centrale rol bij kennismanagement door het delen van gemeenschappelijke kennis in de vorm van modellen, protocollen en best practices. Let er bij de aanschaf van intranetsoftware op of het mogelijk is om alle elektronische bronnen aan te sluiten die binnen de organisatie gebruikt worden.

PORTAL

Een portal is een website of een computerprogramma dat internettechniek gebruikt voor het zoeken in verschillende geautomatiseerde bronnen. Net als bij een intranet worden kennisbronnen via een computernetwerk gedeeld. Het verschil met intranetten is dat portals expliciet bedoeld zijn om kennis uit verschillende bronnen in combinatie toegankelijk te maken. Zo is het mogelijk om externe jurisprudentiedatabanken en eigen interne knowhow-databanken tegelijk met één zoekopdracht te doorzoeken. Een andere functie van portals is het geven van overzichtspagina's met links naar verschillende bronnen op een bepaald interessegebied.

Op internet is het aanbieden van een portal inmiddels een beproefde strategie van organisaties om bezoekers naar hun website te lokken. De bekendste Nederlandse portal voor algemene onderwerpen is Startpagina.nl. Een Nederlandse portal specifiek voor juristen is Recht.nl. Deze portal heeft een publiek gedeelte dat iedereen kan bekijken en een gedeelte dat alleen toegankelijk is voor betalende abonnees.

Organisaties kunnen voor eigen gebruik ook zelf een portal op hun interne computernetwerk inrichten. Dit is met name interessant voor organisaties die beschikken over

meerdere verschillende geautomatiseerde kennisbronnen. Portals verschillen onderling sterk in de verzameling van kennisbronnen die ze kunnen doorzoeken. Er is geen enkele portal die standaard alle mogelijke kennisbronnen aankan. Let daarbij op omdat leveranciers portals gebruiken om afnemers te verleiden om nog meer databanken en computerprogramma's van dezelfde leverancier af te nemen.

DOCUMENTMANAGEMENTSYSTEEM (DMS)

In de juridische adviespraktijk wordt kennis vaak vastgelegd in de vorm van tekstdocumenten. Voor bijna alle werkprocessen bestaat een parallelle stroom van meerdere documenten die in verschillende verwerkingsstappen de organisatie doorlopen. Het documentenarchief is daarom ook het geheugen van de organisatie dat noodzakelijk is voor de professionele verantwoording van juridische adviezen maar dat ook gebruikt kan worden voor kennismanagement. Een documentmanagementsysteem (DMS) is een computerprogramma dat bedoeld is om de documentstromen binnen een organisatie te automatiseren.

Vooral bij grotere kantoren kan de inzet van een DMS grote efficiencywinsten opleveren, doordat de werkprocessen niet alleen deels worden geautomatiseerd maar ook worden geüniformeerd en gestroomlijnd. Om het DMS goed te laten werken, moet het worden afgestemd op de (herontworpen) werkprocessen van de organisatie. De invoering van dit soort systemen moet daarom niet te licht worden opgevat. De reorganisatie

DOCUMENTMANAGEMENTSYSTEEMEN

Hummingbird. DOCS Open is een DMS van Hummingbird dat het mogelijk maakt om alle documenten in een organisatie gecentraliseerd te beheren.

Documentum. Documentum bestaat uit verschillende modules die tezamen alle stappen van de levenscyclus van documenten ondersteunen.

Livelink. Open Text is de leverancier van Livelink, een DMS dat sterk is op het gebied van autorisatieniveaus, versiebeheer en *audit trails* bij elektronische documentverwerking.

Zylab. Zylab biedt verschillende producten voor documentmanagement. In vergelijking met de andere systemen is Zylab vooral goed in het elektronisch beheer van papieren documenten.

Er zijn meerdere elektronische producten op de markt die kennismangement-ondersteuning bieden in de vorm van modeldocumenten. Voorbeelden van kant-en-klare modellen die door de uitgever worden bijgehouden zijn:

Kluwer Modellen voor de Rechtspraak. De meeste modellen in dit systeem zijn statische documenten bestaande uit blokken van standaardformuleringen die verder met specifieke gegevens moeten worden ingevuld.

Casus.com. De internetdienst www.casus.com gaat een stapje verder met de ondersteuning. Door het beantwoorden van vragen stelt het systeem dynamisch een document samen uit blokken van modelbepalingen.

Dit zijn modellen waarover iedereen die ervoor betaalt kan beschikken. Kantoren hebben echter ook eigen modellen waarin hun specifieke kantoor-knowhow besloten ligt.

Voorbeelden van systemen om het ontwikkelen van eigen modellen te ondersteunen zijn:

Quantaris. Quantaris levert een aktengenerator voor het notariaat. De aktengenerator heeft zowel statische als dynamische modeldocumenten die door organisaties zelf kunnen worden ontwikkeld en beheerd.

Documade. Het systeem van Documade is niet specifiek bedoeld voor de juridische adviespraktijk. Het is een generiek systeem voor het maken van documenten op basis van standaardformuleringen en huisstijl-elementen.

tie van de documentenstroom grijpt immers in op de dagelijkse werkzaamheden van bijna alle medewerkers. Bij kleinere organisaties is de efficiencywinst veelal te gering om de invoering van een DMS te rechtvaardigen.

In de juridische adviespraktijk treffen we verschillende systemen aan die elkaar qua functionaliteit niet veel ontlopen. Een punt van aandacht bij de aanschaf van deze systemen is dat ze naadloos moeten aansluiten bij de gebruikte besturingssystemen en desktopsoftware (zoals tekstverwerking). Omdat een DMS in sterke mate leunt op deze aansluiting hebben de leveranciers wel eens moeite om nieuwe versies van besturingssystemen en desktopprogramma's bij te houden. Ga dus na of er bekende aansluitingsproblemen zijn bij de versies waarvan de aanschaf wordt overwogen.

MODELLENBEHEER

In de rechtspraak ligt veel kennis besloten in modeldocumenten. Hoewel juridische documenten in principe redelijk vormvrij zijn, vertonen de meeste van deze documenten

ten toch een bepaald standaardpatroon. In deze standaardpatronen ligt kennis besloten over wanneer welke juridische overwegingen van toepassing zijn. Zodoende kan impliciete kennis van medewerkers over de aanpak van juridische casus expliciet worden gemaakt in documentmodellen.

Goede modellen zijn voor juristen een zeer waardevol hulpmiddel, maar ze zijn tijdrovend om te maken en te onderhouden. De grondslag voor een juridisch document kan in de loop van de tijd wijzigen waardoor de modellen voortdurend onderhouden moeten worden. De grotere kantoren hebben hiervoor speciaal juristen in dienst genomen. Kleinere kantoren kunnen niet altijd de mankracht vrijmaken voor modellenbeheer en zullen daarom meer gebruikmaken van algemene modellen.

GROUPWARE

Groupware is computerprogrammatuur die bedoeld is om samenwerking in groepen of projectteams te ondersteunen. Uit het oogpunt van kennismangement gaat het hierbij vooral om het uitwisselen van kennis en

TYPEN GROUPWARE

Lotus Notes. Lotus Notes is een veelzijdig systeem dat is ontwikkeld om vele vormen van samenwerken op afstand te ondersteunen. Wanneer organisaties de moeite nemen om het systeem op hun werkprocessen af te stemmen biedt het vele mogelijkheden voor kennismangement. Omdat dit meestal niet gebeurt kennen de meeste Lotus Notes-gebruikers echter alleen de mail- en agendafuncties.

Windows Sharepoint Services. Verwar dit systeem niet met Sharepoint Portal Server. Windows Sharepoint Services is een eenvoudig *Groupware*-systeem dat bedoeld is voor projectteams. Het biedt onder meer een projectagenda, discussieforums en gezamenlijke documentmappen.

het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe kennis. Dit type ondersteuning past niet bij de typische werksituatie in de juridische adviespraktijk waarbij één advocaat één client bijstaat. Er zijn echter ook situaties bij grotere adviesopdrachten waarin teams van juristen aan dezelfde zaak samenwerken. Het komt ook voor dat medewerkers van de klant nauw in het projectteam worden betrokken. Als in deze gevallen de behoefte bestaat om onafhankelijk van tijd en plaats samen te werken en een gezamenlijk elektronisch archief bij te houden, kan *Groupware* worden ingezet. Deze programma's bieden een beveiligde elektronische omgeving waarin geautoriseerde gebruikers gezamenlijk aan projectdocumenten kunnen werken.

BIBLIOTHEEKSYSTEMEN

Kennismangement in de advocatuur begint veelal bij het uitbreiden van de bibliotheek. Naast het beheren van boeken en tijdschriften wordt de bibliotheek dan opgedragen om ook kantoor-knowhow bij te houden. Bibliotheeksystemen zijn echter in eerste aanleg bedoeld om bibliografische gegevens te beheren. Complete bibliotheekpakketten hebben daarnaast ook voorzieningen om het uitlenen van titels te ondersteunen. Voor het toegankelijk maken van bibliografische gegevens zijn deze systemen voorzien van trefwoordssystemen of onderwerpcatalogi.

Deze onderwerpsontsluiting kan ook worden gebruikt voor het opslaan en toegankelijk maken van de knowhow van het kantoor. Zodoende is het uitbreiden van het bibliotheekstelsel een relatief goedkope manier om kennismangement te ondersteunen. Het nadeel is dat bibliotheekstelsel

Topic. Het bedrijf Verity brengt het systeem Topic op de markt. Topic beschikt over functies om betekenisrelaties tussen termen te definiëren. Er kunnen verschillende typen relaties worden gedefinieerd, zoals bijvoorbeeld synoniemen en hyponiemen, die bovendien kunnen worden voorzien van gewichten om zoekresultaten ordenen.

Legal Intelligence. Legal Intelligence levert een nieuw geavanceerd text retrieval systeem dat werkt op basis van statistische overeenkomsten in woordgebruik tussen documenten. Legal Intelligence heeft hiervoor een specifiek juridisch vocabulaire ontwikkeld. Dit maakt het mogelijk om op basis van een voorbeelddocument te zoeken naar andere documenten die over hetzelfde onderwerp gaan. Een feitenrelatie van een client kan in het systeem van Legal Intelligence gebruikt worden als zoekargument om uit een jurisprudentie-databank vergelijkbare gevallen op te halen.

men meestal niet voor het doel van kennismanagement zijn uitgerust. De ondersteuning die deze systemen bieden gaat dan ook niet veel verder dan opslaan en classificeren van gestructureerde kennis. Wanneer kantoren de kennis in hun bibliotheekstelsel willen gaan exploiteren zullen ze snel tegen de grenzen van de mogelijkheden aanlopen.

TEXT RETRIEVAL-SYSTEEM: ZOEKMACHINE

De hiervoor besproken systemen zijn geschikt voor het beheer van kennis die min of meer gestructureerd is. Wanneer het echter gaat om kennis in ongestructureerde tekstdocumenten kunnen ze echter niet worden gebruikt. De enige manier om dan nog tot een praktische ordening te komen die de kennis toegankelijk maakt is full text retrieval. De basisfunctie van full text retrieval-systemen is een zoekmachine die de volledige tekst van documenten doorzoekt naar opgegeven zoektermen. De documenten waarin de opgegeven zoektermen voorkomen worden als zoekresultaat aan de gebruiker gepresenteerd. Text retrieval-systemen maken voor dit doel gebruik van een index waarmee het zoeken versneld kan worden uitgevoerd.

De index van text retrieval-systemen kan echter ook gebruikt worden voor meer geavanceerde zoekfuncties. Het in combinatie voorkomen van termen kan gebruikt worden om onderwerpen te identificeren en om documenten te clusteren. Text retrieval-systemen verschillen onderling in de manier waarop ze deze geavanceerde hulpmiddelen inzetten om tekstdocumenten te ontsluiten.

Bij het gebruik van verschillende externe bronnen is het vaak vervelend dat elke bron zijn eigen zoekmachine heeft. Bij kennismanagementtoepassingen worden meerdere verschillende bronnen met tekstdocumenten door dezelfde zoekmachine toegankelijk gemaakt.

NIET VAN ALLES ÉÉN

Er zijn veel geautomatiseerde systemen op de markt die worden aangeprezen voor kennismanagement. Bij nadere bestudering valt vooral de grote variëteit op in de functionaliteiten die deze systemen bieden. Wanneer kantoren een kennismanagementsysteem zoeken, hoeven ze zeker niet van elk type een exemplaar aan te schaffen. Men moet beginnen met bekijken om welke kennis het gaat en wat voor geautomatiseerde verwerkingsfuncties daarbij nodig zijn.

Bibis. In de juridische adviespraktijk is Bibis een veelgebruikt systeem. Het systeem wordt aangeprezen als 'Library portal' omdat het naast bibliografische gegevens ook eigen kantoor-knowhow kan verwerken. Voor serieus kennismanagement zijn deze mogelijkheden echter beperkt.

Adlib. Net als Bibis is dit een specifiek bibliotheekstelsel. Naast het beheer van bibliografische gegevens omvat het systeem specifieke bibliotheekfuncties zoals uitlenen en bestellen.

Intranetten
www.greenvalley.nl
www.smartsite.nl

Portals
www.kluwerinknowvation.nl
office.microsoft.com/sharepoint/

Documentmanagementsystemen (DMS)
www.documentum.com
www.hummingbird.com
www.opentext.com
www.zylab.nl

Modellenbeheer
www.quantaris.nl
www.documade.nl
www.shopkluwerjuridisch.nl
www.casus.com

Groupware
www.microsoft.com/windowsserver2003/technologies/sharepoint
www.lotus.com/notes

Bibliotheeksystemen
www.squareis.com
www.adlibsoft.com

Information retrieval-systemen
www.topic.com
www.legalintelligence.com

Documentbeheer als opstap naar kennismanagement

Documentbeheer is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor kennismanagement. Niettemin is een goed systeem voor documentmanagement wel een eerste stap. Vandaar dat Marco de Heer enkele praktische valkuilen in kaart. Hij doet dat in de vorm van een hele reeks adviezen en tips.

Marco de Heer
adviseur Capgemini te Utrecht

De organisatie van documenten kreeg in de advocatuur steeds veel aandacht. Het papieren dossier neemt daarbij nog altijd een leidende positie in. De volledigheid en inzichtelijkheid van het fysieke dossier laten echter steeds vaker te wensen over. Hoewel advocaten niet vaak belangrijke documenten kwijtraken of de verkeerde versie van een document versturen, kleven er aan het uitsluitend gebruik van fysieke dossiers wel nadelen, die zich met de komst van tekstverwerker en (vooral) e-mail zich steeds sterker laten voelen:

- ▶ het behandelen van papieren documenten is arbeidsintensief en kan fout gaan – bijvoorbeeld het in het verkeerde dossier terugleggen of op andere wijze zoeken;
- ▶ verschillende versies van documenten volgen elkaar zo snel op dat het netjes

archiveren van alle verzonden en ontvangen documenten nogal eens achterwege blijft;

- ▶ de elektronische versie van een document bevat meer informatie dan de afdruk ervan – bijvoorbeeld het unieke identificatienummer van een e-mail of informatie over wie een tekst heeft gewijzigd, kunnen voor de advocaat van groot belang zijn;
- ▶ de papieren versie van een document is prettiger leesbaar maar moeilijker overdraagbaar aan kantoorgenoten of aan derden via e-mail – scannen leidt tot enorme bestanden die niet eenvoudig opnieuw te gebruiken zijn.

Diverse kantoren hebben daarom hun documentenbeheer op een hoger plan gebracht met een geautomatiseerd systeem voor documentmanagement. Daardoor:

- ▶ kan een eenmaal elektronisch opgeslagen document niet meer zoekraken;
- ▶ kunnen alle versies van een document elektronisch achter de laatste versie worden gestopt, waardoor ze beschikbaar zijn zonder het totaalbeeld te verstoren;
- ▶ kan eenvoudig langs verschillende dwarsdoorsneden worden gezocht naar al dan niet ‘verborgen’ informatie; als een relevant document gevonden is kan de tekst snel worden hergebruikt.

WAT ER UIT KOMT MOET ER WORDEN IN GESTOPT

Bij het inrichten van een systeem voor documentmanagement wil men begrijpelijkerwijze over allerlei informatie beschikken en op vele manieren documenten kunnen terugvinden. Maar dat leidt al snel tot de situatie waarin de ontwerpers van het sys-

teem, toch al enthousiast, een grote hoeveelheid vast te leggen gegevens (metadata) per document vaststellen. Alles wat in discussies naar voren kwam, moet dan worden vastgelegd; veel gegevens worden 'verplicht' verklaard en moeten voor elk document worden vastgelegd. De beperkingen van een papieren systeem zijn dan weliswaar overwonnen, maar er ontstaat dan wel een onwerkbaar systeem dat veel gebruikers zullen verwerpen. Pas in de beperking toont zich de mees-ter.

VERTROUW NIET OP DISCIPLINE VAN GEBRUIKER

Hoe efficiënt het documentmanagementsysteem ook kan zijn, het moet concurreren met diep ingesleten gewoonten van kantoorgenoten. Elke pc-gebruiker heeft methoden ontwikkeld om de eigen documenten te ordenen. De ene gebruiker zweert bij een indeling per cliënt terwijl de andere gebruiker per zaak werkt. Omdat het papieren dossier nog vaak doorslaggevend is, worden oude elektronische documenten regelmatig overschreven met nieuwe documenten (bijvoorbeeld brieven aan dezelfde geadresseerde), terwijl er in feite sprake is van een geheel nieuw document dat in het systeem een eigen plaats verdient.

De toekomstige gebruikers van het systeem dienen te worden *verleid* tot het juiste gebruik. Dat kan door de meest logische werkwijze tot standaard te verheffen, bijvoorbeeld door aan de hand van het in een document opgenomen zaaknummer een voorstel te doen voor opname van het document onder deze zaak. De gebruiker voelt zich dan *geholpen* door het systeem, in plaats van dat het een extra last is.

INTEGREER DOCUMENTENBEHEER MET ANDERE TOEPASSINGEN

Gebruikers van computers zitten niet te wachten op *weer* een nieuw programma dat ze moeten zien te beheersen. Door de grote vrijheid van de pc, verwachten computergebruikers dat zij op geheel eigen wijze kunnen omgaan met tekstverwerking, met opslaan van documenten, enzovoort. Daarom moet worden bezien of op slimme wijze de informatie uit reeds in gebruik zijn-

de programma's kan worden hergebruikt. Zo kunnen bijvoorbeeld uit het administratief-financiële systeem de namen van cliënten en zaken worden overgenomen. Ook kan er zoveel mogelijk met het gebruikte e-mailprogramma worden geïntegreerd, zodat e-mails eenvoudig in het elektronische dossier kunnen worden opgenomen.

Als het kantoor al beschikt over goed functionerende programmatuur voor urenregistratie en cliëntenbeheer, kan worden bekeken of deze ook mogelijkheden bevat voor tekstondersteuning. Misschien moet er dan qua functionaliteit enigszins worden ingeleverd – al kan men daarnaast natuurlijk ook andere tekstverwerkingsprogramma's gebruiken – maar daar staat een mogelijk veel soepeler ingebruikname tegenover.

HOU REKENING MET DE AARD VAN DE PRAKTIJK

Elk kantoor is anders. Een praktijk met veel internationaal georiënteerde transacties hecht wellicht aan het beschikbaar kunnen stellen van een 'virtual dealing room' of 'data store' voor de cliënten. Een dergelijke toepassing stelt de cliënt en andere partijen die betrokken zijn bij de transactie via internet in staat om het totale zaaksdossier of voor hen relevante delen te openen. Indien gewenst kunnen zij meerdere versies van documenten inzien en commentaar vastleggen op documenten. Op deze wijze is het dossier beter beheersbaar dan wanneer documenten in tien- of honderdtallen e-mails worden uitgewisseld; ook de mogelijkheden om de informatie te beveiligen zijn beter.

Bij een ander soort praktijk moet worden nagegaan welke aspecten van belang zijn. Wellicht wil men op efficiënte wijze correspondentie kunnen vervaardigen, of de letselschadeadvocaat wil foto's en videomateriaal in het dossier kunnen opnemen. Er is geen algemene oplossing voor alle kantoren; voor-

dat wordt begonnen een systeem in te voeren dient te worden bekeken wat de specifieke karakteristieken van de situatie zijn.

GEBRUIK BEWEZEN OPLOSSINGEN

Advocaten leggen zich toe op het uitvoeren van hun praktijk, niet op het beheersen van complexe automatiseringsprocessen. Zoals de cliënten van de advocaat verwachten dat hij gebruikmaakt van bewezen concepten, is het ook voor het kantoor verstandig uit te gaan van oplossingen die zich elders bewezen hebben. Maar: Angelsaksische advocatenkantoren zijn de praktijk op het Europese vasteland voorgegaan in het toepassen van gestructureerd geautomatiseerd documentmanagement. Het kan dus moeilijk zijn om een vergelijkbaar kantoor in Nederland te

Aan de leveranciers moet worden gevraagd bij welke kantoren het aangeprezen product in werkende vorm kan worden aangetroffen

vinden; misschien is het goed om ook over de grens te kijken.

Afhankelijk van de grootte en ambities van het kantoor kan men zich meer of minder pionierswerk veroorloven. Kleinere kantoren zijn beter in staat dan grotere om systemen met minder functionaliteit in te zetten en goede organisatorische afspraken te maken waaraan de gebruikers zich ook daadwerkelijk houden, in plaats van een systeem dat dit moet afdwingen. Hoe dan ook kan het best aan leveranciers worden gevraagd bij welke andere kantoren het voorgestelde product al in werkende vorm kan worden aangetroffen.

BESCHERM HET KANTOORBELANG

Er zijn risico's verbonden aan het beschikbaar hebben van grote hoeveelheden documenten in elektronische vorm. De stagiair die gekozen heeft om bij een ander kantoor zijn of haar geluk te zoeken kan op relatief eenvoudige wijze een cd'tje branden van grote hoeveelheden documenten.

Arbeidscontracten en -ethiek maken dergelijk gedrag laakbaar, niettemin dient de kantoorleiding de kat niet op het spek te binden. Mogelijke, en in de praktijk ook wel toegepaste maatregelen zijn het beperken van de toegang tot (delen van) de database tot bepaalde medewerkers, en het onmogelijk maken om grote verzamelingen documenten tegelijkertijd te kopiëren.

Aanvullende rapportage van aantallen bekeken en/of gekopieerde documenten per gebruiker kan excessen vroegtijdig signaleren. Uiteraard dienen de medewerkers op de hoogte te worden gesteld van het gebruik van dit soort technieken.

BEDENK DAT SYSTEMEN EINDIG ZIJN

Papieren dossiers hebben bewezen eeuwenlang mee te gaan. Elektronische media bieden veel minder garanties op continuïteit. Daar staat tegenover dat het veel gemakkelijker is om een kopie van een elektronisch dossier te maken, voor opslag op een andere locatie. Bij het totaal verloren gaan van kantoordossiers door brand of diefstal staat het kantoor met elektronische vastlegging er potentieel beter voor, mits deze adequaat is voorzien van beveiligingskopieën.

Een probleem blijft de eindigheid van computersystemen. Over tientallen jaren kan blijken dat alles goed geregeld is maar dat de continuïteit ver te zoeken is doordat de leverancier ter ziele gaat. Een remedie hiertegen is het op voorhand bepalen van een 'exit strategie', bijvoorbeeld de beschikbaarheid van alle documenten en beschrijvende kenmerken in een algemeen formaat. Als op de lange termijn wordt overgestapt op andere systemen, dan kunnen de reeds vastgelegde documenten op deze wijze worden ingelezen in het nieuwe systeem.

BLIJF KRITISCH EN TERUGHOUDEND

Personen die bekend zijn met documentmanagementsystemen worden vaak fervente voorstanders. Zo iemand loopt vaak toch al voorop met het gebruik van nieuwigheden, waardoor de rest van kantoor denkt: 'dat is nou eenmaal zijn speeltje'. Probeer deze situatie te voorkomen door kritisch te blijven

over de voordelen; veeg de mogelijke nadelen niet onder het kleed. Probeer een aantal kantoorgenoten bij het systeem te betrekken, waaronder ook notoire 'digibeten'. Breng deze mensen in contact met mensen die al een DMS gebruiken (niet met leveranciers!). Maak de aanwezigheid verborgen behoefte zichtbaar door met passende terughoudendheid aan te geven welke dagelijkse problemen wellicht voorkomen hadden kunnen worden als het kantoor over een DMS zou beschikken. En als dan blijkt dat het kantoor er nog niet klaar voor is, wacht dan rustig af. Vroeg of laat komt het toch, al was het maar omdat jongere kantoorgenoten en collega's die contacten hebben met andere,

water te houden. Een voordeel is dat men op een klein kantoor het sneller eens kan worden over nut en noodzaak, waardoor het creëren van het benodigde draagvlak voor een succesvolle invoering makkelijker kan zijn dan bij een groot kantoor.

TEN SLOTTE: NEEM NIET ELK DOCUMENT OP

Kennismanagement en documentmanagement liggen dicht bij elkaar. Immers, in vrijwel elk document ligt kennis van u en uw kantoorgenoten besloten. Maar ze zijn niet hetzelfde: gestructureerd documentmanagement is een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor effectief kennismanagement. Indien het kantoor baat heeft bij

Als blijkt dat het kantoor er nog niet klaar voor is, wacht dan rustig af; vroeg of laat zullen kantoorgenoten die contact hebben met andere, voortvarender kantoren er om vragen

voortvarender kantoren er om zullen vragen. De invoering van een documentmanagementsysteem kan een omslag in denken vragen en een projectmatige aanpak is dus op zijn plaats. Ervaring met het uitvoeren van projecten is daarbij onontbeerlijk.

VERGEET HET OP KLEINERE KANTOREN NIET

Kleinere kantoren hebben minder problemen met documentmanagement dan grotere kantoren; onderling contact tussen mensen van vlees en bloed heeft zo zijn voordelen. Kleinere kantoren staan echter ook aan meer risico's bloot dan grotere kantoren, omdat de kans dat er een collega is die wijs kan uit de indeling van de computer als er iemand uitvalt, kleiner is. Het kantoorpand is vaak minder goed beveiligd waardoor bij brand of diefstal dossiers teniet kunnen gaan. En juist een klein kantoor moet de werkzaamheden zeer efficiënt uitvoeren om het hoofd boven

kantoor specifieke kennis dan loont het de moeite om de wijze van vastleggen en gebruik van deze kennis onder de loep te nemen. De marktpositie zal immers beter zijn naarmate de opgebouwde kennis aan alle kantoorgenoten in hetzelfde rechtsgebied ter beschikking wordt gesteld. Door aan de hand van een documentmanagementsysteem periodiek de nieuw toegevoegde documenten te beoordelen op hun relevantie voor kantoor kennis, kunnen algemene documentgeoriënteerde processen en georganiseerd kennismanagement elkaar versterken.

Misschien dat, aan het eind van dit artikel, bijgaande figuur kan verhelderen hoe de documenten van een organisatie kunnen worden geplaatst in een hiërarchie van documenten. ●

Dus jullie zorgen
dat ik nog
zekerder kan zijn
van m'n zaak?

Ja!

Bij Essent kunt u zeker zijn van uw zaak. Want u kunt uw elektriciteitsprijs voor een langere tijd vastzetten. Met ZekerheidsGarantie van Essent. Zodat u tijdens deze periode precies weet wat u betaalt en u niet voor onverwachte uitgaven komt te staan. Dus kiest u voor zekerheid, bel dan gratis 0800-1850 of ga direct naar www.essent.nl/zakelijk. **Essent. Dag en nacht in bedrijf.**

essent

De gebrekkige cultuur van kennis delen

Omdat de meest waardevolle kennis in de hoofden van de advocaten zit, is het kantoor er bij gebaat dat die combinatie van vakinhoudelijke inzicht, ervaring en kunde met kantoorgenoten wordt gedeeld. Alleen dan wordt de essentiële kennis zo goed mogelijk benut. Op vele kantoren heerst echter bepaald geen cultuur waarin dat delen wordt aangemoedigd. Nijhuis & Wibbelink doen verslag van hun ervaringen en schetsen de voorwaarden voor verbetering.

mr. Elmira M.A. Nijhuis

drs. Marjolijn A. Wibbelink

gespecialiseerd in managementondersteuning aan de advocatuur

De voor een advocaat relevante kennis bestaat uit diverse onderdelen, namelijk actuele juridische kennis; strategisch inhoudelijke kennis (aanpak van de zaak); kennis van klanten; kennis van klantbenadering, en kennis van de markt. Kennismanagement is gericht op het besturen van kennis op al deze onderdelen. Het managen van alleen actuele juridische kennis, de informatiecomponent van kennis, is te beperkt, omdat daarmee kansen worden gemist om de klant zo goed mogelijk van dienst te zijn, en kansen om zich positief te onderscheiden van andere kantoren, evenals kansen om in het gekozen marktsegment een topkantoor te worden.

Managen van kennis begint bij de vraag wat het gewenste kennisniveau is. Dit is een strategische keuze, afhankelijk van de markt die het kantoor bedient. Bij het bepalen van dit niveau moet acht worden geslagen op alle genoemde kennisonderdelen.¹

LASTIG

Naast het volgen van opleidingen, cursussen en trainingen is het *delen* van kennis essentieel om kantoorbreed het gewenste kennisniveau te realiseren. Maar hier wringt de schoen. Op vele kantoren bestaat helaas geen kennisdelende cultuur, bestaande uit een goede structuur en een bepaald gedrag. Dit gedrag moet er op gericht zijn op óók anderen laten leren, zodat ze anderen kunnen laten profiteren van jouw kennis.

Het bewerkstelligen van een blijvend geza-

menlijk gedrag is lastiger dan zorg dragen voor een goede structuur. Advocaten werken immers vaak individueel. Zij vinden het lastig om aangesproken te worden. Zij koesteren hun eigen *toko* en houden die in stand, want delen kan bedreigend zijn. Wij komen in de praktijk nogal wat voorbeelden tegen van hoe het niet moet.

HOE HET NIET MOET...

Partner als 'goede voorbeeld'

Jurisprudentie- en zaakbesprekingen blijken niet overal de leukste momenten van de week te zijn. Partners laten het vaak afweten en komen niet opdagen. Blijkbaar hoeven zij niet op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen, of anderen te laten delen in hun kennis. Dat is iets voor anderen. Hoezo kennisoverdracht?

Wie niet weet, wie niet deelt

Wij horen vaak dat men nauwelijks weet wie binnen het kantoor wat voor welke klanten doet. En dan hebben we het niet alleen over kantoren met meer dan 200 fee earners en meer dan drie vestigingen. Ook bij kantoren met 25 fee earners in één vestiging komt dit voor, zelfs bij kleinere kantoren is het niet onbekend. Het is duidelijk dat in deze gevallen delen van kennis onmogelijk is.

Afzeikrondje

Partners gebruiken soms de jurisprudentie-

bespreking om hun kennis en successen tentoon te spreiden, of om het de ander zo moeilijk mogelijk te maken door onmogelijke vragen te stellen: het wekelijkse of tweewekelijkse *afzeikrondje*. De oudere medewerkers, niet anders gewend, doen er driftig aan mee. Vragen worden niet gesteld, want stel je voor dat de vraag wellicht een domme vraag is.

Over de schutting

Bij drukte staat men soms minder uitdagende dossiers af. Van overdragen is bij sommige kantoren geen sprake. Ze worden 'over de schutting' gegooid: zonder bijgaande uitleg over de zaak, de cliënt, de aanpak of de gemaakte afspraken.

NADELIGE GEVOLGEN

Geen interne cross selling

Als er onvoldoende kennis is van de werkzaamheden van collega's worden de diensten van het kantoor onvoldoende voor het voetlicht gebracht bij de individuele cliënten. Men vermindert zo zijn kansen de cliënten breed te bedienen, om meer soorten juridische diensten van het kantoor aan te bieden. Het kantoor loopt omzet mis én de cliënt wordt suboptimaal bediend.

Zaken verliezen

Door kennis niet te delen kan men zaken verliezen, met als gevolg ontevreden cliën-

VOORDELEN VAN KENNIS DELEN

- ▶ **Vakinhoudelijke kennis**
Vergroten van juridische kennis in algemeen en aanwijzingen in individuele zaken
- ▶ **Kennis over aanpak van zaak**
Vergroten strategisch inhoudelijke kennis in algemeen en aanwijzingen in individuele zaken

- ▶ **Kennis over klant**
Betere cross selling, vergroting van omzet
- ▶ **Kennis over klantbenadering**
Betere cross selling, vergroting van omzet
- ▶ **Kennis over markt**
Creëren van kansen voor andere secties of teams

ten. De ontwikkeling op de diverse rechtsgebieden gaat zo snel dat één advocaat dat onmogelijk kan bijhouden. Je kunt er wel een handboek op naslaan, maar de fitnesses mis je. Ook kennis opgedaan door veel te procederen kun je niet naslaan in een boek; die moet je van een ander horen; en de wijze van procederen kan zoals bekend de uitkomst van het geschil bepalen.

Inefficiënt navelstaren

Als men niet weet wie waar goed in is, is het moeilijk om advies te vragen aan collega's. Ook hierdoor kan men kansen missen, op juridisch inhoudelijk gebied maar ook over de aanpak van een zaak of de klant.

Weinig sturing

Als er kantoorbreed weinig overzicht bestaat van de aanwezige kennis, is het moeilijk om te sturen richting het gewenste kennisniveau. Als je niet weet waar de lacunes zitten kun je ze ook niet oplossen.

Groot bedrijfsrisico

Als iemand zijn of haar kennis van klanten en de benodigde aanpak niet deelt, gaat deze verloren bij ziekte, en bij vertrek of overlijden van medewerkers. Dit is een bedrijfsrisico dat geminimaliseerd moet worden.

VOORWAARDEN

Delen van kennis vergt een mentaliteit waarbij men zich kwetsbaar kan opstellen; ideeën kan uiten waarvan niet op voorhand zeker is of ze bruikbaar zijn; vragen kan stellen; ruimte krijgt voor twijfel en evaluatie. 'Hoe moet ik het aanpakken?' en 'Heb ik het goed aangepakt?' Door het stellen én het serieus

nemen van deze vragen creëert men een lerende cultuur. Zo kan de ervaring en vakinhoudelijke kennis van de één worden gecombineerd met het strategische inzicht van de ander, en met de contactuele vaardigheden van een derde.

Dit vergt inzet van iedereen, en het plaatsen van het kantoorbelang (verhogen van kennisniveau van iedereen) boven het eigen individuele belang (showen met eigen kennis, voorrang geven aan eigen prioriteiten). Toonaangevend hierbij is het voorbeeldgedrag van de partners.

Om de aanwezige kennis op een hoog niveau te houden moet het kantoor de volgende voorwaarden scheppen.

Structuur

Een structuur in het leven roepen die het delen van kennis faciliteert. Vaststellen van vaste jurisprudentie- en zaakbesprekingen én iemand die dit coördineert.

Mentaliteit

Een gezamenlijk besef creëren van het belang van het delen van kennis én van de bijbehorende gedragsaspecten. Maak dit expliciet gesprek van onderwerp met alle advocaten, in bijvoorbeeld een 'kennissessie'. Brainstorm over voorwaarden, verbeterpunten en mogelijke oplossingen. En spreek daadwerkelijk af dat men elkaar aanspreekt op gedrag dat niet is gericht op kennis delen.

Evaluatie

Elkaar jaarlijks evalueren op kennisoverdracht en op een lerende houding. Bij stagiaires en medewerkers kan dit aan de orde komen in de begeleidingsgesprekken en in het beoordelingsgesprek. Bij partners kan het deel zijn van het partner-evaluatiesysteem, en bij gebrek hieraan kan men er jaarlijks een vergadering aan wijden en elkaar feedback geven.

Meer dan omzet

Tijd vrijmaken die niet declarabel is, moet óók worden gewaardeerd. Vaak is bij de feitelijke beoordeling van de medewerkers en partners de hoogte van de omzet bepalend. Deze bepaalt weliswaar in belangrijke mate

het commerciële succes van het kantoor, maar als men zich alléén op omzet richt, is het kantoor alleen gericht op het heden. Managen is vooruit kijken, zorgen dat het kantoor in de toekomst minstens zo succesvol is als in het heden. Delen van kennis is dus een toekomstgerichte activiteit die (investerings)tijd kost.

ZELFTEST

Met het bovenstaande in het achterhoofd is het tot slot goed om eens te kijken hoe uw kantoor, en uzelf, er op dit moment voor staat. Uit ten minste vijf maal 'enigszins' of 'nee', kunt u concluderen dat een beter delen van kennis binnen uw kantoor hoog op de agenda moet komen te staan.

NOOT

1 Zie hiervoor: M. Weggeman, *Kennismanagement*, 2001, p. 167 e.v.: over de 'kenniswaardeketen'.

HOE STERK IS UW KANTOOR GERICHT OP DELEN VAN KENNIS?

	ja	enigszins	nee
1. Vindt er op uw kantoor structureel jurisprudentieoverleg plaats?	0	0	0
2. Vinden er op uw kantoor structureel zaakbesprekingen plaats?	0	0	0
3. Weet u wie welke klanten heeft binnen kantoor?	0	0	0
4. Deelt u uw ideeën over benadering van klanten met anderen?	0	0	0
5. Is de sfeer op de jurisprudentie- en zaakbesprekingen goed?	0	0	0
6. Zijn de partners altijd aanwezig bij jurisprudentie- en zaakbesprekingen?	0	0	0
7. Is delen van kennis een onderwerp van beoordelings- of partnerevaluatiegesprekken?	0	0	0
8. Weet u wie wat doet op kantoor?	0	0	0
9. Weet u waar iemand extra goed in is op kantoor (branchekennis, strategisch inzicht etc.)?	0	0	0
10. Durft u zich binnen kantoor kwetsbaar op te stellen?	0	0	0

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Controle werkzaamheden
- Fraude / Bedrijfsdiefstal

- Alimentatiezaken
- Handelsinformatie
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?

De erfenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeert ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv
Postbus 2215, 4800 CE Breda
T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

Casus Kennedy Van der Laan

De invoering van een project

M.R. Heskes

partner Squarewise

J.J. Linnemann

lid DB van Kennedy Van der Laan

Kennedy Van der Laan samen met specialist Squarewise over de implementatie van een kennismanagementsysteem. Een van de conclusies: veel enthousiasme over de ingeslagen weg betekent nog niet dat de consequenties in het werkproces echt worden voorzien.

Het advocatenkantoor Kennedy Van der Laan (ruim 200 medewerkers) bestaat twaalf jaar en heeft vanaf de oprichting innovatief gebruikgemaakt van ICT-middelen. De basis voor een kennismangement-aanpak, waarvan vernieuwende ICT een belangrijk onderdeel is, was dus al gelegd. De aanpak is gericht op professionalisering (verbeteren van de kwaliteit van processen) en transparantie (bieden van innovatieve instrumenten aan juristen om beter en sneller informatie en kennis te vinden en te delen).

Kennedy Van der Laan had net als elk ander kantoor een bibliotheek die kennis en informatie organiseert. Om de vernieuwing vorm te geven is een commissie kennismangement gestart die de bijbehorende ambities heeft vertaald naar een concreet actieplan. Het advies van de commissie om (deels reeds lopende) projecten rond het interne document management en kennismangement niet meer los van elkaar te beschouwen

maar met elkaar in lijn te brengen, is overgenomen door het Dagelijks Bestuur. Hierdoor kon een meer geïntegreerde aanpak worden gevolgd, en werd de weg vrijgemaakt voor het doorvoeren van meer complexe en procesmatige verbeteringen (figuur 1).

START

Het programma kennismangement is gestart met een onderzoek binnen het kantoor naar behoeften en standpunten van de doelgroep: de juristen in kantoor. Een interessante constatering was dat in tegenstelling tot wat de literatuur wil doen geloven, de juristen in de praktijk nogal genuanceerd waren over de te verwachten vernieuwingen. De essentie van het vak zou weliswaar niet al te zeer veranderen – en zeker niet door de ontwikkelingen op het gebied van ICT – maar algemeen werd onderkend dat kwaliteit en professionaliteit steeds belangrijker zouden worden in een meer competitieve markt.

Vanuit de instrumentele kant werd onderkend dat de overgang van papieren naar digitale producten grote consequenties zou hebben en kansen zou bieden om onderscheidend te zijn. De zogenoemde *portal*, waarbij zowel ‘client-centric’ als ‘matter-centric’ kon worden gewerkt, kwam in zicht. De jurist kan daarbij door het enkele kiezen van een cliënt- of dossiernummer alle voor die cliënt of dat dossier relevante informatie zien: informatie uit het *practice*-managementsysteem (tijd, declaraties, enzovoort), informatie uit het documentmanagementsysteem (zeg maar: het dossier van de cliënt), informatie over de cliënt (contactpersonen, NAW-gegevens, enzovoort) en interne en externe juridische informatie (op basis van een cliënt- of dossiertyping). Met een op internettechnologie gebaseerde portal heeft de advocaat of notaris waar dan ook (dus ook vanaf huis of vanaf een cliëntlocatie) toegang tot alle benodigde informatie.

AANPAK

In elke stap is zowel gewerkt aan het instrumentarium als aan de organisatie. Het ‘organiseren van de organisatie’ is gericht op het maken van heldere afspraken en het aanleren van een passende attitude en relevante vaardigheden.

Het is van belang dat de bedoelde attitude en vaardigheden een plaats krijgen in het door het kantoor gehanteerde systeem voor competentie management. Zo kan gericht worden gewerkt aan de ontwikkeling van die vaardigheden bij en door medewerkers.

Op het instrumentele vlak zijn de volgende stappen onderscheiden (zie figuur 2):

- ▶ implementeren document management;
- ▶ ontwikkelen van de virtuele bibliotheek;
- ▶ uitbouwen van de functionaliteit: know-how-systeem, digitale bronnen;
- ▶ implementeren van een portal.

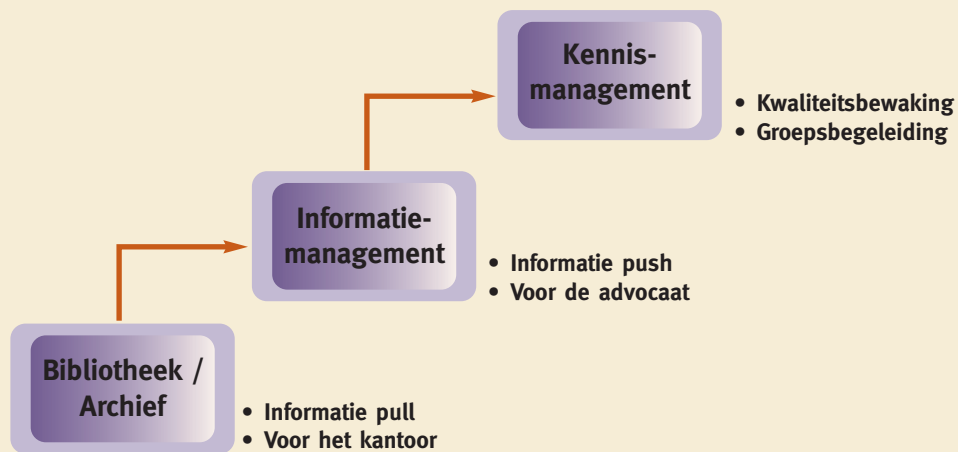
Uitgangspunt is dat bij het implementeren van nieuwe instrumenten aansluiting wordt gezocht bij het primaire proces. Het delen en hergebruiken van kennis moet immers een vanzelfsprekend onderdeel zijn van de dage-

lijkse werkzaamheden, en niet een verplichting die daar los van staat.

LESSEN

Het programma kennismangement is nog niet afgerond. Een aantal verbeteringen is inmiddels gerealiseerd: een documentmanagementsysteem is geïmplementeerd, de informatievoorziening met betrekking tot

de bibliotheek is verbeterd en de processen op het gebied van het vastleggen en onderhouden van knowhow zijn aangescherpt. Momenteel wordt verder gewerkt op het gebied van het integreren van de toegang tot informatie en het benutten van de geïmplementeerde verbeteringen. In dit stadium zal het programma – mede door de introductie van de eerdergenoemde portal – nog meer

Figuur 1. Groeipad stafondersteuning rond knowhow en informatie

zichtbaar worden voor de juristen.

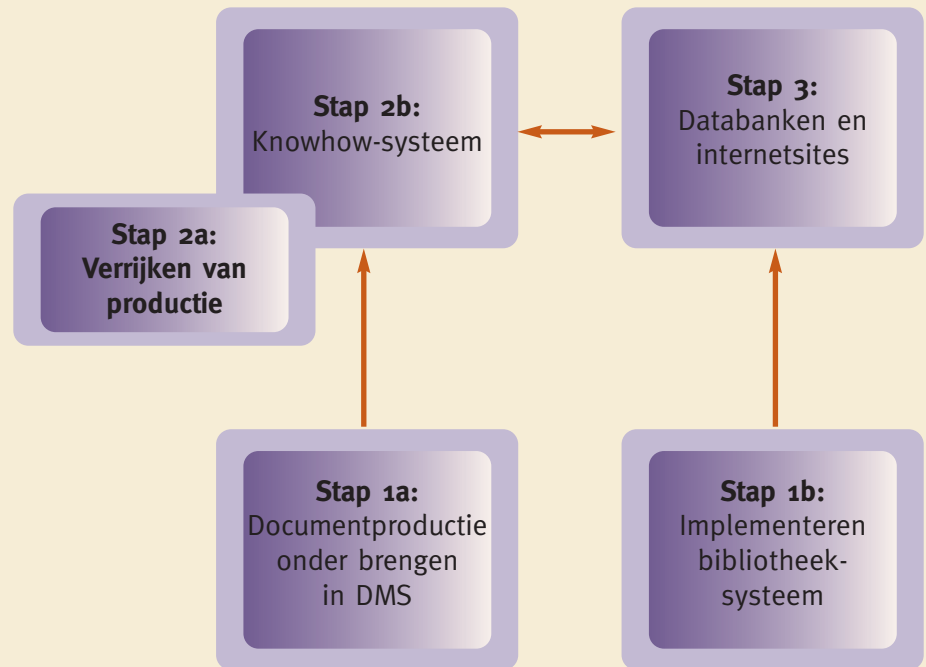
Bij de invoering is de volgorde van de verbeteringen cruciaal. Het devies is: niet alles tegelijk, maar wel met een reële en steeds zichtbare voortgang. Het aan elkaar knopen van een aantal lopende initiatieven is in het begin een belangrijke stimulans geweest.

Enthousiasme over een ontwikkeling is niet hetzelfde als begrip voor een verandering: de effecten van nieuwe instrumenten op de dagelijkse gang van zaken kunnen ingrijpend zijn. Veel enthousiasme over de ingeslagen weg betekent niet dat de consequenties in het werkproces al echt worden doorzien. Het belang van nazorg bij de begeleiding van gebruikers is van groot belang.

Wens en werkelijkheid van de mogelijkheden van de techniek: in het traject is een paar keer gebleken dat wat mogelijk werd verondersteld uiteindelijk niet mogelijk bleek. Het concretiseren en prioriteren van de eisen en wensen alsmede het managen van verwachtingen zijn belangrijke ingrediënten in het project.

Advocaten en notarissen houden niet zo van visies en vergezichten, plaatjes en sheets. Ze denken en werken gestructureerd en gedetailleerd in hun vak en vinden de taal van management en advies daarom vaak abstract. Het is daarom van groot belang zorg te dragen voor een duidelijk aantoonbare toegevoegde waarde in hun werkproces.

Ontwikkeling naar een portal

SLOT

Het ontwikkelen van de kennisinfrastructuur zal in de komende jaren een belangrijk speerpunt blijven, teneinde de cliënt (nog) professioneler van dienst te kunnen zijn. De sleutel tot succes is echter de aandacht voor de men-

selijke factor. Het is van groot belang om bij de implementatie van kennismanagement zoveel mogelijk aan te sluiten bij de belevingswereld van de jurist zelf en daar vervolgens zo min mogelijk van af te wijken ●

(advertentie)

FRAUDE?

 DÖRR BEDRIJFSRECHERCHE
RECHERCHE- EN ADVIESBUREAU

010 - 212 49 23
www.dorr-recherche.nl

Guido Schakenraad, Algemene Raad:

‘Kennismanagement kan het denkwerk niet vervangen’

Michel Knapen

journalist

Twaalfduizend advocaten, en toch vinden ontwikkelaars van softwarepakketten op het terrein van kennismanagement dat aantal onvoldoende om een adequaat product te leveren. Daarom bestaan er geen echte kennismanagementpakketten voor advocaten, en daarom zullen ze er ook niet snel komen, zegt mr. Guido Schakenraad, lid van de Algemene Raad (portefeuille Rechtspraak) van de Nederlandse Orde van Advocaten. ‘De markt is te klein om innovatief te zijn,’ luidt zijn verklaring voor het achterblijven van kennismanagementsystemen voor de advocatuur.

Een rekensom kan dat verduidelijken. Op de markt van vrije (juridische) beroepen is een tiental software-uitgevers actief. Dat zijn enkele grote jongens en wat kleinere. Deze zouden maar wat graag de ruim twaalfduizend advocaten van geavanceerde kennismanagementpakketten willen voorzien, maar niet alle advocaten hebben behoefte aan het belangrijkste aspect van kennismanagement, namelijk kennisdeling. ‘Lang niet iedereen doet aan kennismanagement. De eenpitters zijn voor ontwikkelaars niet interessant, die werken met hun eigen systemen, tot en met de spreekwoordelijke schoenendoos. Tot vijf advocaten wordt vaak de algemene praktijk bedreven en is er weinig sectievorming. Ook zie je vaak associaties van vijf eenpitters die achter één voorbel de kosten delen. Dan blijven er zo’n vierhonderd kantoren over met méér dan vijf advocaten. Dáár kun je verwachten dat ze aan kennismanagement doen. Er zijn dus tien spelers die vierhonderd klanten willen bedienen, en dat gaat niet. Je kunt softwareontwikkelaars dus niet verwijten dat ze niet meer aanbieden dan de huidige pakketten.’

CONFECTIEWERK

De producten die ontwikkelaars nu in de markt zetten, mogen de benaming ‘kennismanagement’ nauwelijks dragen. Dat blijkt ook voor wie tussen de regels van het rapport *Benchmark software voor advocaten* leest, dat een opsomming en vergelijking geeft van de meest gangbare pakketten voor de advocatuur. Schakenraad, tevens advo-

Advocaten en advocatenkantoren die meer willen doen aan kennismanagement, zullen daar zélf mee aan de slag moeten. Van softwareontwikkelaars valt onvoldoende te verwachten. En: ‘Als de Orde vanaf nu kennismanagement gaat financieren, dan werkt dat concurrentievervalsend’.

caat te Eindhoven: ‘Softwareontwikkelaars maken allerlei tools voor administratiesystemen en declaraties. Zo zijn er de alweer vijftien jaar oude DMS (documentmanagementsysteem)-pakketten. Op afstand volgen dan nog enkele programma’s voor documentenbeheer met een bescheiden toepassingsmogelijkheid. Daar begint kennismanagement, het voor jezelf gestructureerd ordenen. Het echte management zit in het beschikbaar stellen van vakkennis, kennis van feiten en achtergronden en modellen voor collega’s met wie je dat wilt delen om redenen van efficiency. Daarnaast kan de juridische en feitelijke kennis worden gedeeld met – potentiële – cliënten of derden.’

Wie zijn praktijk vooral inricht op ‘uniek maatwerk’ en dus op de mogelijkheid kostbare uren te declareren, zal wellicht minder vruchten plukken van kennismanagement, vermoedt Schakenraad. ‘In elk geval op een andere wijze dan wie zich toelegt op zaken met ook elementen van confectiewerk, zoals echtscheidingen, ontslagen en huur-zaken. De wetgever – of in sommige gevallen de rechter – is in die rechtsgebieden al ver gegaan in de normering.’ Als voorbeeld noemt hij INA (*iudex non aestimat*: de rechter schat niet) van Reed Business Information (Elsevier), een pakket dat de alimentatie berekent. ‘Een prima pakket, daar niet van, maar ik rangschik dat niet onder kennismanagement, wel onder een *best practice*-tool. Dat geldt ook voor het digitale programma dat de afdeling Rechtspraak van de NOvA laat ontwikkelen om eenvoudiger een kostencomputatie te laten maken ten behoeve van de cliënt of aspirant-client.’ Schakenraad erkent dat het moeilijk is aan te geven waar *best practice* eindigt en kennismanagement begint.

DOORBRAAK

Maar er gloort enige hoop aan de horizon. De uitgevers zijn ook op zoek naar nieuwe mogelijkheden. Wat is het logische vervolg op modellen met voetnoten van de uitgevers en van de modellen uit de eigen kast, vraagt Schakenraad zich af. Uitgeverij Boom heeft al zeer krachtige modellen met een uitgebreid notenapparaat en commen-

taar, en nu ook voorzien van een schijfje. En Kluwer brengt binnenkort *Modelmaker* op de markt.

Schakenraad: 'Dit pakket maakt het mogelijk dat een koppeling totstandkomt tussen het modellenboek voor de rechtspraktijk en eigen modellen enerzijds, en de al bekende digitale juridische informatiedragers met wet en jurisprudentie anderzijds. In een samenwerkingsverband van kantoren gaan we daarmee proberen de bij ieder in gebruik zijnde ordners met kopieën van artikelen, jurisprudentie en samenvattingen te herstructureren. We willen dat doen binnen enkele praktijkgroepen met *Modelmaker* als relatief eenvoudige ondersteuning. Alternatieven die ik ken zijn complexer en veel duurder, voor kleinere kantoren eigenlijk onbetaalbaar.'

Schakenraad hoopt dat in de nabije toekomst meer en meer gebruik wordt gemaakt van 'digitale checklists, gekoppeld aan flowcharts en ingenieuze modellen met logische stappen en toelichting en beslisriteria'. Hij spreekt van een proactieve vorm van kennismangement. Maar ook hier geldt dat elk voordeel zijn eigen nadeel heeft. 'Nu Kluwer dit pakket aan het ontwikkelen is, ben je geneigd zélf minder energie te stoppen in de uitbouw van kennismangement.'

Schakenraad constateert echter nog een risico bij al de softwarepakketten die er in omloop zijn. 'ICT is slechts ondersteunend en kan het denkwerk niet vervangen. Je moet eerst snappen wat je doet, voordat je als advocaat al deze systemen gaat gebruiken. Het moet je helpen in je routine, maar ICT moet niet gaan overheersen. Gold vroeger op een kantoor de 80-20-formule – 80 procent van het werk gaat goed, 20 procent kan beter – met deze pakketten kom je nu mis-

schien uit op 85-15. Kennismangement is dus slechts een deel van de vooruitgang.'

CONCURRENTIEVERVALSING

Wat de uitgevers en softwarebedrijven niet aanbieden, moet komen uit de koker van creatieve kantoorgenoten of uit samenwerkingsverbanden. Want de Orde doet niet zo veel aan de ondersteuning van kennismangement, licht Schakenraad toe. 'We geven als Orde aan wat een basisbibliotheek moet bevatten en we verzorgen de permanente opleiding. Verder moedigen we de specialisatieverenigingen aan om aan kennismangement te doen, die dat vooralsnog vooral via opleidingen invullen. De Orde rekent een verdere ondersteuning niet tot haar taak, en zal dan ook geen middelen vrijmaken voor dit traject.'

Maar waarom doet de Orde niet méér? Schakenraad: 'Als de Orde er ook op in springt, kan een verwijt van marktverstoring worden gemaakt. Ook zijn sommige kantoren op eigen kracht deze weg ingegaan en als de Orde dit vanaf nu gaat financieren, werkt dat concurrentievervalsend. Dat is ook de redenering van het College van Afgevaardigden. Kennismangement is vooral een opdracht vanuit het veld. Als kantoren onderling gaan samenwerken, dan kunnen ze iets bereiken. Maar ook door in gesprek te blijven met de uitgevers.'

Het is Schakenraad wel opgevallen dat de universiteiten op dit terrein weinig actief zijn. 'Ze leveren wel klassieke proefschriften, maar weinig innovatieve, IT-gestuurde en doorwrochte praktijktools. Of is dat niet academisch genoeg? Ik ga er binnenkort met onze eigen professor Bannier over praten.'

Gido Schakenraad: 'Als de Orde vanaf nu kennismangement gaat financieren, dan werkt dat concurrentievervalsend'

‘De advocaat kan veel vaker het landelijk jurisprudentienummer gebruiken’

Jan Pieter Nepveu
journalist

Er bestaat geen opleiding tot juridisch informatiespecialist, juristen werkzaam in de bibliotheek van het kantoor missen doorgaans informatietechnische vaardigheid en de formatiespecialisten ontberen vaak een juridische achtergrond. Om in die leemte te voorzien hebben de bibliothecarissen van de grote kantoren enige jaren geleden Het Overleg opgericht.

De advocatuur is steeds bedrijfsmatiger gaan werken. Meer en meer worden de diverse ondersteunende afdelingen versterkt door informatie-afdelingen. ‘Ook de professionele kennismanager is een van die vakkrachten,’ zegt voorzitter van Stichting Het Overleg, Mieke Steinberg (Houthof Buruma). Samen met Paul Bartelings (Holland Van Gijzen), Elizabeth Bok (Baker & McKenzie), Elsbeth van Haselen (Van Doorne), Eric van der Klugt (DBBW) en Jeannette Soeters (Simmons & Simmons) is zij bestuurslid van Het Overleg.

Sinds de jaren tachtig komen de bibliothecarissen van grote kantoren in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam regelmatig bij elkaar om te overleggen, wat uiteindelijk geresulteerd heeft in Het Overleg. Stichting Het Overleg is in 2000 opgericht met het doel de vakbekwaamheid te verhogen van de zogenaamde kennismanagers, bibliothecarissen, informatiespecialisten, knowhow-medewerkers en documentalisten die werkzaam zijn bij advocaten- en notariskantoren en rechtsbijstandsverzekeraars.

Het werken in een profit-omgeving stelt specifieke eisen aan de informatiespecialist. Het Overleg biedt gelegenheid tot scholing en organiseert themabijeenkomsten voor het informatiepersoneel van alle advocatenkantoren. Hiermee wordt duidelijk voorzien in een vraag, constateert Paul Bartelings. De belangstelling voor de sessies, die geleid worden door top-consultants, neemt volgens hem alleen maar toe. ‘Helaas moeten we af en toe mensen zelfs op een wachtlijst plaatsen.’

BEHEER VAN DE STROMEN

Bibliotheken zijn veranderd in moderne kenniscentra waar soms tientallen medewerkers een onvoorstelbare hoeveelheid wetgeving, jurisprudentie en literatuur voor de advocaat toegankelijk moeten maken.

Bartelings: ‘In twintig jaar is er veel gebeurd. Op de kantoren is een enorme specialisatie opgetreden. Dus dan verandert de informa-

Elizabeth Bok

Foto: Chris van Houts

Foto: Jiri Büller

tiebehoefte. De advocaat kan niet meer volstaan met het bijhouden van de NJ of het NJB.' Mieke Steinberg kan zich de tijd goed herinneren dat er nog helemaal geen milieurecht bestond. 'En zie nu wat er alleen al op dat relatief nieuwe rechtsgebied aan elektronische informatiebronnen en e-mail-alerts verschijnt! Daar komt dan nog eens de hele Europese regelgeving bij, die ook weer een heel eigen publicatiestroom genereert.'

De nadruk is door de jaren heen komen te liggen op een goed collectiebeheer. Collecties omvatten niet alleen boeken maar ook steeds meer elektronische bronnen. Met name de organisatie van de know-how van een kantoor vergt aardig wat automatiseringskennis. Dat vraagt weer adequaat geschoold juridisch informatiepersoneel met de juiste instelling. Want de advocatuur is een veeleisende beroepsgroep, waar in de hectiek van het advocatenkantoor een negen tot vijf-mentaliteit niet op zijn plaats is. Een zekere dosis assertiviteit en goede communicatievaardigheden zijn essentieel.

WEIGERENDE UITGEVERS

De informatie-afdeling is er om het leven en werk van de advocaat aangenamer te maken. Bartelings: 'Hoe we dat doen? Door te zorgen dat hij sneller bij de juiste en dus relevante informatie komt, dat hij efficiënter kan werken en niet meer zelf stapels informatie hoeft door te spitten.' Gespecialiseerde advocaten verwachten snelle informatie op maat. Sommige bibliotheken verzorgen daarom zelf elektronische nieuwsbrieven, met hyperlinks die verwijzen naar relevante sites en informatie.'

Het Overleg stelt vast dat de bibliotheken bij hun poging juridische bronnen toegankelijker te maken, weinig medewerking krijgen van de uitgevers. Die gaan nog helemaal uit van hun eigen aanbod; ze

verdiepen zich niet echt in de bredere behoeften van de advocatuur en nemen te weinig werkelijk vernieuwend initiatief. De advocatuur (civiele en fiscale) zou gebaat zijn bij het tegelijkertijd kunnen raadplegen en doorzoeken van elektronische producten van meerdere uitgeverijen. Maar op het eigen portaal van de uitgever worden geen bestanden van concurrerende uitgevers ter beschikking gesteld.

Volgens de stichting is er dringende behoefte aan een van de uitgever onafhankelijk informatie-portaal. De komst van de diverse gratis toegankelijke sites van de overheid zou voor de reguliere uitgevers reden moeten zijn zich flexibel op stellen. Daarom is het op z'n zachtst gezegd opmerkelijk dat uitgevers weigeren het landelijk jurisprudentienummer te gebruiken. Elke rechterlijke uitspraak heeft een uniek LJN-nummer, dat bestaat uit twee letters en vier cijfers. Menig uitgever blijft echter alleen de 'eigen' bronvermelding hanteren.

Het valt Het Overleg trouwens ook op dat de advocaat zelf zich er nauwelijks van bewust is, dat hij dat landelijk jurisprudentienummer zelf zou kunnen gaan gebruiken. 'Vaak blijkt een advocaat de nummering zelfs niet eens te kennen!' zegt Elizabeth Bok. Een goede uitleg is te vinden op www.rechtspraak.nl.

GRATIS ONDERSTEUNING

Er zijn veel kantoren zonder informatiepersoneel, dus wat kan Het Overleg betekenen voor de advocaat zelf? Er is een website, met als hoofddoelstelling alle beschikbare kennis te delen. Het Overleg geeft op deze site niet alleen informatie over de bijeenkomsten, trainingen en opleidingen. Ook zaken als concept-kwaliteitshandboeken, rapporten, functieomschrijvingen en een vacaturebank voor informatiepersoneel staan de advocatuur gratis ter beschikking.

Vorig jaar organiseerde Het Overleg een grote sessie over kennismanagement. Aan die bijeenkomst is een enquête onder advocatenkantoren voorafgegaan, wat heeft geleid tot een rapport over kennismanagement binnen de advocatuur.¹

Een ander actueel onderwerp is de functietypering van juridisch informatiepersoneel. Er bestaan diverse omschrijvingen en namen voor dezelfde functie, en dat wekt verwarring. Veel advocaten weten niet welke kwaliteiten hun informatiepersoneel zou moeten hebben. Om niet teleurgesteld te raken in de informatiespecialist die je aanneemt, moet je dus een duidelijk beeld hebben van wat een kennismanager voor het kantoor kan betekenen. Aan welke eisen moet iemand voldoen als hoofd van het kenniscentrum of als wetenschappelijk medewerker? Daarom biedt Het Overleg functieprofielen aan die duidelijkheid verschaffen over de vereiste opleidingsniveaus.

Elizabeth Bok: 'Alleen als advocaat en kennismanager elkaar goed kennen en dus weten wat ze aan elkaar hebben, zal er tevredenheid over de dienstverlening van het kenniscentrum bestaan.'

Meer informatie: www.hetoverleg.org

NOOT

- 1 Op basis van dat onderzoek schreven Siemen Jongedijk en Luuk Matthijssen een voor dit blad geactualiseerd artikel – zie voorin dit nummer.

Auteursrecht geen onoverkomelijk obstakel

P.B. Hugenholtz

hoogleraar auteursrecht, Universiteit van Amsterdam¹

Bernt Hugenholtz was advocaat toen het kennismanagement nog in de kinderschoenen stond. Als auteursrechthoogleraar loopt hij kort de diverse kennisbronnen langs. Hij concludeert dat het auteursrecht voor het kennismanagement in de advocatuur geen onoverkomelijk obstakel hoeft te zijn.

Het eerste klusje dat ik in de advocatuur te doen kreeg, leek betrekkelijk eenvoudig: maak een appèldagvaarding. Er hoefden geen grieven bij en er waren geen procesrechtelijke complicaties. Maar ik – net gepromoveerd op het auteursrecht – had geen flauw idee hoe zo'n ding er uit moest zien. Gelukkig was er een hulpvaardige secretaresse; ze had er toevallig net een in een ander dossier gemaakt. Trots leverde ik mijn concept in bij mijn patroon. Vijf minuten later werd ik bij hem ontboden. Hij keek me verbijsterd aan: er zaten zeven kapitale blunders in, waaronder de verkeerde geïntimeerde en het foute hof. Sindsdien ben ik erg voorzichtig met het gebruik van andermans knowhow.

Kennismanagement in de advocatuur? Toen ik in 1998 de balie vaarwel zei, was daar geen sprake van. Nou ja, er werd wel eens

over vergaderd, door een commissie onder leiding van een compagnon die op een zijspoor was gezet, maar de facto bleef het kennismanagement beperkt tot het beheer van het eigen, troebele geheugen, de onbegrijpelijke harde schijf en de al even ontoegankelijke dossierkast. Of erger: de tientallen dossierkasten waarin de advocaten hun eigen knowhow-mapjes – vaak met identieke inhoud – hadden verzameld en voor zichzelf hielden. Het delen van kennis gaat niet iedere advocaat even goed af.

PUBLIEK DOMEIN

Auteursrechtelijke problemen? Die zijn er natuurlijk ook, al verbleken ze bij de praktische bezwaren van kennismanagement. Maar vooruit. Laten we ervan uitgaan dat het kantoor beschikt over een eigen knowhow-data-

bank, die via het lokale netwerk of het intranet toegankelijk is. In de databank zijn allerlei documenten opgenomen: wetten, rechtspraak, notities en adviezen, checklists, contractmodellen, standaarddagvaardingen en rekesten en andere *best practices*. Voorzover de documenten inhouse ontworpen zijn – door een advocaat of paralegal in dienstverband – is er weinig aan de hand. Op grond van art. 7 van de Auteurswet komt het auteursrecht op werken die in dienstverband gemaakt zijn toe aan de werkgever, tenzij daarover in de arbeidsovereenkomst iets anders is bepaald.

Evenmin problematisch is het opnemen in het knowhow-systeem van materiaal dat tot het publieke domein behoort, zoals wetten, verdragen, besluiten en rechterlijke uitspraken, waarop op grond van art. 11 Auteurswet geen auteursrecht bestaat. Maar dat betekent

Auteursrechtelijk beschermd materiaal beschikbaar stellen via het intranet van een kantoor, is een vorm van auteursrechtelijk 'openbaar maken'

niet dat wetten- bundels of juris- prudentieverzamelingen zomaar kunnen worden ingescand. Op 'verzamelwerken' rust ingevolge art. 5 Auteurswet auteursrecht, ook al zijn de verzamelde documenten op zichzelf auteursrechtvrij. Het auteurschap van de samensteller is gelegen in de selectie van de wetten of uitspraken, de inkorting, de samenvatting, het maken van kopjes, enzovoort. Op annotaties rust bovendien auteursrecht van de annotatoren. En zelfs een ongesorteerde verzameling van wetten, uitspraken of andere gegevens kan voorwerp zijn van intellectuele eigendom. Het databankenrecht, dat wij danken aan een Europese richtlijn uit 1996, beschermt alle mogelijke verzamelingen waarin 'substantieel geïnvesteerd' is, ook al is er van auteursrechtelijke originaliteit geen sprake.

Publicaties van de overheid vormen een lastige tussencategorie tussen publiek en privaats domein. Op grond van art. 15b Auteurswet is verdere openbaarmaking of verveelvoudiging hiervan toegestaan, tenzij het auteursrecht uitdrukkelijk is voorbehouden. Dat is bij Kamerstukken gelukkig niet het geval, maar wel bij veel andere overheidspublicaties. Tot het publiek domein behoren in elk geval alle werken waarvan de makers meer dan zeventig jaar geleden zijn overleden; de verzamelde werken van W.L.P.A. Molengraaff (1858-1931), de geestelijke vader van de maatschappelijke zorgvuldigheid, kunnen dus zonder auteursrechtelijke risico's in de databank worden opgenomen.

'OPENBAAR MAKEN' VIA HET INTRANET

Hoe zit het nu met werken waarop wel auteursrecht van derden rust? Waarom zouden die in ons knowhow-systeem geen plaatsje mogen krijgen? De databank is toch besloten, dat wil zeggen niet voor het algemeen publiek bestemd? Dat moge zo zijn, maar het recht van openbaarmaking, waarover de rechthebbende uit hoofde van de Auteurswet beschikt, reikt verder dan de openbare sfeer. Het via een intranet of ander besloten net beschikbaar stellen van auteursrechtelijk beschermd materiaal, ook al is het enkel bestemd voor de advocaten die aan één kantoor verbonden zijn, is 'openbaar maken' in auteursrechtelijke zin.² De databank waarin de kennis ontsloten wordt, mag dus geen materiaal bevatten waarop auteursrechten van derden drukken, tenzij daarvoor toestemming is verleend. Het inscannen van alle 'Modellen voor de rechtspraktijk' valt dus af te raden.

Indien het kantoor met de informatieleverancier een licentieovereenkomst heeft afgesloten waarin toestemming wordt verleend voor gebruik op het kantoorintranet, is er geen probleem. Als de licentie tot één gebruiker is beperkt, loopt het kantoor echter een risico. De algemene voorwaarden van Kluwer³ illustreren dit:

'Het Product mag slechts worden gebruikt (a) door personen die vallen binnen de categorie(en), of genoemd zijn bij naam en (b) door ten hoogste het aantal gebruikers en (c) op de apparatuur en/of infrastructuur, een en

ander zoals omschreven in de Licentie-overeenkomst. Bij gebreke van zodanige omschrijving in de Licentie-overeenkomst mag het Product slechts worden gebruikt door één natuurlijke persoon en slechts op de apparatuur respectievelijk infrastructuur waarop het Product voor het eerst is geïnstalleerd respectievelijk gebruikt.'

KNIPSELKRANTEN

Tot het kennismangement behoort van oudsher ook de knipselkrant, vroeger een gestencilde vorm met knip- en plakwerk uit de dagbladen, tegenwoordig een elektronische attenderingsdienst. Over de auteursrechtelijke aspecten van de papieren knipselkrant is in het verleden tot de Hoge Raad aan toe gestreden. Als wij de Hoge Raad moeten geloven – maar er zijn er die dat niet doen – is het 'knipselen' uit kranten en tijdschriften zonder toestemming geoorloofd.⁴ Dat geldt niet voor elektronische knipselkranten, zo blijkt uit een Amsterdams vonnis uit 2002.⁵ Wat weer wel mag, en op internet inmiddels is uitgegroeid tot een populair verschijnsel, is nieuwssignalering door middel van hyperlinks; volgens de Rotterdamse President mag dat zonder toestemming van de 'bron', zelfs als de kopjes van de artikelen worden overgenomen.⁶

De wettelijke beperking van het auteursrecht laten met dat al veel ruimte voor diverse functies van het kennismangement, al blijft voor het online beschikbaar stellen van auteursrechtelijk beschermd materiaal de toestemming van de rechthebbende vereist.

De conclusie van deze korte analyse moge duidelijk zijn: mocht het toch niks worden met het kennismangement in de advocatuur, dan ligt dat niet aan het auteursrecht. ●

NOTEN

- 1 P.B. Hugenholtz was van 1990-1998 advocaat in Amsterdam.
- 2 Zie art. 3 lid 1 van de Europese Auteursrechtlijn; anders nog P.B. Hugenholtz, *Auteursrecht en information retrieval*, Deventer: Post Scriptum Reeks 1982, p. 46-47.
- 3 Te vinden op www.kluwer.nl/modules/over_kluwer/statics/alg-voorwaarden-text.html.
- 4 HR 10 november 1995, NJ 1996, 177.
- 5 Rb. Amsterdam 4 september 2002, AMI 2003/1, p. 22.
- 6 Pres. Rb. Rotterdam 22 augustus 2000, *Informatierecht/AMI 2000/10*, p. 207-210.

Waarheen, waarvoor?

Lucien Wopereis

Orde-redacteur

De één bekijkt kennismanagement vooral vanuit advocatuurlijke hoek, de twee anderen hebben meer de rechtzoekende in het vizier. Aan de drie wetenschappers de vraag hoe kennismanagement zich op korte (1 tot 5 jaar), middellange (10 jaar) en lange termijn (20) zal ontwikkelen. Hetgeen meteen leidt tot een berisping: 'In ICT en kennismanagement is twee jaar al een lange termijn.'

Toon van Mierlo, advocaat bij de De Brauw Blackstone Westbroek en hoogleraar burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam, wil eerst praten over kennismanagement anno nu. Pas daarna is er tijd en ruimte voor het koffiedik, ook al omdat zijns inziens toekomstige ontwikkelingen redelijk in het verlengde liggen van de hedendaagse. Bij hem geen utopische vergezichten, geen artificiële intelligentie, geen *man against machine*.

Overigens ook geen nodeloos ingewikkelde beschouwingen: 'Wij beschouwen informatie als de grondstof die je buiten kantoor aanschaft. Concreet kun je denken aan boeken, tijdschriften, software, enzovoort. Kennis daarentegen wordt intern gegenereerd door onze eigen medewerkers. Met andere woorden: wij kopen informatie, onze kennis wordt gekocht.'

Het intern genereren van kennis, dat is de spil van kennismanagement. Hoe zorg je ervoor dat medewerkers bereid zijn kennis te delen met collega's? Hoe gaat dat delen praktisch gezien eigenlijk in zijn werk? En hoe wordt de bedenker van een elegante juridische vondst beloond? Van Mierlo: 'Wij hebben ongeveer zeshonderd modellen, standaardcontracten en memoranda in een database. Die modellen worden continu verrijkt met jurisprudentie, literatuur en nieuwe inzichten van medewerkers. Die medewerkers worden daarvoor via het tijdschriftsysteem beloond: het ontwerpen, bijwerken én gebruik van de modellen wordt elektronisch bijgehouden. Voor alle duidelijkheid: het kapitaal zit 'm in de toelichting op het desbetreffende model of standaardcontract. De buitenwereld krijgt alleen het contract te zien, niet de toelichting.'

De kunst is de modellen en standaardcontracten zo uit te werken dat het in steeds meer concrete gevallen toegepast kan

Van Mierlo: 'De spreekwoordelijke speld wordt in de toekomst veel sneller gevonden'

Foto: Jiri Büller

worden. Je krijgt dan een soort boomstructuur, waarbij belangrijke uitzonderingen op het model (de stam) een eigen tak gaan vormen. 'Zo voorkom je dat het wiel telkens opnieuw wordt uitgevonden. Het procesmatige van een zaak wordt op deze manier afgescheiden van het deel van de zaak dat wél intellectueel aangepakt moet worden. Daar hou je als advocaat dan ook meer tijd voor over. Dat is beter en goedkoper voor de klant.'

Natuurlijk is niet iedere medewerker gemachtigd om veranderingen aan te brengen in de modellen, laat staan dat iedereen binnen kantoor er 'zomaar' even in kan gaan grasduinen. Voor het raadplegen van de verschillende dossiers is een machtiging nodig, en met wijzigingen en verfijningen bemoeit zich een commissie. De bedenker van het model (of degene die verfijningen heeft aangebracht) staat vermeld in het document. Gebruikers wordt geadviseerd om altijd eerst het oor te luisteren te leggen bij de *autor intellectualis*.

Door het voortdurend verrijken van de modellen- en contractendatabase, wordt deze ook verfijnder en ingewikkelder. Van Mierlo verwacht dat juist op dit punt de ontwikkelingen in de nabije toekomst snel zullen gaan. 'Nu is de casuïstiek nog wel eens minder toegankelijk, over vijf jaar is de traceerbaarheid vrijwel honderd procent. Je kunt het met het volgende vergelijken: loodgieters kunnen tegenwoordig met een speciale bril de leidingen opsporen in een muur. Ze hoeven dan niet eerst een halve muur te slopen, nee, ze kunnen direct aan de slag. Kennis zal op een vergelijkbare manier toegankelijker worden. De spreekwoordelijke speld wordt in de toekomst veel sneller gevonden.'

Zoals gezegd, met toekomstvisioenen als artificiële intelligentie heeft Van Mierlo niet zoveel op. 'Advocatuur blijft maat-

werk en mensenwerk. Je praat over menselijke kwaliteiten als intuïtie, inventiviteit, intellectuele arbeid. Dat kunnen computers niet overnemen, nu niet en ook niet over twintig jaar.'

Kleine(re) kantoren kunnen in de visie van Van Mierlo ook aan de slag met kennismangement, en wel op vergelijkbare manier als de grote kantoren. 'Kijk terug naar zaken en leg vast welke kennis je er aan kunt ontleen. Maak modellen. Op die manier kun je ook als eenpitter veel efficiënter werken.'

ANDER PERSPECTIEF

Radboud Winkels en Tom van Engers zijn beiden werkzaam aan Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam. Winkels is hoofdonderzoeker computationele rechtstheorie, Van Engers is hoogleraar juridisch kennismangement. Zij bezien kennismangement meer vanuit het perspectief van de rechtzoekende: wat moet de overheid doen om het recht voor de burger transparanter te maken? Daarbij kan volgens de twee gedacht worden aan het via internet ter beschikking stellen van wetteksten, jurisprudentie en andere juridische informatie, maar ook aan het 'versimpelen' van het recht. 'Heel veel rechtshandelingen zijn redelijk standaard en kunnen door de mensen zelf worden verricht. Een vraag is of

Van Engers: 'Argumentatieschema's of beslisschema's worden in de toekomst automatisch gegenereerd uit het procesdossier'

Foto: Chris van Houts

Winkels: 'Je moet gebruikers van tevoren volstrekt duidelijk maken welke normen zitten ingebakken in het systeem'

Foto: Chris van Houts

niet nog veel meer in dat "simpele" domein kan worden ondergebracht. Je kunt aan de gemiddelde burger best uitleggen wat er allemaal in een testament moet staan. Waarom wordt er op internet geen standaardtestament gepubliceerd, zodat mensen daarmee zelf aan de slag kunnen?' aldus Winkels.

Het aanvragen van vergunningen en huursubsidie, allerlei rechtshandelingen; het kan volgens de onderzoekers in veel gevallen publieksvriendelijker, eenvoudiger. 'Wat je probeert te bereiken is dat rechtzoekenden zoveel mogelijk zelfredzaam zijn, en pas als het echt nodig is hulp krijgen, bijvoorbeeld van een advocaat. Dan heb je het over de ingewikkelde gevallen. De vraag is natuurlijk wel of de advocatuur in de huidige omvang op alleen die ingewikkelde gevallen kan blijven drijven,' zegt Van Engers. De twee hebben overigens ook in ander verband over dit onderwerp nagedacht. Ze zijn beiden als adviseurs betrokken bij het Juridisch Loket, de organisatie die vanaf mei aanstaande de Bureaus Rechtshulp zal gaan vervangen.

Gevraagd naar concrete toekomstverwachtingen inzake kennismanagement – die korte, middellange en lange termijn laten we inmiddels maar voor wat het is – komen ze met een aantal ideeën. Zo ziet Winkels het er van komen dat 'juridische normen steeds vaker zullen worden ingebouwd in apparaten of software'. Voorbeelden: snelheidsbegrenzers in auto's of bijvoorbeeld ingebouwde normen in de elektronische aangifteformulieren van de Belastingdienst. 'Aan de hand van dat laat-

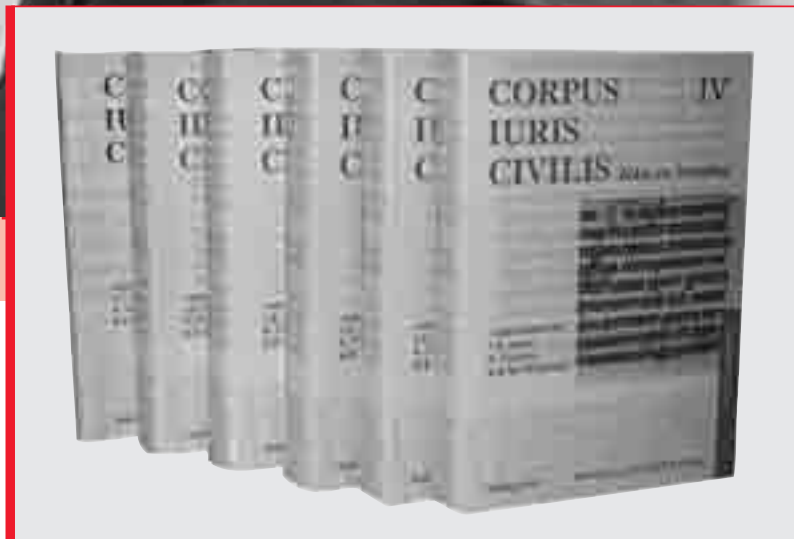
ste voorbeeld wordt meteen duidelijk dat de onderliggende algoritmes transparant en controleerbaar moeten zijn. Je moet gebruikers van tevoren volstrekt duidelijk maken welke normen zitten ingebakken in het systeem.'

Een andere mogelijkheid is de verdere ontwikkeling van 'agents', oftewel software die rechtshandelingen kan verrichten. 'Die bestaan nu al, bijvoorbeeld in de elektriciteitsmarkt. De agents zorgen ervoor dat elektriciteit automatisch wordt gekocht zodra aan bepaalde voorwaarden is voldaan, bijvoorbeeld ten aanzien van de prijs. Bij de koop zelf komt geen mens meer kijken.'

Een laatste verwachting van de twee is dat er in de (niet al te verre) toekomst automatisch argumentatieschema's of beslisschema's gegenereerd zullen kunnen worden uit het procesdossier. Van Engers: 'Je moet je dan voorstellen dat alle processtukken zijn gedigitaliseerd, en dat er vervolgens een elektronische *flow-chart* wordt gegenereerd met daarin alle relevante stappen en beslismomenten. De onderliggende brondocumenten zijn met een muisklik beschikbaar. Zo'n schema, dat door de gebruiker natuurlijk naar eigen inzicht kan worden aangepast, maakt dat betrokkenen bij een rechtsgeding zich veel beter kunnen concentreren op de kern van de zaak. Bovendien kunnen ze zich veel sneller inlezen. Nu gaat daarbij, zeker als een zaak een tijdje heeft stilgelegen, veel tijd verloren.'

CORPUS IURIS CIVILIS

Het monumentale standaardwerk van het Romeinse recht

Geen enkel boek heeft meer invloed gehad op het recht en de rechtsontwikkelingen in Europa dan het *Corpus Iuris Civilis*. Door een team van deskundigen wordt deze belangrijke rechtsbron in de geschiedenis van het Avondland thans in het Nederlands vertaald en uitgegeven in fraaie, in linnen gebonden boeken. De oorspronkelijke Latijnse tekst en vertaling worden naast elkaar gepubliceerd in een verzorgde grafische vormgeving. Gezien de humanistische traditie van de moderne Europese rechtsbeoefening hoort deze vertaling in de bibliotheek van iedere jurist thuis. In de eerste delen van dit standaardwerk ligt het accent op het juristenrecht, verankerd in de Instituten en de Digesten.

Deze serie is een samenwerking tussen Sdu Uitgevers en Walburg Pers.
Bij beide uitgeverijen kunt u bestellen of zich abonneren op de reeks.
Sdu Klantenservice: (070) 378 98 80
Walburg Pers: (057) 551 05 22

Deel I, Instituten
€ 27,50

Deel II t/m VI, Digesten 1-50
€ 44,50 per deel

Onder redactie van:
J.E. Spruit
R. Feenstra
F.B. Wubbe

*Onze uitgaven zijn ook
verkrijgbaar via de boekhandel*

**Bestel via www.sdu.nl
of bel (070) 378 98 80**

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

Wij zien

de droom van uw grootvader werkelijkheid worden.

De toekomst van ieder bedrijf hangt af van de volgende generatie. Met de juiste visie en een enorme inzet, kan zij een bedrijf de juiste koers laten varen. Wij staan telkens weer versteld van bedrijven en de enorme kracht die zij in zich hebben. En dat inspireert ons om software te ontwikkelen waarmee bedrijven kunnen starten, opbloeien en doorgroeien. www.microsoft.nl/potential

Your potential. Our passion.™

Microsoft

Compleet inzicht in het nieuwe erfrecht

GROENE SERIE – ERFRECHT

Sinds de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht op 1 januari 2003 zijn reeds tal van publicaties verschenen over het nieuwe Boek 4 BW of onderdelen daarvan. Het ontbrak tot dusverre echter aan een gezaghebbend artikelsgewijs commentaar dat u een compleet inzicht geeft in het nieuwe erfrecht en dat de ontwikkelingen in rechtspraak en literatuur op de voet blijft volgen. Dat commentaar is nu wel beschikbaar, in de vorm van een nieuw deel in de Groene Serie: Erfrecht.

Artikelsgewijs commentaar

De nieuwe losbladige Erfrecht (omvang ruim 1200 pagina's) bevat alle momenteel beschikbare informatie die u nodig heeft voor het oplossen van vragen en problemen waarmee u in het erfrecht kunt worden geconfronteerd. De uitgave geeft u een volledig artikelsgewijs commentaar op het nieuwe Boek 4 BW. Tevens treft u een uitgebreide behandeling aan van de fiscale aspecten van het erfrecht. De redacteurs hebben elk wetsartikel voorzien van aantekeningen waarbij onder meer is geput uit de parlementaire stukken en de inmiddels verschenen commentaren, handboeken en overige literatuur. Op bepaalde punten hebben zij ook hun eigen visie laten doorklinken.

Rechtspraak

De rechtspraak over het nieuwe erfrecht zal een belangrijk onderdeel worden van deze uitgave, terwijl de jurisprudentie ontwikkeld onder het 'oude' erfrecht aan de orde komt waar deze voor het huidige recht en het begrip ervan relevant is.

Actualiteit

De praktijk werkt slechts sinds januari 2003 met de nieuwe wetgeving en de verwachting is dat de komende jaren veel nieuwe rechtspraak, visies en commentaren zullen verschijnen. Met de Groene Serie Erfrecht houden we u volledig op de hoogte van alle ontwikkelingen. Op korte termijn zullen ook elektronische varianten van Erfrecht beschikbaar komen, op de Groene Serie Privaatrecht cd-rom én on line via www.kluwer.nl/juristen.

Redactie

De redacteurs behoren tot de top van wat Nederland op dit terrein te bieden heeft:

Hoofdredacteur prof. mr. Gr. van der Burght, bewerkt door: mr. W. Breemhaar, mr. P.J.F.M. le Cat, mr. E.W.J. Ebben, mr. M.S. van Gaalen, mr. N.C.G. Gubbels, mr. M.R. Kremer, mr. T.J. Mellema-Kranenburg, prof. mr. B.E. Reinhartz en mr. J.J. Speetjens

Introductieaanbod

Ter introductie bieden we u het hoofdwerk van Erfrecht aan **voor slechts € 95,-** (incl. BTW). Dit aanbod is **geldig tot 1 juli 2004**, daarna geldt de normale hoofdwerkprijs van € 150,- (incl. BTW). De paginaprijs van de supplementen bedraagt € 0,28 (excl. BTW). Bel vandaag nog voor uw abonnement op Erfrecht of bestel via de shop op www.kluwer.nl/juristen.

KLUWER

Postbus 23
7400 GA Deventer

Tel: 0570 - 67 34 49
Fax: 0570 - 69 15 55
E-mail: juridisch@kluwer.nl

Het complete productaanbod voor de jurist vindt u in de shop van www.kluwer.nl/juristen

Het auditdebat in het laatste nummer lokte niet alleen een reactie uit van Guido Schakenraad, lid van de Algemene Raad, maar ook van twee advocaten en van een auditor, op persoonlijke titel. Zij brengen nog enkele andere aspecten naar voren; hierna is de discussie in dit blad voorlopig gesloten.

LAVEREN TUSSEN SCYLLA EN CHARIBDIS

Guido Schakenraad

Orde-portefeuillehouder Rechtspraak

Twee vragen kwamen bij mij op toen ik de auditdiscussie in het *Advocatenblad* las. Ten eerste: gaat het nu om de kwaliteit of om de toegenomen bemoeienis? Ten tweede: wat voor kwaliteitsconcept staat de schrijvers eigenlijk voor ogen? Anders gezegd: hoe wordt er in de advocatuur nu eigenlijk over kwaliteit gedacht?

Ten aanzien van de eerste vraag denk ik dat het vooral de bemoeienis is die de pennen losmaakt. Tegen bemoeienis zijn is vooral een emotie – de door Van Daal meermaals gebezigde term ‘apparatsjiks’ wijst daar ook op. Als er emoties in het spel zijn, is het moeilijk discussiëren, maar ik probeer het toch. Van Daal grondt zijn bezwaren op de stelling dat de audit over een tijdje niet alleen de kantoororganisatie betreft, maar ook de juridische kwaliteit. ‘Dat dit met de onafhankelijkheid van het vrije beroep, een cruciale functie van de advocatuur, niets meer te maken heeft, lijkt niemand te deren,’ aldus Van Daal. De audit een bedreiging van die onafhankelijkheid? Ik zie dat niet, maar ben benieuwd naar zijn argumenten.

Het begrip onafhankelijkheid blijft niettemin een sleutel in deze discussie. Immers, onafhankelijkheid en ook integriteit zijn wezenlijk voor de rol van de advocaat in de rechtsstaat. Niet voor niets geeft de wet ons het procesmonopolie en het verschoningsrecht. Niet voor niets zijn we nu al meer dan vijftig jaar in het prachtige gebouw van een PBO gehuisvest.

Dat verplicht tot een hoge mate van zelfregulering en zoniet, dan gaan we terug naar de oude verenigingsvorm, maar dan geflankeerd door een moderne ZBO, mét alle overheidsbemoeienis van dien. Wil je onafhankelijk zijn, dan moet je zelf reguleren. Ik kom hier op terug.

De tweede vraag had betrekking op het begrip kwaliteit. Ik heb mij de afgelopen jaren vaak in kwaliteitsdiscussies mogen mengen, vanuit onder andere de Algemene Raad (de portefeuille Rechtspraak). Voorop staat dat het bij kwaliteitsbeleid om veel meer gaat dan slechts de vakinhoudelijke kwaliteit. Die wordt eenvoudigweg goed verondersteld. De cliënt kan vakinhoudelijke kwaliteit ook nauwelijks beoordelen.

De perceptie van de cliënt is echter van groot belang, en juist dat wordt vaak miskend. Kantoren, zeker de kleinere, managen niet op die perceptie. Ze doen eenvoudigweg niet aan klanttevredenheidsmetingen of cliëntevaluatie. Ze spiegelen zich te weinig aan de cliënt en andere deskundigen.

BIJSTUREN

Marktwerking, zo lees ik in enkele reacties, is de beste garantie op kwaliteit. Inderdaad, als de markt goed werkt, dan kan de bestuurder daarvan de vruchten plukken. Werkt de markt echter niet goed, dan is bijsturen vereist.

Weet een particulier, die gemiddeld eens in de vijftien jaar een advocaat nodig heeft, eigenlijk wel wat hij kan verwachten? Weet hij bij wie hij het best terecht kan tegen een goede prijs-kwaliteitverhouding? De vraag stellen is hem beantwoorden. Ten aanzien van de toegevoegde cliënt geldt: van hetzelfde laken een pak. Voor het midden- en kleinbedrijf geldt eveneens hetzelfde, zij het in wat mindere mate.

In de ideale situatie heeft de beroepsgroep (of delen ervan, zoals specialisatievereniging) een eigen normenkader en bijbehorende toetsingscriteria opgesteld. Idealiter zijn er vervolgens audits uitgevoerd, wordt de waardering bij klanten en ketenpartners gemeten en worden de resultaten gepubliceerd. Is dat het geval, dan is sprake van een transparant product en is marktwerking zeer goed mogelijk.

Maar naar mijn mening zijn we daar in de juridische dienstverlening nog ver van af. De keuze van de advocaat door particulier en (M)KB vindt nu veelal plaats op basis van toevalligheden, de Gouden Gids, ‘van horen zeggen’ of imago. Kwaliteit wordt dan vervolgens vaak afgemeten aan ‘indrukken’: de stukken verzorgd en tijdig ontvangen, een meelevende en niet slechts gehaaste advocaat, een verstandige en integere benadering enzovoort. Zoals gezegd: aan het beoordelen van vakinhoudelijke kwaliteit komt de cliënt meestal niet toe.

BELEID OF GEFOPT

Daarmee kom ik op de stelling dat de Orde met het accepteren van de audit in de gefinancierde rechtshulp in de ‘fopperij van de overheid’ is gestonken. De gefinancierde rechtshulp is goed voor 10% of meer van de advocatuurlijke omzet. Bij de kleinere kantoren is dat percentage relatief veel hoger. Gevoegd bij het gegeven dat de particulier de kwaliteit van de advocaat niet kan meten, is het niet zo raar dat Justitie en de Raden voor de Rechtshulp bescheiden garanties willen: een globale audit. Op grond van het convenant tussen de Orde en Justitie en Raden zal vóór 2007 ook nog een systeem van klanttevredenheidsmeting (cliëntspiegeling) en collegiale toetsing gehanteerd moeten worden. Dat eerste kan via een eenvoudige IT-module en het tweede wordt onderdeel van de Permanente Opleiding.

Gelukkig erkent Van Daal dat omwille van de belastingcenten gelet moet worden op een verantwoorde besteding, dus goede kwaliteit. Jaarlijks wordt zo’n 300.000.000 euro aan de advocatuur betaald. Omwille van een goed functionerende rechtsstaat en maatschappelijke ordening, voeg ik daaraan toe. De onderhandelingen hebben er toe geleid dat de vergoeding per uur, althans per punt gelijk gesteld aan een uur van de gemiddeld ervaren advocaat, intussen met 30% gestegen is tot bijna 95 euro. Hoezo ‘flink ingestonken’? Zo’n breed dekkend systeem is vrijwel uniek in de wereld.

Wie de audit als zwaar ervaart werkt in een janboel; wie hem als dwingend ervaart moet weten dat de open, zéér beperkte normen en summere criteria in het bedrijfsleven niet geaccepteerd worden als kwaliteitsaudit. En dan: nog geen 2% van de advocaten is afgehaakt. Een vele malen groter percentage is enthousiast over de kwaliteitsinitiatieven en vraagt zich af: waarom niet eerder, en waarom niet voor de gehele balie?

MEER TRANSPARANTIE

Voor alle duidelijkheid: ik sta persoonlijk niet een verder verplichten voor, omdat verreweg de meeste advocaten die particulieren bedienen, nu al geaudit zijn. Daarmee zijn de minimumnormen gegarandeerd. Het zal te veel energie kosten om die paar procent ontbrekende advocaten alsnog in een verplichte audit te krijgen. Wie stemming maakt en feiten manipuleert, valt toch niet in beweging te krijgen.

Wél zal ik meer transparantie bepleiten in (de kwaliteit van) de dienstverlening. Dus landelijke, verdergaande, meer uitgewerkte criteria op het gehele terrein van de dienstverlening. Wie aan die normen en bijbehorende criteria voldoet, kan wat mij betreft een door de beroepsgroep erkend kwaliteitskeurmerk krijgen. Op vrijwillige basis dus. Dat wordt ook bepleit in de zeer recente (concept-) Kaderrichtlijn Diensten van de eurocommissaris Monti. Art. 31 luidt:

Lid 1 ‘... dienstverleners aan te moedigen vrijwillig de kwaliteit van de diensten te waarborgen met name:

- door hun activiteiten te laten certificeren of evalueren door onafhankelijke organisaties, of;
- door hun eigen kwaliteitshandvest op te stellen of de kwaliteitshandvesten of keurmerken van beroepsorganisaties op communautair niveau te onderschrijven.

Lid 2 De lidstaten zien erop toe dat de afnemers en dienstverrichters gemakkelijk toegang hebben tot de informatie over de betekenis van de keurmerken en andere kwaliteitsaanduidingen voor diensten en over de criteria voor de toekenning ervan.’

Diverse beroepsgroepen zijn ons al voor gegaan, ook zonder het verband van een PBO.

AFSNOEPEN

Ik kan het met Van Velsen zeer eens zijn dat de definiëring van de kwaliteit in de beroepsgroep zelve moet plaatsvinden, uiteraard met het oog op gebruiker en ketenpartners. Dus niet door ISO, INK of hoe de modellen ook heten. Je ogen echter sluiten voor de onmiskenbaar grote ervaring die rondom deze kwaliteitstrajecten is opgedaan, zou onvergeeflijk kortzichtig zijn.

We kunnen ons ook niet beperken tot het klassieke begrip kwaliteit = goede vak kennis. Kwaliteit heeft ook betrekking op de organisatie van het kantoor. Nee, ik wil ook geen perfect gemaakt betonnen zwemvest. Maar wij advocaten zijn niet zo uniek dat we niet door andere disciplines geholpen zouden kunnen worden om tot vergaande verbeteringen te komen, te beginnen met het loslaten van verkokerde visies. Ons vak is niet alleen ‘art’, maar ook ‘science’.

Mijn inschatting is dat als de Algemene Raad in de kwaliteitsdiscussie niet het voortouw blijft nemen, de balie haar kroonjuwelen zou kunnen gaan verliezen, te beginnen met de PBO-status. Intussen zullen andere aanbieders van juridische diensten een deel van de markt afsnoepen met behulp van duidelijk gedefinieerde integrale kwaliteit, die ook nog eens goed herkenbaar aan de man wordt gebracht.

Het is laveren tussen Scilla en Charibdis, ofwel verplicht worden of vrije jongen blijven. Aan de ene kant de Sirenenzang van kwaliteitsadepten als Ohm, aan de andere kant de klaagzang van tegenstanders als Van Velsen. Voorzie de moderne Odysseus, onze cliënt, van landkaart én GPS – dat wil zeggen duidelijke kwaliteitsmarkeringen die zeer transparant zijn. Een systeem van keurmerken dus. Met dit ook Europees voorgestane systeem, komt de lat zo hoog mogelijk te liggen. En dat geheel vrijwillig.

BEROEPSVERBOD, CONTRACTSVRIJHEID EN KNAAGDIEREN

Frederik Wolters

advocaat te Amsterdam

In *Advocatenblad* 2004-1 heb ik laten weten dat ik na ruim 25 jaar niet langer krachtens toevoeging rechtsbijstand zal verlenen vanwege principiële bezwaren tegen ‘de audit’. Dit is niet onopgemerkt gebleven. Eerst waren daar in *Advocatenblad* 2004-4 twee ambtenaren van de Raad voor Rechtsbijstand te Amsterdam, de heren Ohm en Fortuin, die mij en 850 andere advocaten vanuit de hoogte van hun ambt afdeden als (behorende tot een) ‘quantité négligeable’. Vervolgens was er in hetzelfde nummer de voorzitter van de VSAN, die

mij ongelijk gaf door te wijzen op het erotische aan de door de overheid gefinancierde rechtshulp. Beide stukjes leidden tot het stukje ‘Auditgezwel’ van Georg van Daal en dat weer tot het debat in het vorige nummer.

In mijn bijdrage wees ik op de machteloze constatering van de Algemeen Deken dat toevoegingsadvocaten van alle kanten reeds zijn ingesnoerd en in de greep van de overheid. Alle toevoegingsadvocaten? Nee, een groepje van 815 advocaten biedt weerstand. Dat is geen ‘quantité négligeable’ maar een Gideonsbende, die weigert zijn vrijheid als beroepsbeoefenaar nog verder te laten knevelen.

Zonder dat er een Raad of Hof van Discipline aan te pas is gekomen, worden deze 815 advocaten door de Raden van Rechtsbijstand voor straf uitgesloten van het verlenen van rechtsbijstand krachtens toevoeging. Dat is een gedeeltelijk beroepsverbod vergelijkbaar met de tuchtmaatregel schrapping van het tableau, met dat verschil dat geen sprake is van enig tuchtrechtelijk verwijt, dat het beginsel van hoor en wederhoor is geschonken en dat geen onafhankelijke rechter over de zaak heeft kunnen oordelen.

De toevoegingen van de 815 advocaten worden volgens Ohm en Fortuin overgeheveld naar de ongeveer 6400 wel geauditteerde

advocaten. Daardoor wordt het grondbeginsel van het burgerlijk recht, de contractsvrijheid, geschonden.

Ten opzichte van de Raden van Rechtsbijstand, zelfstandige bestuursorganen met een monopoliepositie, heeft de

NOvA in beide gevallen fors terrein prijsgegeven en zodoende toegelaten dat de greep op de balie van de Raden voor Rechtsbijstand verder is versterkt; maar slechts de voorzitter van de BOA zag in zijn bijdrage in het laatste nummer door het muizengaatje van mr. Van

Staden ten Brink de overheid het vak binnensluipen. Dat blijkt inmiddels een gat geworden dat groot genoeg is voor een hele horde knaagdieren.

AUDITGEZWEL OF AUDITGEZWETS

M.G. Doornbos (op persoonlijke titel)
advocaat te Assen

Ik reageer met de uitdrukkelijke aantekening dat ik auditor ben en ook lid van het College van Afgevaardigden en deken in het arrondissement Assen, dit ter verklaring van de vorming van mijn persoonlijke standpunt.

Hoewel ik als auditor niet door Frans Ohm en Rutger Fortuin ben geïnterviewd onderschrijf ik wel de door hen weergegeven ervaringen van de auditors op p. 178. Natuurlijk zou nogmaals de discussie gevoerd kunnen worden of de audit wel als voorwaarde mocht gelden voor de terechte verhoging van de te lage toevoegingsvergoeding. Maar dat is een achterhoedegevecht, die race is inmiddels gelopen. Uitgaande van het gegeven dat de audit er is stel ik vast dat dit een nuttig instrument is om de kwaliteit van (een deel van) de beroepsgroep te vergroten. Er kan niets op tegen zijn om te bevorderen dat iedere afzonderlijke advocaat in de

door hem gekozen wijze van uitoefening van zijn beroep minimaal voldoet aan algemeen aanvaarde normen van kwaliteit, kijk naar art. 10 Advocatenwet en Gedragsregel 1.

Er zijn inmiddels zogenaamde commerciële kantoren die al weer enige jaren ISO-gecertificeerd zijn. De ISO-normen gaan verder dan de audit, laat dat duidelijk zijn. Waarom wil zo'n kantoor aan die normen voldoen? Kwaliteitsverbetering; wil je je cliënt – (aanzienlijk) meer dan – de gebruikelijke € 150 per uur in rekening brengen dan mag de cliënt er toch wel op vertrouwen dat de advocaat voor dit aanzienlijke bedrag naast juridische kwaliteit ook organisatorische kwaliteit (bijvoorbeeld bereikbaarheid, duidelijke schriftelijke vastlegging, vervanging) levert.

Wanneer een advocaat op zijn kantoor bij de audit voldoet aan de gestelde normen is dit in korte tijd, binnen een paar uur, vast te stellen, met een geldigheidsduur van drie jaar. Van Daal schetst (demagogisch) een vertekend beeld van de gang van zaken rond de

audit. Hij ziet over het hoofd dat de Raden voor Rechtsbijstand op grond van de Wet op de Rechtsbijstand inschrijvingsvoorwaarden kunnen stellen, wat de Orde uiteindelijk heeft te accepteren. Hij suggereert dat de Raden voor Rechtsbijstand die audit zelf met de bekende ambtenarij van die raden uitvoert. Onjuist, het zijn immers ongeveer 80 ervaren advocaten die na een speciale opleiding daarvoor doelgericht en efficiënt de audit uitvoeren. Ohm en Fortuin melden dat dit geschiedt naar volle tevredenheid van auditors en auditees. Ik weiger te aanvaarden dat deze auditors 'een cohort apparatsjiks' worden genoemd.

Ik ondersteun volledig de gedachte dat het goed zou zijn voor de gehele orde als alle advocaten(kantoren) eens per drie jaar een audit ondergaan. Als een kantoor zich laat certificeren gaat het blijkbaar niet alleen om inkoppers. Dit neemt niet weg dat er wel terechte kritiek mag (moet, zelfs) zijn op het nut en de noodzaak van een CTO (Cliënt Tevredenheids Onderzoek) als auditvereiste.

IN HET GAREEL

R.K. van der Brugge
advocaat te Den Haag

Gelukkig is de discussie over het 'auditgezwel' eindelijk op gang gekomen. Veel te laat overigens want van het begin af aan was het evident dat dit gedrocht, onmiskenbaar bedacht door bureaucraten, een grote bedreiging is voor de balie. Het is juist dat het overgrote deel van de balie zich dit alles als makke schapen laten welgevallen; kortzichtigheid is troef. Het is opvallend hoe slordig advocaten omspringen met hun eigen belangen: waar is die alertheid en daadkracht die meestal wel wordt ingezet bij het behartigen

van de belangen van de cliënt?

Het is flauwekul dat audits een kwaliteitsverhogend effect zullen hebben. Of iemand een goede advocaat is wordt bepaald door de onder andere: interesse in maatschappelijke, juridische onderwerpen, bereidheid om jurisprudentie bij te houden en bijscholing te ondergaan; de mate van verantwoordelijkheidsgevoel, mensenkennis, doorzettingsvermogen, betrouwbaarheid, vasthoudendheid, scherpzinnigheid, talent voor het schriftelijke of mondelinge debat, commercieel inzicht, en ongetwijfeld nog vele andere talenten. Kortom: doorslaggevend zijn individuele, persoonlijke eigen-

schappen. Het administratief-organisatorische aspect dient hieraan ondergeschikt te zijn. Het is totaal niet van belang in welke administratief-organisatorische setting een goede advocaat zijn of haar beroep uitoefent; sommigen floreren bij een strak georganiseerde praktijkvoering; anderen bloeien onder wat minder georganiseerde kantooromstandigheden. Cliënten beoordelen advocaten eveneens minder op kantoororganisatorische aspecten maar juist des te meer op hun persoonlijke kwaliteiten. Bovendien: iedere advocaat trekt dat type cliënten aan dat bij hem of haar, en de gekozen organisatievorm, het best past, en vice versa: welke

PEILING: DE TUSSENSTAND

Verleden week donderdag gaf de *Orde van de dag* de ruim 7000 lezers een dag de tijd om per e-mail te reageren op de stelling 'De audit moet verplicht worden gesteld voor alle advocaten.' Om 17.00 uur hadden 91 mensen gereageerd: 34 met 'ja', 57 met 'nee'. (Red.)

organisatievorm de beste is wordt mede bepaald door het type cliënten dat bediend wordt. Overigens zal ik niet ontkennen dat een advocatenpraktijk alleen maar uitgeoefend kan worden als sprake is van een adequate organisatievorm. Echter wat afdoende is zal per praktijk verschillen.

Advocaten die dat alles nog niet snappen zijn mijns inziens de titel advocaat niet waard en dienen gerangschikt te worden onder de eerdergenoemde categorie 'bureau-craten'; ondanks het feit dat zij beschikken over alle diploma's en auditverklaringen die er maar te behalen zijn. Als een advocaat structureel faalt in zijn praktijkvoering, schort er meestal iets aan de eerdergenoemde individuele, persoonlijke eigenschappen. Een verzameling dwingende praktijkvoorschriften over de kantoor- en dossierorganisatie zal hier weinig aan kunnen veranderen. Veel waarschijnlijker is juist dat incompetentie advocaten zich sterker dan anderen zullen richten op de naleving van dit soort voorschriften; formalisme is vaak een kenmerk van incompetentie. Het komt mij voor dat een sterke nadruk op administratief-organisatorische kwesties voor de balie juist een kwaliteitsverlagend effect zal hebben.

Het argument dat andere beroepsgroepen zich wel hebben onderworpen aan een audit-systeem en dat de balie nu eenmaal 'moet meegaan met de tijdsgeest' getuigt van een

kortzichtig conformisme. Het valt overigens zeer sterk te betwijfelen of die andere beroepsgroepen daarmee juiste keuzes hebben gemaakt. Uit de berichtgeving van de media krijg ik bepaald niet de indruk dat andere vrij-beroepsuitoefenaars, ambtenaren, adviseurs et cetera zulke goede prestaties leveren ten gevolge van audits, intervisie en dergelijke. Hun prestaties staan juist meer ter discussie staan dan die van advocaten.

Ik heb mij lang afgevraagd waarom de orde toch akkoord is gegaan met een dergelijk monstrem. Zijn onze bestuurders dan werkelijk oliedom? Dit laatste leek mij zeer onwaarschijnlijk. De conclusie kan bijna niet anders zijn dan dat er kwalijke bedoelingen achtersteken. Het is de orde al decennia een doorn in het oog dat er kleine kantoren bestaan; kleinschalige, eigenzinnige organisaties waar de orde weinig greep op heeft. De audit is bij uitstek geschikt om deze categorie kantoren in het gareel te krijgen. Hoe meer tijd en kosten kleine kantoren aan administratief-organisatorische aspecten moeten besteden, des te groter wordt de kans dat deze kantoren economisch niet zullen overleven: ook nu kunnen grote advocatenkantoren gemakkelijker voldoen aan de gestelde eisen. Een stuk concurrentieverval-

sing dus van het zuiverste water! Meer en meer kleine kantoren zullen dan moeten opgaan in grotere organisatorische verbanden of uiteindelijk de praktijk moeten staken. En de overheid vindt het allemaal wel best: ook de overheid wenst liever een 'gelijkgeschakelde' balie. Niet alleen vanwege het kostenaspect maar ook omdat een conformistische, monddood gemaakte balie nu eenmaal geen tegenspel zal bieden als het gaat om het doorvoeren van wetgevings- en beleidsproducten van een twijfelachtig moreel en juridisch gehalte.

Gevreesd moet worden dat er maar één manier is om van dit monstrem af te komen: er niet meer aan meedoen! Ik spreek de hoop uit dat zo veel als mogelijk collega's niet meer aan de audit zullen deelnemen. Ikzelf heb al de daad bij het woord gevoegd: per 1 februari jl. ben ik door de Raad voor de Rechtsbijstand ambtshalve uitgeschreven. Bij mij (ik ben een eenmanskantoor) komt geen auditor het kantoor in. Hoe meer advocaten dit doen, des te beter. Als 70% van de advocaten die toevoegingen doen geen audit aanvragen, heeft men geen andere keus dan bakzeil halen.

BOEK GEWELD AANGEDAAN

Recensent Van Daal doet mijn boek op verschillende manieren ernstig geweld aan (*Advocatenblad* 2004-5, p. 236 e.v.). Hij stelt dat 'degenen onder de geïnterviewden die hun zaak of zaken verloren, flink mogen napleiten'. Maar van de tien hoofdstukken komt er slechts één voor rekening van een (deels) verliezend advocaat. En wie die hoofdstukken leest zal merken dat ze diverse aspecten laten zien van de gekozen zaak en van het rechtsgebied waarop de zaak speelt, en dat de toon behoorlijk zakelijk is.

'Op Kolle wordt aan de hand van veronderstellingen karaktermoord gepleegd', meent Van Daal. Alsof het mogelijk zou zijn karaktermoord te plegen op advocaten zon-

der dat deze in het geweer komen. Als het verhaal niet afdoende onderbouwd was, was het voor de rechter zeker lek geschoten. Ook verwijt Van Daal mij in datzelfde laatste hoofdstuk 'giswerk en sensatiezucht' inzake andere affaires, die ik zou ophangen aan de kapstok Kolle. Bedoelt Van Daal hier soms de zaak-Wilke die door een deken is aangebracht en waarin een veroordeling werd uitgesproken door de tuchtrechter? Ik heb geen idee, want hij geeft nergens een voorbeeld van giswerk of sensatiezucht.

Ten slotte meent de recensent dat de door mij geïnterviewde advocaten 'nu wel spijt zullen hebben' met mij in zee te zijn gegaan. Dat beweert hij op grond van de

laatste pagina. Die pagina is evenmin als het hele laatste hoofdstuk een samenvatting van het boek. Het is ook geen conclusie – op die laatste bladzijden schrijf ik namelijk over de andere kant van de glamourmedaille, zoals het hoofdstuk ook heet. Ik heb daar wat kritische noten gekraakt over de advocatuur voorzover de commercialisering daar is doorgeschoten. Diverse geïnterviewden reageerden op de publicatie van het boek, en geen van hen zei iets wat in de verste verte leek op de fantasieën van de recensent.

Waarom zou Van Daal zich toch zo'n zorgen maken over mijn gesprekspartners?

(Micha Kat, journalist)

Besluitenlijst Collegevergadering 25 maart 2004

1. MEDEDELINGEN

De deken doet mededelingen over de volgende onderwerpen:

- De Algemene Raad is voornemens met het College van gedachten te wisselen over de vergaderorde tijdens Collegevergaderingen.
- Mr. Els Unger is bereid in november 2004 mr. W.K. van Duren op te volgen als waarnemend deken.

2. DE COLLEGELEDEN HEBBEN TER KENNISNEMING ONTVANGEN HET REGLEMENT VAN DE ADVIESCOMMISSIE REGELGEVING EN EEN NOTITIE OVER HET ONDERZOEK NAAR DE WENSELIJKHEID EN DE MOGELIJKHEDEN VAN EEN BALIE EXAMEN.

3. VERKIEZINGEN EN BENOEMINGEN

Hof van Discipline

Het College verkiest mr. G.J. Niezink als plv. lid per 1 mei 2004.

Raad van Discipline Amsterdam

Het College herbenoemt mr. B.C. Romijn als lid per 1 februari 2004 en mr. A. Rigters per 25 november 2003.

Raad van Discipline Arnhem

Het College verkiest mr. H.F.J. Maissan als plv. lid per 1 juli 2004.

Het College herbenoemt mrs. J.F.E. van Halder en J.R. Dam als lid per 1 februari 2004.

Het College herbenoemt mr. E.D. Breuning ten Cate als lid per 1 februari 2003.

Raad van Discipline Den Bosch

Het College herbenoemt mr. R.F.L.M. van Dooren als lid per 1 februari 2004.

Het College herbenoemt mr. C.M.J. de Bont als lid per 1 februari 2003.

Het College herbenoemt mrs. P.C.M. ten Brummelhuis en S.W.A.M. Henselmans als plv. lid per 1 januari 2004.

Het College herbenoemt mr. J.H.M. Erkens als plv. lid per 1 januari 2003.

Het College herbenoemt mr. E.J.P.J.M.

Kneepskens als plv. lid per 16 september 2003.

Raad van Discipline Den Haag

Het College herbenoemt mrs. W.J. Hengeveld en W.E. Merens als lid per 1 februari 2004.

Het College herbenoemt mr. H.E. Meerman als lid per 1 januari 2004.

Het College herbenoemt mr. J.C. van den Dries als plv. lid per 1 januari 2004.

Het College verkiest mr. E.J. van der Wilk als plv. lid per 1 april 2004.

Raad van Discipline Leeuwarden

Het College verkiest mr. E.J. Rotshuizen als lid per 1 februari 2004.

Het College herbenoemt mr. H.J. de Groot als lid per 1 februari 2004.

Het College herbenoemt mrs. J.G. van Hartingsveld en W. Winkel als lid per 1 februari 2003.

4. GOEDKEURING JAARSTUKKEN 2002 VAN DE STICHTING PENSIOENFONDS NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Het jaarverslag 2002 en de actuariële toelichting van de Stichting Pensioenfonds Nederlandse Orde van Advocaten worden goedgekeurd.

5. RESULTAATGERELATEERD BELONEN

De tekst van de wijzigingsverordening met bijlage en toelichting worden vastgesteld met als ingangsdatum 1 november 2004.

6. VERORDENING OP DE PRAKTIJKUITOEFENING IN DIENSTBETREKKING

De verordening tot wijziging van art. 3, vierde lid van de Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking met bijlagen wordt vastgesteld met als ingangsdatum 1 april 2004.

7. FINANCIËEL VERSLAG 2003

Het Financieel verslag 2003 wordt goedgekeurd.

8. JAARVERSLAG 2003

Het concept-jaarverslag wordt besproken. Er worden enkele aanpassingen aangebracht.

9. BACHELOR-MASTERSTRUCTUUR

Het College is op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen rond de Bachelor-Masterstructuur en het onderzoek naar het balie-examen.

10. ERKENNING EX ARTIKEL 6

Samenwerkingsverordening 1993

Een verzoek de beroepsgroep artsen te erkennen als bedoeld in art. 4 onder c van de Samenwerkingsverordening 1993 is besproken. Het College deelt de mening van de Algemene Raad dat niet tot erkenning zou moeten worden overgegaan.

De Adviescommissie regelgeving is in algemene zin om advies gevraagd.

De data van de Collegevergaderingen in 2004 zijn als volgt:

- Donderdag 24 juni 2004
Jaarbeurs Utrecht
- Donderdag 23 september 2004
Jaarbeurs Utrecht
- Woensdag 1 december 2004
Jaarbeurs Utrecht

Agendapunten voor de Collegevergadering van 24 juni 2004 o.a.:

- Besluit aanmerken als opleiding en Stageverordening
- Kwaliteitsnota
- Kaderrichtlijn diensten, richtlijn erkenning beroepskwalificaties en Monti-rapport

Cursus Nieuw Overleveringsrecht

De Stichting Strafrechtpraktijk organiseert in samenwerking met het Eggens Instituut en de Leerstoelgroep Strafrecht (Seminarium van Hamel) van de Universiteit van Amsterdam een speciale cursus Overleveringsrecht, in verband met de onlangs ingevoerde nieuwe overleveringsprocedure tussen de lidstaten van de Europese Unie en het bijbehorend Europees aanhoudingsbevel. De rechtspraak in dit stelsel wordt geconcentreerd bij de rechtbank Amsterdam. De cursus staat onder leiding van prof. mr. H. van der Wilt.

De cursus Overleveringsrecht is bestemd voor advocaten die ervaring hebben in het uitleveringsrecht en/of eerder de SOAA-introductiecursus uitleveringsrecht hebben gevolgd, dan wel een vergelijkbare cursus elders. Bij plaatsing voor de eerste cursus zal voorrang gegeven worden aan de advocaten die thans deelnemen aan het overleverings/uitleveringspiket in het ressort Amsterdam c.q. daarvoor in aanmerking willen komen, dan wel anderszins betrokken zijn bij de overleveringsrechtspiegeling te Amsterdam.

De cursus bestaat uit vier blokken, te geven op 1 en 8 juni 2004, ingedeeld als volgt:

1 juni 2004

16.00 - 18.00 uur prof. mr. H. van der Wilt
18.30 - 20.30 uur mr. R. Blekxtoon (rechter)

8 juni 2004

16.00 - 18.00 uur mr. drs. C.F. Mulder en
mr. M. Boerlage
18.30 - 20.30 uur mr. R. Malewicz (advocaat)

De cursusprijs bedraagt € 425. Dit bedrag dient te zijn overgemaakt vóór het begin van de cursus op rekeningnummer 48.91.43.542 ten name van het Eggens Instituut, Amsterdam o.v.v. Overleveringsrecht (PO 748). Het BTW-nummer van het Eggens Instituut is NL 800943223B01.

De Raad voor Rechtsbijstand verleent voor deze eerste cursus een ontwikkelingssubsidie, waardoor de deelnameprijs gunstig uitvalt.

De bijeenkomsten vinden plaats in het Bureau van de Orde, Tesselschadestraat 4-12 te Amsterdam. Voor koffie, thee en broodjes wordt gezorgd.

Het Eggens Instituut van de UvA is door de Algemene Raad erkend als opleidingsinstituut. Het volgen van deze cursus levert 8 opleidingspunten op (aangevraagd). Deze zullen voor de Raad voor Rechtsbijstand tevens gelden als strafrechtelijke opleidingspunten.

Deelname staat open voor maximaal 20 cursisten. Inschrijving dient vóór 1 mei a.s. schriftelijk plaats te vinden bij het secretariaat van de Stichting Strafrechtpraktijk, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag. Bij aanmelding kan gebruikgemaakt worden van bijgesloten aanmeldingsformulier. Bij voorkeur dient te worden aangegeven op grond waarvan men aan de bovenomschreven doelgroep voldoet. Inschrijving vindt plaats op volgorde van (gekwalficeerde) aanmelding. Meer informatie is te verkrijgen bij mevrouw Elly Langelaan (Nederlandse Orde van Advocaten), tel. 070-335 35 12.

(De Stichting Strafrechtpraktijk, mr. L.D.H. Hamer)

AANMELDING CURSUS NIEUW OVERLEVERINGSRECHT

(zenden aan het secretariaat van de Stichting Strafrechtpraktijk, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (fax: 070-33 53 532))

Hierbij meld ik mij aan voor de cursus Nieuw Overleveringsrecht op 1 en 8 juni 2004:

Naam: Voorletters: M/V

Kantoor: Adres/Postbus:

Postcode: Plaats:

Tel.: Fax:

Beëdigingsdatum:

E-mail:

Eerdere cursus uitleveringsrecht gevolgd ja/nee; jaar: of daarmee gelijk te stellen cursus ja/nee, bij instelling SOAA / andere t.w.

.....

.....

Praktijkervaring in het uitleveringsrecht:

.....

Ingeschreven bij uitleveringspiket ressort Amsterdam: ja / nee

Deze aanmelding is persoonlijk.

Het cursusbedrag van € 425 zal door mij, na ontvangst van bevestiging van mijn inschrijving als deelnemer, vóór 15 mei 2004 worden overgemaakt (rekeningnummer 48.91.43.542 t.n.v. Eggens Instituut Amsterdam, o.v.v. Overleveringsrecht PO 748).

Handtekening: Datum:

Gaarne inzenden vóór 1 mei 2004

Indien de cursus overtekend is kom ik gaarne in aanmerking voor de eerstvolgende cursus ja / nee

Verordening tot wijziging van de Verordening op de praktijkuitoefening

(onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning)

Het College van Afgevaardigden van de Nederlandse Orde van Advocaten; Overwegende, Dat het gewenst is art. 2 van de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning) te wijzigen; Gelet op art. 26 en 28 Advocatenwet; Gezien het ontwerp van de Algemene Raad; Stelt de volgende verordening vast:

I. Art. 2 van de verordening komt als volgt te luiden:

1. Het staat de advocaat niet vrij overeen te komen dat slechts bij het behalen van een bepaald gevolg salaris in rekening wordt gebracht.
 2. De advocaat mag niet overeenkomen dat het salaris een (evenredig) deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg, behoudens wanneer dit geschiedt met inachtneming van een binnen de advocatuur gebruikelijk en aanvaard incassotarief.
 3. In afwijking van het bepaalde in het eerste en tweede lid staat het de advocaat vrij om in zaken met betrekking tot letsel- en overlijdensschade
 - bij het behalen van een bepaald gevolg wél af te zien van het in rekening brengen van enige financiële vergoeding óf
 - een resultaatgerelateerde honorariumafpraak te maken op grond waarvan de advocaat een (evenredig) deel toekomt van de waarde van het door zijn rechtsbijstand bereikte gevolg, indien het betreft een rechtzoekende, die
 - niet in aanmerking komt voor of afziet van door de overheid gefinancierde rechtsbijstand en naar het oordeel van de advocaat redelijkerwijs niet in staat is de kosten van rechtsbijstand te betalen
- óf
- in aanmerking komt voor een voorwaardelijke toevoeging, die echter niet wordt omgezet in een definitieve toevoeging, en indien de aansprakelijkheid niet aanstonds is erkend of redelijkerwijs vast staat dan wel problemen van enige

importantie in de sfeer van schade of causaliteit voorzienbaar zijn.

4. Aan honorariumafspraken, bedoeld in het derde lid, dient een schriftelijke opdrachtbevestiging ten grondslag te liggen, welke ten minste een beschrijving dient te bevatten van de in Bijlage A opgenomen punten.
5. De advocaat is verplicht de opdrachtbevestiging, bedoeld in het vierde lid, in afschrift en geanonimiseerd, onverwijld te zenden aan de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten en daarbij gemotiveerd aan te geven waarom hij meent dat zijn cliënt redelijkerwijs niet in staat geacht kan worden de kosten van rechtsbijstand te betalen. Van de (tussentijdse) beëindiging van zijn rechtsbijstand, alsmede van het bereikte resultaat en de wijze waarop de honorering heeft plaatsgevonden, doet de advocaat op overeenkomstige wijze onverwijld mededeling.

II. Deze verordening kan worden aangehaald als ‘Wijzigingsverordening op de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning)’.

Deze verordening treedt in werking op 1 november 2004 en expireert op 31 oktober 2009.

NOTA VAN TOELICHTING OP DE WIJZIGINGSVERORDENING VAN DE VERORDENING OP DE PRAKTIJKUITOEFENING (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning)

Aanleiding tot de wijzigingsverordening

Naar aanleiding van het arrest van het Europese Hof van Justitie in de NOVA-case d.d. 19 februari 2002¹ en het besluit van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) d.d. 12 februari 2002² heeft het College van Afgevaardigden ingestemd met het voorstel van de Algemene Raad om de tekst van gedragsregel 25, tweede en derde lid letterlijk op te nemen in de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning), welke in werking is getreden op 2 juli 2002.

Binnen de advocatuur bleek behoefte te bestaan aan een brede inhoudelijke discussie over de vraag of het wenselijk en mogelijk is tot een versoepeling van het in art. 2 van de verordening neergelegde verbod op een resultaatgerelateerde beloning te komen.

Ten behoeve van die discussie heeft de Algemene Raad een rechtsvergelijkende oriëntatie uitgevoerd en zijn alle specialisatieverenigingen, de ANWB, de Consumentenbond en het MKB benaderd teneinde hun zienswijze over het vigerende verbod te vernemen.

Ondersteund door de uitkomsten van deze oriëntatie is de Algemene Raad van mening, dat er voor bepaalde rechtzoekenden sprake kan zijn van een beperking van de toegang tot het recht.

Wijziging bij wijze van experiment

De Algemene Raad heeft besloten een (tijdelijke) wijziging van de hiervoor genoemde verordening voor te stellen, inhoudende een aan voorwaarden gebonden opheffing van het verbod op een resultaatgerelateerde beloning in zaken met betrekking tot *letsel- en overlijdensschade*.

De Algemene Raad realiseert zich dat dit gedurende de looptijd van het experiment kan leiden tot een toename van het aantal vorderingen. De Algemene Raad acht dit risico aanvaardbaar en de mogelijke toename beheersbaar. Een toename van kansloze claims is niet waarschijnlijk, omdat de advocaat zelf daarvan de financiële gevolgen draagt en dus geen kansloze procedure zal entameren.

Voorts zou het experiment mogelijk kunnen leiden tot aantasting van de onafhankelijkheid van de advocaat. De Algemene Raad acht ook het risico van inbreuk op de onafhankelijkheid goed beheersbaar nu aan deze resultaatgerelateerde beloning een met voldoende waarborgen omklede schriftelijke overeenkomst tussen de advocaat en zijn cliënt ten grondslag moet liggen.

Het experiment

Onder het experiment vallen zaken die aangaan na inwerkingtreding van de wijzigingsverordening.

Het experiment heeft een duur van vijf jaar; van deze vijf jaar worden de eerste vier jaar in aanmerking genomen voor de evaluatie van de uitkomsten van het experiment.

Bewust is gekozen voor een termijn van vier jaar, omdat gebleken is, dat – ondanks de lange doorlooptijd van letselschadeclaims – 80% van alle letselschadeclaims, die verzekeraars ontvangen binnen vier jaar wordt afgehandeld.³

Het is geenszins de bedoeling van de Algemene Raad om met dit experiment afbreuk te doen aan de jurisprudentie van het Hof van Discipline inzake het maken van resultaatgerelateerde honorariumafspraken⁴.

Het laatste jaar van de vijfjarige periode zal worden benut om tot een afronding te komen van de evaluatie van de resultaten van het experiment gedurende de eerste vier jaar. Rekening houdend met de dan geldende jurisprudentie van het Hof van Discipline zal worden beoordeeld of

1. geen vervolg wordt gegeven aan het experiment óf
2. de opheffing van het verbod op het maken van resultaatgerelateerde honorariumafspraken beperkt blijft tot letsel- en overlijdensschade zaken óf
3. de opheffing van het verbod ook van toepassing wordt verklaard op nader te bepalen rechtsgebieden.

Voor deze wijzigingsverordening volstaat de Algemene Raad met het benoemen van de in noot 4 opgenomen relevante jurisprudentie – namelijk de uitzonderingen op de hoofdregel op het verbod van *no cure no pay* en *quota pars litis* – in de toelichting op de wijzigingsverordening.

Te overwegen is om na afloop van het experiment de resultaten van dat experiment en de recente tuchtrechtelijke jurisprudentie te codificeren in de Verordening op de goede praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning).

Met de invoering van het experiment zijn er thans twee uitzonderingen op het aan de advocaat opgelegde algemene verbod, dat hij niet mag overeenkomen dat het salaris een (evenredig) deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg.

Gehandhaafd blijft de uitzondering voorzover het betreft incassozaken. Zie daartoe de

Toelichting op de wijziging van gedragsregel 25, derde lid en de toelichting op het incasso-tarief⁵. Een tweede uitzondering wordt geïntroduceerd voorzover het betreft zaken met betrekking tot letsel- en overlijdensschade als bedoeld in art. 2, derde lid van de wijzigingsverordening.

Voorts is besloten het experiment te beperken tot die rechtzoekenden, die de kosten verbonden aan de gewenste rechtsbijstand redelijkerwijs niet *kunnen* betalen. Rechtzoekenden met een inkomen en vermogen, vallende *onder* de WRB-grenzen, zouden wat betreft het honorarium in beginsel niet gebaat zijn bij het experiment, nu zij in aanmerking komen voor door de overheid gefinancierde rechtsbijstand. Voor deze groep zouden evenwel de deskundigenkosten een belemmering tot de toegang tot het recht kunnen betekenen.

De advocaat behoort voor zijn cliënt met een inkomen en vermogen *onder* de WRB-grenzen een voorwaardelijke toevoeging aan te vragen, tenzij advocaat en cliënt uitdrukkelijk afzien van door de overheid gefinancierde rechtshulp, zulks met in achtname van het bepaalde in gedragsregel 24, derde lid.

Indien een voorwaardelijke toevoeging wordt omgezet in een definitieve toevoeging declareert de advocaat op basis van de WRB; zo deze omzetting niet plaatsvindt, vormt de tussen de advocaat en zijn cliënt bij aanvang van de opdracht tot rechtsbijstand gemaakte afspraak over een resultaatgerelateerde beloning dan wel het afzien van enige beloning, de basis van het honorarium van de advocaat.

Wat betreft de groep van rechtzoekenden met inkomen en vermogen *boven* de WRB-grenzen is het moeilijk vast te stellen in welke gevallen en onder welke omstandigheden er sprake is van een situatie waarin een rechtzoekende redelijkerwijs niet in staat geacht kan worden zijn kosten voor rechtsbijstand te betalen.

Mitsdien is afgezien van het stellen van expliciete grensnormen. Richtsnoer is als bovengrens van het brutoverzamelinkomen aan te houden het aanvangstarief van de vierde schijf van box 1 ingevolge art. 2, lid 10 t/m 12 van de Wet op de Inkomstenbelasting 2001⁶.

Veel wordt dus aan het redelijk oordeel van de advocaat overgelaten, waarbij de spe-

cifieke omstandigheden waarin zijn cliënt verkeert de grondslag vormen voor het besluit van de advocaat dat hij bereid is met zijn cliënt de afspraak te maken om op basis van een resultaatgerelateerde beloning te werken.

Uitgangspunt dient te zijn dat het op basis van een (evenredig) deel van de opbrengst te ontvangen honorarium te allen tijde redelijk is en dus niet excessief. Uiteraard bestaat steeds de mogelijkheid van repressieve toetsing door de tuchtrechter.

Overigens staat (en stond) het de advocaat te allen tijde vrij om met zijn cliënt overeen te komen om af te zien van enige financiële vergoeding, de zogenoemde *no pay*-afpraak, mits die afspraak maar niet gekoppeld is aan het in de zaak te behalen resultaat. Zodra de financiële vergoeding wél gekoppeld wordt aan het te behalen resultaat in de zaak is er sprake van een zogenoemde *no cure no pay*-afpraak.

Het maken van een dergelijke afspraak wordt met art. 2, derde lid, eerste gedachte-streepje van deze verordening bij wijze van experiment met inachtneming van de daaraan gestelde voorwaarden mogelijk gemaakt.

Deelname aan experiment is gebonden aan voorwaarden

Als voorwaarde geldt, dat een resultaatgerelateerde beloning alleen geoorloofd is als de aansprakelijkheid niet aanstonds is erkend of redelijkerwijs vast staat, dan wel problemen van enige importantie in de sfeer van schade of causaliteit voorzienbaar zijn.

No cure no pay kan namelijk ook een rol spelen in geval van betwisting van de omvang van de schade of van het oorzakelijk verband tussen de schade en de onrechtmatige gedraging.

In de schriftelijke opdrachtbevestiging van de rechtzoekende aan de advocaat moet in voor de rechtzoekende duidelijke taal inzicht worden gegeven in de redelijke verwachting van de advocaat ten aanzien van de te verrichten arbeid en de te maken (buiten)gerechtelijke kosten⁷. Voorts bevat de opdrachtbevestiging een op feiten en omstandigheden gebaseerd, gemotiveerd advies over de keuze van de honoreringsmodaliteit met daarbij opgenomen een risico-inschatting. Indien geopteerd wordt voor de modaliteit *quota pars litis*⁸ dient in de opdrachtbevestiging een

grens te worden opgenomen. Deze grens is het minimaal door de advocaat te behalen resultaat op basis waarvan zal worden gehonoreerd. Onder deze grens zal de advocaat niet worden gehonoreerd (Bijlage A punt 2). Een voorbeeld van een dergelijke ondergrens kan zijn een bij de ondertekening van de opdrachtbevestiging reeds door of namens de aansprakelijke partij aangeboden vergoeding.

Een verwijzing in de opdrachtbevestiging naar een regeling in geval de advocaat de rechtsbijstand tussentijds beëindigt op grond van gewichtige redenen is bedoeld om de rechtzoekende te beschermen tegen die advocaat, die tijdens de behandeling van de zaak tot de conclusie komt, dat de kansen op succes niet zo groot zijn en daarom een breuk tussen hem en zijn cliënt teweeg brengt, opdat toch een financiële vergoeding kan worden bewerkstelligd als ware er sprake van een overdracht van de zaak aan een andere advocaat (Bijlage A punt 7).

Met de verwijzing naar een specifieke geschillenregeling voor problemen anders dan hiervoor bedoeld, denkt de Algemene Raad aan regelingen als bijvoorbeeld de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur en regelingen, die zijn opgesteld door specialisatieverenigingen op het gebied van letselschade (Bijlage A punt 8).

In de opdrachtbevestiging dient eveneens te worden vastgelegd, dat de advocaat slechts met voorafgaande schriftelijke aanvaarding van de cliënt een schikkingsovereenkomst met de wederpartij kan sluiten of een gerechtelijke procedure aanhangig kan maken (Bijlage A punt 9).

De Algemene Raad onderstreept, dat afgezien van de hiervoor geschetste mogelijkheden, advocaten te allen tijde de vrije keus hebben om van geval tot geval te bezien, afhankelijk van de omstandigheden en in overleg met de rechtzoekende, of geopteerd wordt voor de thans gangbare declaratiemethoden, namelijk op basis van een uurtarief of een vast tarief respectievelijk de door het Hof van Discipline toegestane betalingsmodaliteiten, dan wel voor dienstverlening uitsluitend op resultaatgerelateerde basis conform deze verordening.

Evaluatie van het experiment

In verband met de evaluatie van de uitkomsten van het experiment is de advocaat ver-

plicht om onverwijld een geanonimiseerd afschrift van de door beide partijen getekende opdrachtbevestiging te zenden aan de Algemene Raad. In de aan de Algemene Raad gerichte aanbiedingsbrief geeft de advocaat gemotiveerd weer waarom hij meent dat zijn cliënt redelijkerwijs niet in staat geacht kan worden de kosten van rechtsbijstand te betalen. De Algemene Raad bevestigt schriftelijk de ontvangst aan de advocaat en geeft aan de zaak een volgnummer, dat in de verdere correspondentie over de desbetreffende zaak moet worden gebruikt.

Het experiment is primair bedoeld om aan rechtzoekenden met beperkte financiële middelen toegang tot het recht te verschaffen, welke toegang zij zonder dit experiment niet zouden hebben gehad. Het is om die reden, dat op de advocaat een zwaardere motiveringsplicht rust als de advocaat meent, dat er gegronde redenen zijn om ook boven de voor dit experiment te hanteren bovengrens van het brutoverzamelinkomen, te weten het aanvangstarief van de vierde schijf van box 1 ingevolge art. 2, lid 10 t/m 12 van de Wet op de Inkomstenbelasting 2001, een resultaatgerelateerde honorariumafspraken te maken.

Van de (tussentijdse) beëindiging van de door de advocaat verleende rechtsbijstand, alsmede van het resultaat van die bijstand en de wijze waarop de honorering heeft plaatsgevonden, doet de advocaat eveneens onverwijld schriftelijk mededeling aan de Algemene Raad.

Uitdrukkelijk is er in het kader van de evaluatie voor gekozen om de hiervoor genoemde bescheiden te zenden aan de Algemene Raad en niet aan de plaatselijk deken. Voor de laatste is het immers niet eenvoudig onderscheid te maken tussen zijn toezichhoudende en monitorende rol.

De evaluatie zal onder andere de volgende elementen betreffen:

- het aantal gemaakte resultaatgerelateerde honorariumafspraken;
- indicaties voor een toename van het aantal claims;
- de omvang van de claims;
- eventuele excessen;
- de onafhankelijkheid van de advocaat;
- de rol van de tuchtrechter;
- de (overige) bevindingen van de Algemene Raad in zijn monitorende rol.

Indien de Algemene Raad in zijn monitorende rol of anderszins zou blijken van omstandigheden of ontwikkelingen, die hij voor niet aanvaardbaar of onwenselijk houdt, treedt de Algemene Raad handelend op. Te denken is bijvoorbeeld aan de totstandkoming van regelgeving op het gebied van de Wet op de rechtsbijstand, die de toegang tot het recht zou verruimen voor de rechtzoekende. Voor die groep van rechtzoekenden zou er dan geen reden meer zijn om op die gronden deel te nemen aan het experiment.

In voorkomend geval kan de Algemene Raad besluiten de Adviescommissie regelgeving te raadplegen.

Geldigheidsduur wijzigingsverordening

De geldigheidsduur van deze wijzigingsverordening is gekoppeld aan de duur van het experiment: 5 jaar.

Mocht er onverhoopt na de expiratedatum van deze (tijdelijke) wijzigingsverordening niet zijn voorzien in een aangepaste verordening, dan herleeft het bepaalde in art. 2, eerste en tweede lid van de Verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning) d.d. 26 juni 2002, in werking getreden op 2 juli 2002, inhoudende het algehele verbod op no cure no pay en quota pars litis, met uitzondering van incassozaken.

BIJLAGE A

De gedagtekende opdrachtbevestiging dient door beide partijen te worden ondertekend en bevat een beschrijving van ten minste de onderstaande punten.

1. Een beschrijving dan wel een verwijzing naar de beschrijving van de opdracht.
2. Een omschrijving van het redelijkerwijs te verwachten verloop van de zaak en het ingeschatte te behalen resultaat, met een ondergrens, dat recht geeft op beloning.
3. Een verwijzing naar de door de advocaat verstrekte schriftelijke informatie aan de cliënt over de verschillende honorariummodaliteiten. Daarbij zijn in elk geval aan de orde gesteld:
 - de honorering op basis van het gebruikelijk door de advocaat gehanteerde uurtarief;
 - de eventuele mogelijkheden inzake door de overheid gefinancierde rechtsbijstand;
 - de eventuele mogelijkheden inzake een

- particuliere rechtsbijstandsverzekering;
 - de resultaatafhankelijke beloning, waarbij de volgende modaliteiten zijn te onderscheiden:
 - a. geen resultaat, geen honorarium (*no win no fee*);
 - b. geen resultaat, minder honorarium (*no win less fee*);
 - c. wel resultaat, opgehoogd honorarium (*win uplift fee, successfee*).
- 4 Een risico-inschatting opgesteld door de advocaat, die verwijst naar de door de advocaat verstrekte schriftelijke informatie aan de cliënt betreffende zijn verwachting ten aanzien van de door hem te verrichten arbeid en de te maken kosten.
 - 5 Een regeling voor het geval de cliënt tussentijds de opdracht intrekt zonder concreet zicht op het beschreven te behalen resultaat. De regeling houdt in de betaling van een redelijke vergoeding voor gewerkte uren en de betaling van gemaakte kosten. Ook dient een regeling te worden getroffen voor het geval er wél een concreet zicht bestaat op het te behalen resultaat.
 - 6 Een regeling, die ziet op de overdracht van de zaak aan een andere advocaat in geval van tussentijdse intrekking van de opdracht.
 - 7 Een bepaling, dat de advocaat de rechtsbijstand slechts tussentijds kan beëindigen op grond van gewichtige redenen en met inachtneming van de daartoe noodzakelijke zorgvuldigheid.
 - 8 Een bepaling, dat een specifieke geschillenregeling van toepassing zal zijn voor problemen anders dan als bedoeld onder punt 6 en 7.
 - 9 Een bepaling, dat zonder voorafgaande schriftelijke aanvaarding van de cliënt door de advocaat geen schikkingsovereenkomst met de wederpartij zal worden gesloten of een gerechtelijke procedure aanhangig zal worden gemaakt.
 - 10 Een bepaling waarin is neergelegd de tussen advocaat en diens cliënt afgesproken redelijke bedenktijd voor de cliënt alvorens de cliënt de opdrachtbevestiging ondertekent en retour zendt naar de advocaat.
 - 11 Een bepaling waarin is neergelegd, dat de advocaat de cliënt ervan op de hoogte stelt, dat hij onverwijld een afschrift van de geanonimiseerde opdrachtbevestiging, alsmede van een geanonimiseerd afloopbericht – met inbegrip van de financiële afwikkeling – van de zaak zendt naar de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten.

NOTEN

- 1 Arrest van het Europese Hof van Justitie d.d. 19-2-2002 in zaak C-309/99 (NOVA-case).
- 2 Besluit van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit d.d. 21-2-2002 in zaak 560 Engelgeer.
- 3 Dit blijkt uit cijfers van het Centrum voor Verzekeringsstatistiek. Zie de uitgave van het Verbond van Verzekeraars 'Verzekerd!' d.d. 3-12-2003.
- 4 Hof van Discipline d.d. 10-11-1997, nr. 2589, *Advocatenblad* d.d. 30-4-1999.
- 5 Hof van Discipline d.d. 9-2-1998, nr. 2474, *Advocatenblad* d.d. 19-3-1999.
- 6 Hoofdstuk Tarieven onder punt 2,5 van het Vademecum advocatuur wet- en regelgeving 2004.
- 6 Voor 2004 bedraagt het aanvangstarief H 50.652.
- 7 Zie voor (buiten)gerechtelijke kosten artikel 6:96 BW en de artikelen 237 t/m 245 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.
- 8 Het salaris bedraagt een evenredig deel van de waarde van het door de rechtsbijstand bereikte gevolg.

Verordening tot wijziging van art. 3, vierde lid van de Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking

Het College van Afgevaardigden van de Nederlandse Orde van Advocaten; Overwegende,

Dat het gewenst is art. 3, vierde lid van de Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking te wijzigen;

Gelet op art. 26 en 28 van de Advocatenwet; Gezien het ontwerp van de Algemene Raad; Stelt de navolgende verordening vast:

- I. Art. 3, vierde lid van de verordening komt als volgt te luiden:
 - a. De praktijkuitoefening in dienstbetrek-

king bij een werkgever als bedoeld in het eerste lid onder e is bovendien slechts toegestaan wanneer zij geschiedt ten behoeve van die werkgever of de bij die werkgever verzekerden, in het laatste geval echter uitsluitend zolang het de verzekerde in ieder geval vrij staat een advocaat van zijn keuze aan te wijzen zodra een advocaat wordt verzocht de belangen van de verzekerde in een gerechtelijke of administratieve procedure te verdedigen, te vertegenwoordigen of te behar-

tigen, ongeacht of de gekozen advocaat binnen of buiten de organisatie van de werkgever werkzaam is.

- b. De vrije advocaatkeuze als bedoeld in het vierde lid onder a, wordt door de advocaat schriftelijk aan de cliënt bevestigd met de als bijlage A aan deze verordening gehechte vergewisverklaring.
- II. Bijlage A behorende bij art. 3, vierde lid sub b van de verordening komt als volgt te luiden:

MODEL VERGEWISVERKLARING

Geachte heer/mevrouw,

Op grond van art. 60, aanhef, onder a van de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993¹ en krachtens de polisvoorwaarden van de door u met verzekeraar X afgesloten rechtsbijstandsverzekering hebt u op het moment dat er een gerechtelijke of administratieve procedure gevoerd gaat worden, het recht om een advocaat van uw keuze aan te wijzen.

Dat moment heeft zich recent in uw zaak voorgedaan.

NOTEN

- ¹ Artikel 60, aanhef, sub a WTV luidt als volgt:
Een verzekeraar die overeenkomstig artikel 58, eerste, tweede of vierde lid, de branche Rechtsbijstand uitoefent, draagt er zorg voor dat uitdrukkelijk in de over-

Ik ben advocaat in dienstbetrekking bij uw rechtsbijstandsverzekeraar X.

Of:

Ik ben advocaat in dienstbetrekking bij het zelfstandige schaderegelingskantoor Y dat in opdracht van uw rechtsbijstandsverzekeraar X de feitelijke rechtsbijstand verleent.

Ik heb u op ... (datum) telefonisch/schriftelijk (doorstrepen wat niet van toepassing is) gewezen op uw recht om een advocaat van uw keuze aan te wijzen.

eenkomst van verzekering wordt bepaald dat het verzekerde in ieder geval vrij staat een advocaat of andere rechtens bevoegde deskundige te kiezen indien:
a. een advocaat of andere rechtens bevoegde deskundige wordt verzocht de belangen van de verzekerde in een gerechtelijke of administratieve procedure te

Daarvan gebruikmakende, hebt u *mij* verzocht in deze zaak als uw advocaat op te treden c.q. mijn werkzaamheden in deze zaak voort te zetten.

Deze brief dient er dan ook toe uw advocaatkeuze te bevestigen.

Hoogachtend,

Mr. Z,
advocaat

- verdedigen, te vertegenwoordigen of te behartigen.
b. De vrije advocaatkeuze als bedoeld in het vierde lid onder a, wordt door de advocaat schriftelijk aan de cliënt bevestigd met de als bijlage A aan deze verordening gehechte vergewisverklaring.

III Aan noot 12 behorende bij art. 3, vierde lid van de verordening wordt als laatste volzin toegevoegd:

De Algemene Raad is naar aanleiding van een in opdracht van de ministeries van Economische Zaken en Justitie uitgevoerde evaluatie naar de werking van de verordening, welk rapport in juni 2002 verscheen, en een door het Verbond van Verzekeraars bij de NMa ingediende klacht in contact getreden met het Verbond inzake het moment waarop er sprake is van een vrije advocaatkeuze.

Het overleg heeft erin geresulteerd, dat waar het betreft de redactie van art. 3, vierde lid van de verordening aansluiting is gezocht bij het bepaalde in art. 60, aanhef, sub a van de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993.

IV. De verordening treedt in werking op 1 april 2004.

NOTA VAN TOELICHTING OP DE WIJZIGINGSVERORDENING VAN DE VERORDENING OP DE PRAKTIJKUITOEFENING IN DIENSTBETREKKING

In juni 2002 is het in opdracht van de ministeries van Economische Zaken en Justitie door het WODC opgestelde rapport 'Advocaten en advocatuur in loondienst' uitgebracht betreffende de evaluatie van de werking van de Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking. Uit deze evaluatie is gebleken, dat de aanvullende voorwaarden in de leden 4, 5 en 6 van art. 3 op weerstand stuiten bij met name de rechtsbijstandsverzekeraars en door hen als belemmering worden ervaren. Waar het de werkgever als bedoeld in art. 3, eerste lid, onder e betreft, stelde het Verbond van Verzekeraars, dat de opvatting van de Orde, inhoudende dat de vrije advocaatkeuze in werking treedt zodra een advocaat optreedt, ongeacht of deze in dienst is van rechtsbijstandsverzekeraar of niet, een beperking inhoudt van het bepaalde in art. 60, aanhef, sub a van de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993.

Met de wijziging van het vierde lid van art. 3, inhoudende de integrale opneming van art. 60, aanhef, sub a van de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993, is ook een oplossing gevonden voor de behandeling van zaken die niet aanstands 'advocaatwaardig' zijn en daarmee ook door een bureaujurist zouden kunnen worden behandeld, maar om bedrijfseconomische redenen door een bij de rechtsbijstandsverzekeraar in dienst zijnde advocaat worden behandeld. Bij toescheiding van een dergelijke zaak aan een 'interne' advocaat kan de verzekerde geen aanspraak maken op het recht van vrije advocaatkeuze. Daarvan is eerst sprake zodra een advocaat wordt verzocht de belangen van de verzekerde in een gerechtelijke of administratieve procedure te verdedigen, te vertegenwoordigen of te behartigen; dan is een zaak 'advocaatwaardig'. Duidelijk zal zijn dat de strekking van art. 60, aanhef, onder a van de Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993 verder reikt dan de verplichte procesvertegenwoordiging.

Toevoegingszaken

Op verzoek van de Centrale Raad van Beroep breng ik graag het volgende onder uw aandacht.

Ingevolge het bepaalde in art. 29 van de Wet op de Rechtsbijstand dient de toege-

voegde advocaat de toevoeging tijdens de procedure bij de Centrale Raad van Beroep (CRvB) over te leggen. Zo de advocaat dit nalaat, zal de CRvB in zijn dictum van de uitspraak bepalen, dat bij een proceskostenver-

oordeling de proceskosten rechtstreeks aan betrokkene moeten worden betaald door de aangewezen rechtspersoon. Indien op toevoeging wordt geprocedeerd, verplicht de wet echter de betaling van de proceskostenver-

goeding aan de griffier van de CRvB te laten plaatsvinden en niet rechtstreeks aan de advocaat.

Voorts wijst de CRvB op art. 243 Wetboek van Rechtsvordering waarin wordt voorgescreven dat de rechter bij een toevoeging ambtshalve veroordeelt tot betaling aan de griffier. Thans is de procedure dat door de griffie van de CRvB eerst wordt gezien wat de eigen bijdrage is. Deze bijdrage wordt in mindering gebracht van de proceskostenvergoeding. Aan de betaalafdeling van de CRvB wordt opdracht gegeven de eigen bijdrage aan betrokkene terug te betalen. Indien een

bedrag overblijft, wordt dit alsnog aan de advocaat betaald.

CONCLUSIE

- Bij het procederen op toevoeging dient u direct na afgifte van de toevoeging deze aan de CRvB te overleggen.
- Indien u verzuimt het toevoegingsbewijs te overleggen en dit pas na afdoening van de zaak blijkt, bestaat de kans dat de aangewezen rechtspersoon al tot uitbetaling van de proceskosten aan betrokkene is overgegaan.

- Procederen op toevoeging leidt tot betaling van de proceskosten aan de griffier van de CRvB en niet rechtstreeks aan de advocaat.

Nadere inlichtingen kunt u verkrijgen bij de Directie Bedrijfsvoering van de CRvB. Contactpersoon is mevrouw L. Mannoensingh-Bissessur, tel. 030-223 44 02.

(Mr. M.E. Veenboer, hoofd Juridische Zaken van het bureau van de NOvA)

Permanente opleiding

JURIDISCH

AANSPRAKELIJKHEIDRECHT

Onrechtmatige daad en aansprakelijkheid
27-04-2004 09:45 - 17:00
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) mr. L. Reurich, mr. drs.
B.T.M. van der Wiel
Kosten € 540 inclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

AGRARISCH RECHT

Studiedag Landbouw en natuur
15-06-2004 10:00 - 17:30
Plaats Zwolle
Niveau **
Instelling Instituut voor Agrarisch Recht,
tel. 0317-424181
Docent(en) ir. V.W.M.M. Ampt-Riksen, mr.
L. Bomhof, prof. mr. D.W. Bruil, ing.
P.H.H. de Groot, mr. B. Nijman, mr. ing.
H. Revoort
Kosten € 390 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

Verklaring der tekens

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; weinig tot geen voorkennis);
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; basis-kennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist);
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

ARBEIDSRECHT

Lezing Arbeidsrecht - Uitzenden, inlenen, detacheren

15-06-2004 13:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Niveau * Actualiteiten
Instelling PAO Rechten - Vrije
Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446255
Docent(en) mr. F.B.J. Grapperhaus, prof.
dr. E. Lutjens, M. Tanja
Kosten € 160 geen BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
02 Totaal

JAR verklaard 11

21-06-2004 16:15 - 20:00
Plaats Amsterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Meijer Human Strategy,
tel. 030-2369485
Docent(en) mr. dr. R.M. Beltzer, mr. drs.
M.S.A. Vegter, prof. mr. E. Verhulp
Kosten € 250 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

Actualiteiten arbeidsrecht

07-06-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

Docent(en) mr. W.A. van Veen, mr. D.M.
van Genderen, mr. dr. A.C. Hendriks
Kosten € 410 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

De statutair directeur

17-06-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. J.B. Wezeman
Kosten € 410 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

Praktijkspecial Het concurrentiebeding

27-04-2004 09:45 - 17:30
Plaats Utrecht
Niveau ***
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. J.B.A.M. Groenendaal, mr.
C. Kat
Kosten € 530 geen BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
06 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Bestuursprocesrecht II

17-06-2004 09:00 - 17:00
18-06-2004 09:00 - 17:00
Plaats Rotterdam
Niveau **
Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974
Docent(en) mr. B.J. van Ettehoven, mr.
drs. T.G.M. Simons, mr. drs. K.D.
Meersma
Kosten € 1.499 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
10 Totaal

4e Tranche Awb

25-06-2004 09:00 - 17:00
Plaats Rotterdam
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) mr. L.J.J. Rogier, prof. mr. M.
Scheltema, prof. mr. B.J. Schueler, mr.
M.C. de Voogd, prof. mr. S.E. Zijlstra
Kosten € 749 inclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Congres Vierde tranche Algemene wet bestuursrecht

16-06-2004 10:00 - 17:35
Plaats Hilton Rotterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415760
Docent(en) mr. T.C. Borman, mr. G.J. van
der Heide, prof. mr. B.M.J. van der
Meulen, dr. A.R. Neerhof, mr. H.F.T.H.
Pennarts, prof. mr. J.E.M. Polak, mr. drs.
T.H.G.M. Simons, prof. mr. I.C. van der
Vlies, prof. mr. S.E. Zijlstra
Kosten € 675 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Subsidie recht: actuele ontwikkelingen en jurisprudentie

22-06-2004 13:00 - 18:00
Plaats WTC Rotterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415760
Docent(en) onder voorbehoud Angeren,
mr. A.J. Bok, mr. dr. W. den Ouden
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Juridische aspecten van toezicht

25-05-2004 10:00 - 16:15
Plaats Maarssen
Niveau **
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415760
Docent(en) mr. dr. O.J.D.M.L. Jansen,
prof. mr. A.J.C. de Moor - van Vugt
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

BOUWRECHT

De grenzen van bouwcontracten

22-06-2004 09:00 - 17:00
23-06-2004 09:00 - 17:00
Plaats Mercure Hotel Zoetermeer
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) prof. mr. J.M. van Dunné, mr.
H.W.R.A.M. Janssen, mr. L.D.G. Reeser
Cuperus, mr. R.J. Roks
Kosten € 1.499 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
10 Totaal

Bestemmingsplannen

23-06-2004 10:00 - 16:45
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf &
Overheid,
tel. 040-2974888
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten € 799 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Dag nieuwe Monumentenwet

24-06-2004 10:00 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau ***
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf &
Overheid,
tel. 040-2974888
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten € 749 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

**Verdiepingscursus Privacyrecht:
Opsporing en Toezicht**
23-06-2004 15:00 - 20:30
Plaats Tilburg
Niveau **
Instelling Bureau Juridische PAO-KUB,
tel. 013-4662139
Docent(en) dr. E.J. Koops, mr. dr. J.
Nouwt, prof. mr. J.E.J. Prins, dr. A.H.
Vedder
Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Civiel recht

09-06-2004 13:30 - 18:00
Plaats Utrecht
Niveau * Actualiteiten
Instelling Studiecencentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) prof. mr. A.S. Hartkamp, prof.
mr. J. Spier
Kosten € 121 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

Een Nieuwe Balans

29-04-2004 13:30 - 17:30
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling Nederlandse Orde van
Advocaten,
tel. 070-3353578
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

Een Nieuwe Balans

13-05-2004 13:30 - 17:30
Plaats Zwolle
Niveau *
Instelling Nederlandse Orde van
Advocaten,
tel. 070-3353578
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

Een Nieuwe Balans

27-05-2004 13:30 - 17:30
Plaats Eindhoven
Niveau *
Instelling Nederlandse Orde van
Advocaten,
tel. 070-3353578
Docent(en) Nog niet bekend
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

FISCAAL RECHT

Grensoverschrijdende arbeid
17-06-2004 09:30 - 16:45
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. C.L.J.R.
Douven, mr. J. Heuts, drs. J.J.G.
Sijstermans
Kosten € 799 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Onroerend goed in Frankrijk

11-06-2004 09:15 - 16:30
Plaats Leiden
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.J. Clement, mr. A.D.G.
Heering, mr. T.J. Mellema-Kranenburg
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

Vooropleiding Grotius Corporate Law: Balanslezen/Belastingrecht

21-06-2004 09:30 - 16:30
30-06-2004 09:30 - 16:30
Plaats Driebergen
Niveau ***
Instelling Grotius Academie,
tel. 024-3612492
Docent(en) E.H. Horlings, mr. drs. A.N.
Krol, prof. mr. H.M.N. Schonis
Kosten € 880 geen BTW
Opleidingspunten
11 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
11 Totaal

GEZONDHEIDRECHT

Client en persoonlijkheidsstoornis; persoonlijkheidsgebonden verdediging

09-06-2004 13:30 - 20:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Benecke N.I.,
tel. 020-6966349
Docent(en) prof. dr. F. de Jonghe, mr. J.S.
Pen, prof. dr. J.A. Swinkels
Kosten € 395 inclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

ICT- EN TELECOMRECHT

Opstellen en hanteren van IT-contracten

10-06-2004 09:00 - 21:00
11-06-2004 09:00 - 17:00
Plaats Mercure Hotel Zoetermeer
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) drs. J.J. Borking, mr. W.J.

Essenburg, mr. C.A. Jeekel, mr. D.T.L.
Oosterbaan
Kosten € 1.699 exclusief BTW
Opleidingspunten
13 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
13 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

PAO-cursus Portretrecht

15-06-2004 13:00 - 17:15
Plaats Leiden
Niveau ***
Instelling PAO Universiteit Leiden,
tel. 071-5278666
Docent(en) mr. G.J. Kemper, mr. J.C.S.
Pinckaers, mr. E.M. Polak, prof. mr. A.A.
Quaedvlieg, mr. D.W.F. Verkade, prof. mr.
D.J.G. Visser
Kosten € 195 BTW n.v.t.
Opleidingspunten
03 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
03 Totaal

LETSELSCHADE

Smartengeld seminar

25-05-2004 13:00 - 18:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) prof. mr. W. van Boom, mr. J.
Sap, mr. L. Charlier, drs. W. Schuurth,
M. Janssen
Kosten € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

3-daagse Verdiepingscursus Letselschade

03-06-2004 09:30 - 16:30
10-06-2004 09:30 - 16:30
22-06-2004 09:30 - 16:30
Plaats Leiden
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. C.H. van Dijk, mr. R.J.P.
Kottenhagen, mr. F.B. Reijnen, mr. M.J.J.
de Ridder, mr. W.A. van Veen, drs. R.
Westerweel
Kosten € 1.595 exclusief BTW
Opleidingspunten
16 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
16 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Fiscale aspecten van bedrijfsverdracht

28-04-2004 14:30 - 21:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. dr. J.J.M. Jansen, drs.
W.J. Vermeer
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch

- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
- 05 Totaal

Verdiepingscursus Bedrijfsopvolging Personenvennootschappen

- 10-06-2004 15:00 - 20:30**
Plaats Tilburg
Niveau **
Instelling Bureau Juridische PAO-KUB,
tel. 013-4662139
Docent(en) mr. M.L.M. van Kempen, mr.
L.L.M. Prinsen
Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Wijziging van de structuurregeling

- 23-06-2004 14:15 - 18:00**
Plaats Amsterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M. Holtzer, mr. E.M.
Soerjatin, mr. P.N. Wakkie
Kosten € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
02 Totaal

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Formele rechtskracht & overheidsaansprakelijkheid

- 16-06-2004 16:00 - 21:00**
Plaats Oud-Zuilen nabij Utrecht
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. M.R. Mok, prof. mr.
B.J. Schueler
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
04 Totaal

Dag van de advocatuur

- 11-06-2004 09:45 - 16:45**
Plaats Bussum
Niveau **
Instelling Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190
Docent(en) Deskundige trainers
Kosten € 375 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
05 Totaal

Introductie Anglo-Amerikaans Law Systems

- 11-06-2004 09:30 - 17:15**
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. P. Roos, mr. T. Martin

- Kosten € 595 geen BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
06 Totaal

Wetgevend Pakket Europees aanbesteden

- 11-06-2004 12:30 - 17:00**
18-06-2004 12:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau * Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415760
Docent(en) mr. G. Verberne, prof. mr.
W.G.P.E. Wedekind
Kosten € 1.075 exclusief BTW
Opleidingspunten
07 Juridisch
— Beroepsvaardigheden
— Management/Organisatie
07 Totaal

Personen- en familierecht

Risicofactoren bij jeugdcriminaliteit

- 03-06-2004 09:30 - 16:45**
10-06-2004 09:30 - 16:45
Plaats Maarssen
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. dr. R.A.R. Bullens, drs.
A.G. Donker, prof. dr. T.H.A.H.
Doreleijers, prof. J. Junger-Tas, dr. P.H.
van der Laan, dr. S. Miedema, prof. dr.
T.A. van Yperen
Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
10 Totaal

Ruimtelijke-ordeningsrecht en milieurecht

Een gezond gebouw bouwen

- 15-06-2004 13:00 - 17:00**
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) ing. Y. Meihuizen, ir. H.H. van
Zeeland
Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
03 Totaal

Huurrecht: bedrijfsruimte

- 22-06-2004 09:30 - 17:00**
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. J. van der Ende, mr. H.
Hielkema, mr. G.M. Kerpestein, prof. mr.
W.M. Kleijn, mr. W. de Lange
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

SOCIAAL VERZEKERINGSRECHT

Wet Werk en Bijstand

- 21-06-2004 10:00 - 16:45**
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) mr. E. Klein Egelink, T.A.
Willems-Dijkstra
Kosten € 320 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Actualiteiten Straf(proces)recht

- 09-06-2004 13:30 - 18:00**
Plaats De Vecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Anker en Anker Opleidingen,
tel. 058-2442500
Docent(en) mr. W. Anker, mr. J. Boksem
Kosten € 370 inclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Straf(proces)recht

- 10-06-2004 13:30 - 18:00**
Plaats De Vecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Anker en Anker Opleidingen,
tel. 058-2442500
Docent(en) mr. W. Anker, mr. J. Boksem
Kosten € 370 inclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten straf(proces)recht

- 21-06-2004 09:45 - 16:30**
Plaats Utrecht
Niveau * Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. P. Ölcer, prof. mr. T.A. de
Roos
Kosten € 425 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Uitleveringsrecht en het Europees

Arrestatiebevel

- 08-06-2004 09:30 - 16:30**
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.T.E. Ford-Claasen, prof.
dr. G.G.J. Knoops LLM, dr. B. Stapert
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch

- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
- 05 Totaal

Actualiteiten straf- en strafprocesrecht

- 15-06-2004 09:30 - 17:00**
Plaats Utrecht
Niveau * Actualiteiten
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) prof. mr. Y. Buruma
Kosten € 139 inclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Verbintenissen- en contractenrecht

Wijziging van commerciële contracten

- 23-06-2004 16:00 - 21:00**
Plaats Oud-Zuilen nabij Utrecht
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.C. van Schaick, mr.
W.L. Valk
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
04 Totaal

Rechtshandeling en overeenkomst

- 15-06-2004 10:30 - 19:30**
16-06-2004 09:00 - 16:45
Plaats Zutphen
Niveau **
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) mr. G.J. Knijp, mr. W.L. Valk,
prof. mr. M.H. Wissink
Kosten € 819 inclusief BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
12 Totaal

VREEMDELINGENRECHT

Nieuwe regelingen van gezinshereniging

- 22-06-2004 13:00 - 17:00**
Plaats Amsterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling PAO Rechten - Vrije
Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446255
Docent(en) prof. mr. T.P. Spijkerboer,
prof. mr. B.P. Vermeulen, mr. S.K. van
Walsum
Kosten € 190 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
03 Totaal

Actualiteiten vreemdelingen- en vluchtelingenrecht

23-06-2004 09:30 - 17:30
Plaats Nijmegen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Katholieke Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) prof. mr. C.A. Groenendijk, prof. dr. E. Guild, mr. T. de Lange, dr. P.E. Minderhoud, dr. K.M. Zwaan
Kosten € 550 inclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
06 Totaal

Professionele ontmoeting Vreemdelingenprocesrecht

23-06-2004 09:45 - 16:45
Plaats Utrecht
Niveau ***
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. O.L.H.W.J. Korte, mr. A.W. van Leeuwen
Kosten € 530 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten Vreemdelingenprocesrecht

11-06-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. T.H.G. Schuringa, dr. H.B. Winter
Kosten € 425 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten vrijheidsontneming vreemdelingen

09-06-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. P.J.A.M. Baudoin, mr. J.F.M.J. Bouwman
Kosten € 425 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Actualiteiten gezinshereniging

18-05-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. S. Goudsmit, mr. J. Reid
Kosten € 425 geen BTW
Opleidingspunten

05 Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

BEROEPSVAARDIGHEDEN

ADR / MEDIATION

Mediation voor de jurist

15-06-2004 09:45 - 16:45
24-06-2004 09:45 - 16:45
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling PAO Rechten - Vrije Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446255
Docent(en) mr. W.S. Aletrino, mr. J. Spierdijk
Kosten € 895 geen BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
10 Totaal

Practicum: de inzet van mediation bij overheden

14-06-2004 09:30 - 17:00
15-06-2004 09:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau ***
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) prof. mr. A.F.M. Brenninkmeijer, mr. A.M. de Koning
Kosten € 995 geen BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
12 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
12 Totaal

GESPREKSTECHNIEKEN

Getuigenverhoor na comparitie

07-06-2004 09:15 - 16:45
15-06-2004 09:15 - 16:45
Plaats Amstelveen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Benniks Training & Coaching,
tel. 072-5202762
Docent(en) R. van Andel, drs. H.L. Benniks, mr. F. Khalil, J. Veldhuizen
Kosten € 998 exclusief BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
12 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
12 Totaal

Getuigen- en verdachtenverhoor

10-06-2004 09:15 - 16:45
11-06-2004 09:15 - 16:45
18-06-2004 09:15 - 16:45
Plaats Amstelveen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Benniks Training & Coaching,
tel. 072-5202762
Docent(en) R. van Andel, drs. H.L. Benniks, mr. E.M. Diesfeldt, mr. J.I.M.G. Jahae, K. Langendoen, J. Veldhuizen
Kosten € 1.498 exclusief BTW

Opleidingspunten
04 Juridisch
14 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
18 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Internet voor Juristen - specialisatiecursus

10-06-2004 15:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) drs. M. Hertzberger, mr. J.G.L. van der Wees
Kosten € 345 exclusief BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Internet voor Juristen - basiscursus

13-05-2004 15:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) drs. M. Hertzberger, mr. J.G.L. van der Wees
Kosten € 345 exclusief BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

Internet voor Juristen - specialisatiecursus

09-06-2004 15:00 - 21:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) drs. M. Hertzberger, mr. J.G.L. van der Wees
Kosten € 345 exclusief BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
05 Totaal

PROCEDEREN

Training Optreden ter zitting inzake sociale zekerheid

24-06-2004 09:15 - 17:15
25-06-2004 09:15 - 17:15
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) Deskundige trainers
Kosten € 1.035 geen BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
12 Beroepsvaardigheden
-- Management/Organisatie
12 Totaal

MANAGEMENT/ ORGANISATIE

ALGEMEEN MANAGEMENT

Management Refreshment Course

10-06-2004 09:30 - 20:00
11-06-2004 09:00 - 16:15
Plaats Nog niet bekend
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) mr. E.M.A. Nijhuis, drs. M.A. Wibbelink
Kosten € 1.495 exclusief BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
14 Management/Organisatie
14 Totaal

PERSONEELSBELEID

Portfolio en coaching

09-06-2004 09:30 - 17:15
24-03-2004 09:30 - 17:15
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. C. Dullaert, mr. M. van de Griendt
Kosten € 595 geen BTW
Opleidingspunten
-- Juridisch
-- Beroepsvaardigheden
06 Management/Organisatie
06 Totaal

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Amrani, mw. mr. H., Hoogoord 140 b (1102 CH) postbus 22652 (1100 DD) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6918877, fax 020-6919622, e-mail injo@amrani.nl

As, mw. mr. A.M.L. van, Schakelstede 1-3 (3431 HB) postbus 237 (3430 AE) Nieuwegein, tel. 030-6032922, fax 030-6000166, e-mail mlvanas@vanasadvocaten.nl

Baars, mr. J.A., Strawinskyaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313151, fax 020-4313468, e-mail jurren.baars@bdn.nl

Bakker, mr. D.J., De Lairessestraat 111-115 (1075 HH) postbus 75966 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-6766060, fax 020-6645495, e-mail d.bakker@willemsadvocaten.nl

Bakker, mw. mr. J.N.T., Kattensingel 94 (2801 CG) Gouda, tel. 0182-520255, fax 0182-521883, e-mail jntbakker@vandelftadvocaten.nl

Bartman, mr. A.H.J., Amsterdamseweg 176 (1182 HL) Amstelveen, tel. 020-6431013, fax 020-6456587

Beerten, mw. mr. M.S., Vaart Noordzijde 66 (9401 GP) postbus 605 (9400 AP) Assen, tel. 0592-316362, fax 0592-317470, e-mail info@sluyteradvocaten.nl

Beets, mw. mr. A.F., Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail beets@fortadvocaten.nl

Bergh, mr. D.P. van den, Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384

Berns, mw. mr. M.T.J.H., Oude Dieze 5 (5211 KT) postbus 11078 (5200 EB) Den Bosch, tel. 073-6131345, fax 073-6148216, e-mail s-hertogenbosch@capra.nl

Bloembergen, mw. mr. J.J., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail jikkemien.bloembergen@loyensloeff.com

Boland-van Hal, mw. mr. W.F., Broerenstraat 41 (6811 EB) postbus 1015 (6801 BA) Arnhem, tel. 026-3530882, fax 026-3530883, e-mail w.boland@arnhem.bureaurechtshulp.nl

Bolkenstein, mr. M.A., Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561723, fax 020-6561980, e-mail bolkenstein.matthijs@fplaw.nl

Bongaarts, mr. P.J.M., Mariasstraat 2 (6211 EP) postbus 45 (6200 AA) Maastricht, tel. 043-3501777, fax 043-3501788, e-mail p.bongaarts@zon.bureaurechtshulp.nl

Boulassel, mw. mr. D.D., Kenaupark 21 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail d.boulassel@vandiepen.com

Braat, mr. J., Prinsengracht 311 f (1016 GX) Amsterdam, tel. 020-6266952

Bracke, mw. mr. M., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414429, fax 020-5414549, e-mail marlous.bracke@nautadutilh.com

Brinkhuis, mr. M.R., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741322, fax 020-6741048, e-mail martijn.brinkhuis@allenovery.com

Bruinsma, mr. W.H., Frederikspark 1 (2012 DA) postbus 9193 (2001 DD) Haarlem, tel. 023-5186140, fax 023-5186149, e-mail wbru@booijkronenberg.nl

Budik, mr. R., Piet Heinkade 55 (1019 GN) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail budik@vmw.nl

Burema, mw. mr. J.A., De Lairessestraat 90 (1071 PJ) postbus 53081 (1007 RB) Amsterdam, tel. 020-6646511, fax 020-6647076, e-mail jakobienburema@levenbach.nl

Burgt, mr. D.W.A.J. van der, Goirkestraat 185-01 (5046 G) Tilburg, tel. 013-5821987, fax 013-5821898, e-mail d.vandenburg@dohmenadvocaten.nl

Candido, mr. J., Weteringschans 79 (1017 RX) Amsterdam, tel. 020-3446100, fax 020-3446111

Claessen, mw. mr. I.G.S., Evertsenstraat 5 (5224 HN) postbus 2154 (5202 CD) Den Bosch, tel. 073-6205105, fax 073-6205100, e-mail iclaessen@ewijk-wouw.nl

Claus, mr. A.M.H.J.L., Velserbeek 1 (1981 LA) postbus 397 (1970 AJ) IJmuiden, tel. 0255-547800, fax 0255-511933, e-mail info@tanger.nl

Cleophas, mw. mr. G.C.J.M., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail cleophas@van-doorne.com

Cohen, mr. M.L., Westelijk Halfrond 487 (1183 JD) postbus 2253 (1180 EG) Amstelveen, tel. 020-6400441, fax 020-6402929

Daalen, mr. O.L. van, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90581 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail maildhg@debrauw.com

Dal, mw. mr. J.A.P.M. van, Koopmanslaan 3 (7005 BK) Doetinchem, tel. 0314-373640, fax 0314-373641, e-mail info@sarsadvocaten.nl

Dhondt, mw. mr. N.M.L., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail nele.dhondt@debrauw.com

Die, mr. C.B. van, Kastanjelaan 2 (3833 AN) postbus 230 (3830 AE) Leusden, tel. 033-4342382, fax 033-4342168

Dolderman, mr. V., Beilerstraat 147-149 (9401 PJ) postbus 905 (9400 AX) Assen, tel. 0592-300102, fax 0592-317631

Donkersloot, mr. J.J.A., Claudius Prinsenlaan 130 (4818 CP) postbus 4620 (4803 EP) Breda, tel. 076-5223677, fax 076-5149403, e-mail houbenadvocaten@netlaw.nl

Drijvers-Hogerbrugge, mw. mr. M., Jan van Nassaustraat 37 (2596 BM) Den Haag, tel. 070-3879895, fax 070-3879271

Dijkman, mw. mr. B.E.M., Hoefkensstraat 7 (4921 CH) postbus 216 (4920 AE) Made, tel. 0162-684690, fax 0162-688023

Elk, mw. mr. A.M. van, Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam, tel. 020-3446200, fax 030-3446201, e-mail info@bfkw.nl

Ekelen, mw. mr. E.P.E. van, Emmasingel 38 (6001 BD) postbus 196 (6000 AD) Weert, tel. 0495-532583, fax 0495-540755, e-mail advocaten@hoeberechts.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Ensing, mr. H., Torenstraat 172 (2513 BW) postbus 154 (2501 CD) Den Haag, tel. 070-319523, fax 070-3563388, e-mail h.ensing@denhaag.bureaurechtshulp.nl

Falkmann, mw. mr. M.E., Biltstraat 97 (3572 AL) postbus 13006 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2316631, fax 030-2319068, e-mail info@gvk-advocaten.nl

Feenstra, mr. C.F.G., Vijzelstraat 20 (1017 HK) Amsterdam, tel. 020-5220330, fax 020-5220320

Gaag, mr. W.J. van der, Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857649, fax 020-5727649, e-mail wouter.vandergaag@freshfields.com

Geelhoed, mw. mr. A.A., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595535, fax 030-2595502, e-mail ageelhoed@vbk.nl

Ghonedale, mw. mr. A., Melkpad 41 (1217 KB) Hilversum, tel. 035-5388808, fax 035-6288809, e-mail info@speltensett.nl

Groen, mw. mr. B., Beethovenstraat 184 (1077 JX) postbus 83032 (1080 AA) Amsterdam, tel. 020-6647046, fax 020-6798662, e-mail b.groen@schoute-dik.nl

Grijpstra, mr. R., Wagenmakersbaan 41 (1315 BC) postbus 10017 (1301 AA) Almere, tel. 036-5481361, fax 036-5481370, e-mail rgrijpstra@almere.bureaurechtshulp.nl

Gündögán, mw. mr. A., Zuivelplein 7-9 (1097 XD) postbus 94533 (1090 GM) Amsterdam, tel. 020-6639895, fax 020-6633850, e-mail boschruijter@wxs.nl

Haitisma, mr. G.R.J., Druivengarde 5-7 (3992 KR) postbus 1309 (3990 DC) Houten, tel. 030-6359035, fax 030-6359045

Hament, mr. J.S., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789373, fax 020-6789589, e-mail hament@van-doorne.com

Hannen, mr. J.J.G., Kerkstraat 76 (5261 CS) postbus 296 (5260 AG) Vught, tel. 073-6561116, fax 073-6567695, e-mail j.hannen@tilburg-beks.nl

Hee, mr. L.R. van, Burg. Roelenweg 11 (8021 EE) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail l.r.vanhee@nysingh.nl

Heeger, mr. D.N., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Heest, mr. A.M. van, Westplein 11 (3016 BM) postbus 23192 (3001 KD) Rotterdam, tel. 010-4401111, fax 010-4401110, e-mail info@bolvanvoskuilen.nl

Heiligenberg, mr. H.W.M. van den, Stadsring 77 (3811 HN) postbus 2025 (3800 CA) Amersfoort, tel. 033-4634636, fax 033-4617112, e-mail info@labee-advocaten.nl

Hemert, mr. Th.T.M. van, Herengracht 50 (2312 LE) Leiden, tel. 071-5148181, fax 071-5147620

Hengeveld, mw. mr. E.C., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517439, fax 020-6267949, e-mail emily.hengeveld@bakernet.com

Hoeden, mr. E. van der, De Lairessestraat 90-1 R (1071 PJ) postbus 53146 (1007 RC) Amsterdam, tel. 020-6736211, fax 020-6736063

Hoek, mw. mr. A.A.M. van, Hoefbladveld 37 (7006 TJ) postbus 323 (7000 AH) Doetinchem, tel. 0314-354026

Hombergh, mw. mr. A.C.E. van den, Noorderpoort 7 (5916 PJ) postbus 496 (5900 AL) Venlo, tel. 077-3201920, fax 077-3543884, e-mail a.hombergh@hotmail.com

Hoogendoorn, mr. M.J., Kuifmees 52 (3435 RG) postbus 661 (3430 AR) Nieuwegein, tel. 030-6042119, fax 030-6090086, e-mail postmaster@moszkowicz.org

Horzen, mr. J.A. van, Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Hostmann, mr. L.R., Cornelis Trooststraat 79 (1072 JD) Amsterdam, tel. 020-6764714, fax 020-6764728, e-mail lieuwadvocaten@worldonline.nl

Houwer, mr. G.A., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506826, fax 020-5506926, e-mail anne.houwer@kvdl.nl

Jacobs, mw. mr. C.A., Maliesingel 20 (3581 BE) postbus 354 (3500 AJ) Utrecht, tel. 030-2320800, fax 030-2341644, e-mail jacobs@wijnstael.nl

Jager, mr. B.E., Weerdjesstraat 70 (6811 JE) postbus 9218 (6800 HX) Arnhem, tel. 026-3522888, fax 026-3522889, e-mail b.jager@dekempenaer.nl

Jansen, mr. H.H.M., Uiverlaan 118 (5701 AC) Helmond, tel. 0492-551478, fax 0492-551671

Jansen, mr. N., Julianalaan 46 (2132 DT) postbus 698 (2130 AR) Hoofddorp, tel. 023-5544000, fax 023-5554421, e-mail advocaten@winters-devries.nl

Jansen-Milek, mw. mr. B.T.M., Geert Grootestraat 11 (7411 GS) postbus 6174 (7401 HD) Deventer, tel. 0575-594242, fax 0575-667133, e-mail rechtshulp@deventer.bureaurechtshulp.nl

Jansen Schoonhoven, mr. J.Ch., Maliesingel 24 a (3581 BG) Utrecht, tel. 030-2300073, fax 030-2315771, e-mail info@vanrietjansenschoonhoven.nl

Janssen, mr. M., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121689, fax 030-2121129, e-mail m.janssen@cmsderks.nl

Janssen, mw. mr. M.J., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111, e-mail maaike.janssen@allenovery.com

Jong, mr. R.F. de, Weteringschans 94 (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6241229, fax 020-6248431

Kalkman, mw. mr. R., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119672, fax 020-7100573, e-mail rozemarijn.kalkman@cliffordchance.com

Kampen, mr. T.A. van, Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail t.van.kampen@kvdl.nl

Kastein, mr. H.J., Kastanjelaan 2 (3833 AN) postbus 230 (3830 AE) Leusden, tel. 033-4342382, fax 033-4342168

Kerckhaert, mw. mr. P., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827, e-mail pien.kerckhaert@nautadutilh.com

Keus, mw. mr. M.B., Hoogveldweg 2 (6231 ET) postbus 121 (6230 AC) Meerssen, tel. 043-3640094, fax 043-3640690

Klein Haneveld, mw. mr. E.P., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail pauline.kleinhaneveld@cliffordchance.nl

Klooken, mw. mr. J.G.T., Keppelseweg 1-3 (7001 CE) postbus 348 (7000 AH) Doetinchem, tel. 0314-372311, fax 0314-332147, e-mail klooken@jpr.nl

Kneepkens, mr. C.M.H.M., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414746, fax 020-5414700, e-mail mart.kneepkens@nautadutilh.com

Knottter, mr. J., De Bukkiers 16 (7811 KZ) postbus 1003 (7801 BA) Emmen, tel. 0591-656969, fax 0591-641006, e-mail homveld@intouch.nl

Kompagne, mr. H.W., Schakelstede 1-3 (3431 HB) postbus 237 (3430 AE) Nieuwegein, tel. 030-6032922, fax 030-6000166, e-mail hkompagne@vanasadvocaten.nl

Koningsberger, mw. mr. C.O., Oostwaarts 59 (2711 BA) postbus 7191 (2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250, fax 079-3410519, e-mail info@hslaw.nl

Koolmees, mw. mr. S.C., Zaailand 100 (9911 BV) postbus 2623 (8901 AC) leeuwarden, tel. 050-2158815, fax 050-2159220, e-mail info@de-casserres.nl

Koppes, mr. A.J.M., Mariastraat 2 (6211 EP) postbus 45 (6200 AA) Maastricht, tel. 043-3501777, fax 043-3501788

Kortenbach-Buys, mw. mr. I.L., Marktplein 1 (7311 LG) postbus 9033 (7300 ES) Apeldoorn, tel. 055-5801010, fax 055-5801160

Kout, mr. B.K., Strawinskyalaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313289, fax 020-4313190, e-mail bastiaan.kout@bdn.nl

Krens, mw. mr. C.H., Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746412, fax 070-3746333, e-mail krens@ekelmansenmeijer.nl

Lansen, mw. mr. I.W.E., Nassauplein 36 (2585 ED) postbus 85996 (2508 CR) Den Haag, tel. 070-3659933, fax 070-3649126, e-mail info@scheer.nl

Lazell, mw. mr. J.A., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail jodie.lazell@cliffordchance.com

Lem, mw. mr. M.A.M., Oude Dieze 5 (5211 KT) postbus 11078 (5200 EB) Den Bosch, tel. 073-6131345, fax 073-6148216, e-mail s-hertogenbosch@capra.nl

Macco, mw. mr. J.A., Waterlandlaan 52 (1441 MP) postbus 575 (1440 AN) Purmerend, tel. 0299-433333, fax 0299-471166, e-mail j.macco@abma.nl

Mare, mw. mr. M. de J., Niasstraat 1 (3531 WR) Utrecht, tel. 030-2919894

Maris, mw. mr. M.N., De Lairesestraat 158 (1075 HM) postbus 75731 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-4700177, fax 020-6710974, e-mail info@vantill.nl

Massier, mw. mr. M.M., Bloemendalstraat 18 (8011 PJ) postbus 1278 (8001 BG) Zwolle, tel. 038-4255999, fax 038-4255975, e-mail m.massier@ zwolle.bureaurechtshulp.nl

Matos, mw. mr. N.A., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517194, fax 020-6267949, e-mail nancy.matos@bakernet.com

Meulenaar, mr. H., M. van der Thijnsingel 10 a (7741 GB) postbus 165 (7740 AD) Coevorden, tel. 0524-514040, fax 0524-512273, e-mail bonkes.sieders@planet.nl

Mulder, mw. mr. M.C., Weerdjesstraat 70 (6811 JE) postbus 9218 (6800 HX) Arnhem, tel. 026-3522888, fax 026-3522890, e-mail m.mulder@dekempenaer.nl

Muntjewerf, mw. mr. M.A., Prof. Tulpstraat 25 (1018 GZ) Amsterdam, tel. 020-3302747, fax 020-3304363, e-mail info@schneider-vandalsum.nl

Nat, mr. M.M. van der, Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Nauta, mr. B.J., Bijldorp-Oost 42 (2992 LA) postbus 148 (2990 AC) Barendrecht, tel. 0180-695115, fax 0180-695110, e-mail info@vdladvocaten.nl

Nerée tot Babberich, mr. F.W. de, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785410, fax 020-5785814, e-mail frans.de.nerée@loyensloeff.com

Neutel, mw. mr. A.T.S., Van Harenspad 48 (8442 CD) postbus 225 (8440 AE) Heerenveen, tel. 0513-433433, fax 0513-433421, e-mail ats.neutel@dommerholt.nl

Ommeren, mr. R.G.J., Jolicoeurstraat 8 (1103 TS) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6992209, fax 020-6992991

Opstal, mr. R.L.M. van, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285493, fax 070-3242095, e-mail rurik.vanopstal@debrauw.com

Oskam, mr. J., Burcht 11 (1501 BA) postbus 1178 (1500) Zaandam, tel. 075-6353831, fax 075-6353090, e-mail info@leeuwadvo.nl

Pas, mr. E.J. van de, Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538377, fax 026-4426763, e-mail vandepas@dirkwager.nl

Peters, mr. S.J.M., Kerckstraat 31 (6301 BX) Valkenburg, tel. 043-6014209, fax 043-6010081, e-mail peters@austen-thewessen-advocaten.nl

Planque, mw. mr. M.P.P. de, Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825221, fax 020-5825261, e-mail mdeplanque@akd.nl

Pul, mw. mr. J.M.A.P. van, Sint Annastraat 23 (6524 EC) postbus 1111 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3828611, fax 024-3828628

Putker, mw. mr. D.A., Stadsring 77 (3811 HN) postbus 2025 (3800 CA) Amersfoort, tel. 033-4634636, fax 033-4617112, e-mail info@laber-advocaten.nl

Rappard, mr. R.H. van, Weerdjesstraat 70 (6811 JE) postbus 9218 (6800 HX) Arnhem, tel. 026-3522822, fax 026-3522890, e-mail r.van.rappard@dekempenaer.nl

Ris, mr. E.C.J., Kastanjelaan 2 (3833 AN) Coevorden, tel. 0524-514040, fax 0524-4342382, fax 033-4342168

Romijn, mw. mr. S.P.M., Einsteindreef 109-113 (3562 BG) postbus 9907 (3506 GX) Utrecht, tel. 030-2635079, fax 030-2635060, e-mail romijn@vanriet.associees.nl

Roofj, mw. mr. M.C.C.C., Weteringschans 94 (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6266929, fax 020-6279589

Roumen, mr. L., Dalsteindreef 9 (1112 XC) postbus 21 (1110 AA) Diemen, tel. 020-4953698, fax 020-4953699, e-mail l.roumen@laser.agro.nl

Scheffer, mr. F.F., Geert Grootestraat 11 (7411 GS) postbus 6174 (7401 HD) Deventer, tel. 0570-667144, fax 0570-667155, e-mail rechtshulp@deventer.bureaurechtshulp.nl

Schouten, mr. M.Ch., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771967, fax 020-5771946, e-mail michael.schouten@debrauw.com

Schouwenburg, mw. mr. C.T., Kampstraat 6 (9411 KS) postbus 38 (9410 AA) Beilen, tel. 0593-540909, fax 0593-523699, e-mail pelvisser@planet.nl

Schreuder, mr. E.R., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119227, fax 020-7100227, e-mail erwin.schreuder@cliffordchance.com

Schümmer, mr. B.A.M., Julianalaan 46 (2132 DT) postbus 698 (2130 AR) Hoofddorp, tel. 023-5544000, fax 023-5554421, e-mail advocaten@winters-devries.nl

Schuurbiers, mw. mr. E.H., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789574, fax 020-6789589, e-mail schuurbiers@van-doorne.com

Slangen, mw. mr. K.J.M., Utrechtseweg 133 (3702 AC) postbus 600 (3700 AP) Zeist, tel. 030-6919434, fax 030-6911404

Smallegange, mw. mr. M., Strawinskyalaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017379, fax 020-3017350, e-mail smallegangem@eu.gtlaw.com

Smeets, mw. mr. S., Deken van Oppenbergsingel 13 (5911 AA) postbus 1215 (5900 BE) Venlo, tel. 077-3209191, fax 077-3518438, e-mail s.smeets@zon.bureaurechtshulp.nl

Spijker, mr. M.G., Spoorstraat 122 a (6591 GW) postbus 86 (6590 AB) Genneep, tel. 0485-540600, fax 0485-540607

Stenger, mw. mr. C.B., Roemer Vijscherstraat 24 (1054 EX) Amsterdam, tel. 020-6181781, fax 020-6833042, e-mail cbstenger@aalstdaniels-advocaten.nl

Stergiou, mw. mr. H.M., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256591, fax 076-5256545, e-mail hstergiou@akd.nl

Striekwold, mw. mr. S., Graafseweg 243 (6532 ZJ) postbus 637 (6500 AP) Nijmegen, tel. 024-3781621, fax 024-3781852, e-mail van.delft.tummers@12move.nl

Suermann, mr. M.G., Lange Voorhout 43 (2514 EC) Den Haag, tel. 070-3624404, fax 070-3458429, e-mail scholten.cs@wxs.nl

Teerink, mr. H.J., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119132, fax 020-7100132, e-mail han.teerink@cliffordchance.com

Tiessens, mr. J.M., Oostenburgervoorst 102-104 (1018 AG) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 020-3305957, e-mail jt@gg-advocaten.nl

Tonnaer, mr. M.J.A.M., Rijksweg Noord 98 (6162 AE) Geleen, tel. 046-4398384, fax 046-4755770

Top, mr. M.S.J., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506688, fax 020-5506777, e-mail martyntop@kvdl.nl

Veldt, mr. R.Th.G. van der, Dalsteindreef 9 (1112 XC) postbus 21 (1110 AA) Diemen, tel. 020-4953618, fax 020-4953699, e-mail b.van.der.veldt@minlnv.nl

Velthorst, mr. N., Molukkenstraat 200 (1098 TW) postbus 93510 (1090 EA) Amsterdam, tel. 020-6940466, fax 020-6938067, e-mail ramdihal-advocaten@wxs.nl

Verhaar, mw. mr. C.A.H., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail email@freshfiels.com

Vermeer, mw. mr. W.G.L., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail mailamst@debrauw.com

Verweijmeren, mw. mr. C.P.W.M., Kosterijland 9 (3981 AJ) Bunnik, tel. 030-6565199, fax 030-6565181, e-mail adv.amstel@balienet.nl

Visser, mw. mr. E.H., Torenstraat 172 (2513 BW) postbus 154 (2501 CD) Den Haag, tel. 070-3119535, fax 070-31563388, e-mail e.visser@denhaag.bureaurechtshulp.nl

Visser, mw. mr. I., Prof. Tulpstraat 25 (1018 GZ) Amsterdam, tel. 020-3302747, fax 020-3304363, e-mail info@schneider-vandalsum.nl

Vorsselman, mr. H., Hoenderkamp 20 (7812 VZ) postbus 2120 (7801 CC) Emmen, tel. 0591-657700, fax 0591-659660, e-mail mr.h.vorsselman@houkes.nl

Vos, mw. mr. R.A., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119295, fax 020-7100295, e-mail relinde.vos@cliffordchance.com

Vries, mw. mr. G.P. de, Wagenmakersbaan 41 (1315 BC) postbus 10017 (1301 AA) Almere, tel. 036-5481361, fax 036-5481370, e-mail gdevries@almere.bureaurechtshulp.nl

Weening, mr. S., Wilhelmingsingel 100 (6221 BL) Maastricht, e-mail s.weening@weening.net

Wersch, mr. N.M. van, Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam, tel. 020-3446200, fax 020-3446201, e-mail info@bfkw.nl

Wit, mw. mr. S.M. de, Alexanderstraat 2 (2514 JL) Den Haag, tel. 070-3110711, fax 070-3110722, e-mail sedwit@ujlaw.nl

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Wijk, mr. J. van, Parklaan 58 (5613 BH) postbus 885 (5600 AW) Eindhoven, tel. 040-2452555, fax 040-2431749, e-mail houben.vandijck@balienet.nl

Zaandam, mw. mr. Y.Z., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741379, fax 020-6741947, e-mail yassira.zaandam@allenoverly.com

Zimmermann, mr. R.M., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Zinderen, mr. J. van, Vendelier 4 (3905 PA) postbus 237 (3900 AE) Veenendaal, tel. 0318-559300, fax 0318-559301, e-mail jvanzinderen@blomadvocaten.nl

Zweedijk, mw. mr. A.C., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785810, e-mail annelot.zweedijk@loyensloeff.com

Zijlma, mr. J.L., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3614994, e-mail zijlma@barentskrans.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Aanstoot, mw. mr. M.T. Amsterdam 25-11-2003

Berg, mr. T.J. van den Amsterdam 31-12-2003

Berger-Smeets, mw. mr. F.C. Amsterdam 31-12-2003

Bemoski-Scholtz, mw. mr. C.M. Amsterdam 01-02-2004

Bless, mr. J.J.M. Amsterdam 01-01-2004

Bovenberg, mr. J.A., Amsterdam 01-02-2004

Breda Vriesman, mw. mr. M.H.C. van Amsterdam 01-02-2004

Brennkneijer, mw. mr. F.A. Amsterdam 17-11-2003

Bruggeman, mr. R. Rotterdam 24-12-2003

Brugman, mw. mr. D. Den Haag 01-07-2003

Cult, mr. J. Culemborg 01-03-2004

Casander, mr. R.B.H.M. Huizen 30-11-2003

Christopoulos, mr. N. Amsterdam 31-12-2003

Dorsman, mw. mr. A.A.E. Amsterdam 30-01-2004

Erkelens, mw. mr. J. Amsterdam 01-11-2003

Geurts, mr. M.E. Amsterdam 01-01-2004

Goor, mw. mr. N.P. van Rotterdam 01-02-2004

Groefsema, mr. L. Groningen 03-02-2004

Griffioen-Kramer, mw. mr. A.F. Rotterdam 01-02-2004

Haks, mr. M.C. Amsterdam 25-02-2004

Harari, mr. M. Amsterdam 01-02-2004

Heemskerck, mr. J.A.J. Amsterdam 02-02-2004

O'Heme, mr. B.E.T. Amsterdam 26-11-2003

Hoens, mr. H.J.F. Kerk-Avezaath 01-03-2004

Hoogeveen, mw. mr. H.Y. Almere 01-03-2004

Horst, mw. mr. B. ter Amsterdam 31-12-2003

Iterson, mw. mr. M.J. Bergen op Zoom 01-02-2004

Kleemans, mr. R.M. Amsterdam 13-12-2003

Koning, mr. H.A. Meppel 01-03-2004

Koppen, mr. M.W. van Breda 01-02-2004

Kortlevers, mw. mr. G. Heerlen 01-03-2004

Kulpers, mr. G. Amsterdam 16-02-2004

Lambriex, mr. R.J.L.M. Amsterdam 15-02-2004

Lei, mw. mr. H. Alkmaar 01-01-2004

Lejeune, mr. H.C. Rotterdam 01-03-2004

Lemstra, mw. mr. M.M. Nijmegen 17-02-2004

Mast, mr. R.M.G.A. van der Nijmegen 15-03-2004

Moen, mw. mr. A.W. Amsterdam 19-02-2004

Mols, mr. G.P.M.F. Maastricht 15-02-2004

Mourik, mw. mr. C.C.J.M.J. van Nijmegen 01-03-2004

Oldenbandringh, mw. mr. K.H. Rotterdam 15-02-2004

Oosterbeek, mw. mr. M.B.W. Rotterdam 01-04-2004

Ooijman, mw. mr. M.R. Groenlo 01-03-2004

Oswald, mw. mr. A. Amsterdam 01-02-2004

Pajlmans, mw. mr. H.M. Rotterdam 26-02-2004

Rollingswier, mr. P. Groningen 01-01-2004

Ru, mr. C.F. de Amsterdam 27-11-2003

Ruisbroek Jetten, mr. M.B. Amsterdam 12-02-2004

Schilt, mr. M.P. Utrecht 01-03-2004

Schong, mw. mr. I.M. Rotterdam 01-03-2004

Schoordijk, mw. mr. M.C.J. Amsterdam 15-02-2004

Schouten, mw. mr. M.A. Utrecht 03-02-2004

Schuurink-Blanken, mw. mr. M.B. Breda 01-01-2004

Simonis, mr. W.H. Den Haag 01-02-2004

Simons-Vinckx, mw. mr. M.W.L. Breda 01-01-2004

Stok, mr. J.L.M. Tilburg 01-12-2003

Swaak, mr. P. Dordrecht 01-03-2004

Teeuwissen, mr. J. Tilburg 05-12-2003

Tjoa, mr. K. Amsterdam 01-02-2004

Valkengoed, mw. mr. S.E. van Den Haag 01-02-2004

Veller, mr. A. Houten 25-02-2004

Vergouwen, mr. M.H.D. Woerden 01-02-2004

Verheij, mr. T.S. Amsterdam 25-12-2003

Vries, mw. mr. M. Alphen a/d Rijn 01-01-2004

Vroom, mr. E.A. Rotterdam 01-03-2004

Warringa, mr. G.M. Amsterdam 01-02-2004

Werner, mr. J. Amsterdam 31-12-2003

Wessing, mr. P. Groesbeek 27-02-2004

Yspeert, mr. E.G. Groningen 31-12-2003

Zonneville, mr. A.J. Amsterdam 01-02-2004

KANTOORVERPLAATSING

Akman, mw. mr. A. (Almelo): Boddenkampsingel 76 (7514 AR) postbus 76 (7500 AB) Enschede, tel. 053-4335466, fax 053-4331001, e-mail akman@dijksleijssen.nl

Angeren, mr. A.A. van: Singel 542 (1017 AZ) postbus 11723 (1001 GS) Amsterdam, tel. 020-5535200, fax 020-6207466

Bakker, mw. mr. A.M.: Buitenveldertselaan 106 (1081 AB) postbus 75810 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-7997190, fax 020-7997197, e-mail info@bootadvocaten.nl

Bals, mr. A.H.J. (Goes): Noordeinde 16 (4481 BJ) Kloetinge, tel. 0113-219063, fax 0113-217836, e-mail info@advocaatbals.com

Berg, mw. mr. N.A. van den (Amsterdam): Nic. Beetsstraat 10 (3511 HE) postbus 2169 (3500 GD) Utrecht, tel. 030-2333502, fax 030-2315674, e-mail mail@deleon.nl

Ble, mr. H.C. de: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017315, fax 020-3017369, e-mail debie@eu.gtlaw.com

Borch tot Verwolde, mr. A.Ph. van der (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Broekman, mw. mr. T.J.C.M. (Amsterdam): Steijnlaan 14 (1217 JS) postbus 1414 (1200 BK) Hilversum, tel. 035-6284877, fax 035-6244263, e-mail broekman.juridischeprojecten@koopweb.nl

Bruining, mw. mr. L.D.: Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119223, fax 020-7119999

Caspers, mr. R. (Badhoevedorp): Stadhouderskade 2 (1054 ES) postbus 59259 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-6898123, fax 020-6898885, e-mail caspers@noordamadvocaten.nl

Damen, mr. drs. A.W.G.: Antonie Dyckstraat 119 (2582 TG) Den Haag, fax 070-3318361, e-mail damenjoost@hetnet.nl

Doets, mr. M.S. (New York/Verenigde Staten van Amerika): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail mark.doets@loyensloeff.com

Dijkman, mr. J.N.A.: Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Elsing, mr. M.J.: De Boelelaan 28 (1083 HI) postbus 77845 (1070 LH) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 020-3042050, e-mail law@kupwiel.nl

Elliëns, mr. J.F.C. (Geleen): Maastrichterlaan 9 (6191 AA) postbus 88 (6190 AB) Beek, tel. 046-4373838, fax 046-4373819, e-mail keulers.partners@balienet.nl

Francken, mw. mr. W. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Fijn van Draat, mr. A.P. (Eindhoven): Herculesplein 203 (3584 AA) postbus 85299 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2523520, fax 030-2512741, e-mail apfvd@atmadvocaten.nl

Gielen, mw. mr. A.P.G. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Gremmen, mw. mr. M.D.: Ringbaan Oost 240 (5018 HC) postbus 9150 (5000 HD) Tilburg, tel. 013-5366555, fax 013-5368420, e-mail info@kzoadvocaten.nl

Haelst, mr. M.A. van: Weesperstraat 394 (1018 DN) Amsterdam, tel. 020-4229184, fax 020-3301449, e-mail m.van.haelst@vestius.nl

Hekesen-van Bruggen, mw. mr. G. van (Utrecht): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Huvel, mw. mr. M.I. van den (Utrecht): Bijster 1 (4817 HX) postbus 4717 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5142575, e-mail info@akd.nl

Hoekman, mr. M. (Naaldwijk): Valkenboslaan 72 (2563 CM) Den Haag, tel. 070-3631961, fax 070-3562628, e-mail advo@valkenboslaan.nl

Hoey, mr. A. van (Den Bosch): Paradijslaan 5 (5611 KM) postbus 831 (5600 AV) Eindhoven, tel. 040-2448970, fax 040-2453080

Holt, mw. mr. L.K. (Groningen): Grote Kerkstraat 42 (7902 CK) postbus 486 (7900 AL) Hoogeveen, tel. 0528-267231, fax 0528-268102, e-mail info@vansteenenpronk.nl

Hommersom, mr. F.J.: Vondellaan 98 (3521 GH) Utrecht, tel. 030-2805070, fax 030-2805079, e-mail post@hommersomadvocatuur.nl

Hoogenboom, mr. M.I. (Apeldoorn): Burg. Dijkmeesterweg 35 (7201 AK) postbus 4137 (7200 BC) Zutphen, tel. 0575-513437, fax 0575-518695

Hijnen, mr. J.W.J. (Hoorn): Kenaupark 21 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail j.hijnen@vandiepen.com

Jansen, mw. mr. M. (Rotterdam): Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538824, fax 070-3538882, e-mail manon.jansen@twobirds.com

Joode, mr. E.H. de: Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30241 (3001 DE) Rotterdam, tel. 010-2051060, fax 010-2051061, e-mail edjoode@lawton.nl

Kleefmann, mr. F. (Weesp): Nieuwe Gracht 74 (2011 NJ) postbus 309 (2000 AH) Haarlem, tel. 023-5511341, fax 023-5421353, e-mail kleefmann@eschauzier.nl

Korvenaar, mw. mr. A.: Computerweg 52 (8914 AT) postbus 161 (8900 AD) Leeuwarden, tel. 058-2941614, fax 058-2941615, e-mail bart.korvenaar@deboereberts.nl

Kouwenaar, mw. mr. A.: Computerweg 12 b (3821 AB) Amersfoort, tel. 033-4553177, fax 033-4553180, e-mail advocaten@kouwenaar.nl

Laar, mr. R.H.L. van de: Geleenstraat 72 (6411 HT) postbus 285 (6400 AG) Heerlen, tel. 045-5719551, fax 045-5740461, e-mail bvhrln@worldonline.nl

Laarhoven-van der Mark, mw. mr. P.C.A. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Lap, mw. mr. S.P.T. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Lewis, mr. F.J. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Lim, mr. M.R.: Lichtenauerlaan 124 (3062 ME) postbus 4006 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2723222, fax 010-2723220, e-mail m.lim@shadv.nl

Linders, mr. J.J.M. (Utrecht): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Looijmans, mr. O.J.W.A.: Burgemeester van den Elzenlaan 21 (5348 JN) postbus 530 (5340 AM) Oss, tel. 0412-475333, fax 0412-475330, e-mail kantoor@laeyendecker.nl

Mahler, mr. drs. R. (Amsterdam): Reijgershof 2 (1191 CS) Ouderkerk a/d Amstel, tel. 020-4720581, fax 020-4720583, e-mail advies@mahleraandeamstel.nl

Mares, mw. mr. L.P.E. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Martens, mw. mr. E.C. (Amsterdam): Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail e.martens@cmsderks.nl

Meeter, mr. F. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Michels, mw. mr. F.N.M.: IJburglaan 662 (1087 CE) Amsterdam, tel. 020-6934515, fax 020-6934517

Moorsel, mr. R.C.M. van (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Nguyen, mw. mr. T.H.T.T. (Amsterdam): Van Schaek Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131, fax 024-3222074, e-mail algemeen@nijmegen.dirkzwager.nl

Nouwland, mw. mr. J. van den (Haarlem): Prof. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Den Bosch, tel. 040-2626404, fax 040-2626541, e-mail joyce.van.den.nouwland@hollandlaw.nl

Palanciyan, mr. L. (Amsterdam): Marktplein 23 (2132 DA) Hoofddorp, tel. 023-5563790, fax 023-5563799, e-mail adv@roestsingh.nl

Peuter, mr. P.J.C. de: Hoofdstraat 2 b (4941 DC) postbus 440 (4940 AK) Raamsdonkerveer, tel. 0162-523033, fax 0162-523148, e-mail serraris@planet.nl

Pieters, mr. J.W.: Rijksweg Centrum 63 (6161 CE) Geleen, tel. 046-4105007, fax 046-4752321

Plug, mr. M.R. (Naaldwijk): Staalweg 52-54 (2612 KK) postbus 70 (2600 AB) Delft, tel. 015-2127223, fax 015-2127995, e-mail plug@ebhadvocaten.nl

Posthumus-Praasterink, mw. mr. M.A. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Pront-van Bommel, mw. mr. S. (Utrecht): Leidsegracht 20 (1016 CL) Amsterdam, tel. 020-6262057, fax 020-6240484, e-mail weesingsadv@wxs.nl

Punter, mw. mr. A.F. (Utrecht): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Pijne van der Aa, mr. J.L. (Den Haag): Martinus Nijhofflaan 2 (2624 ES) postbus 1010 (2600 BA) Delft, tel. 015-2619361, fax 015-2571003, e-mail info@vanvlietenelshof.nl

Roelandt, mw. mr. E.J.M. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Roodveldt, mw. mr. B.: Kennemersingel 12 (1815 GB) postbus 327 (1800 AH) Alkmaar, tel. 072-5068500, fax 072-5068501, e-mail roodveldt@cleerdin-hamer.nl

Rooij, mw. mr. I. van: Westplein 11 (3016 BM) Rotterdam, tel. 010-2092350, fax 010-4362073, e-mail info@vanweertsenvanrooijadvocaten.nl

Ruiter, mw. mr. A.P.E. (Zutphen): Binnensingel 3 (7411 PL) postbus 623 (7400 AP) Deventer, tel. 0570-614080, fax 0570-618244, e-mail deruiter@pr.nl

Ruiven, mr. J.P.C. van: Van Stolkweg 16 (2585 JR) Den Haag, tel. 070-3065940, fax 070-3069515, e-mail info@solon-advocaten.nl

Samsom, mw. mr. F.: Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail general@cmsderks.nl

Sanders, mr. B.L.: Zaadmarkt 84 a (7201 KM) postbus 8 (7200 AA) Zutphen, tel. 0575-545455, fax 0575-543566, e-mail info@voorinkadvocaten.nl

Schoenmaker-Tijsseling, mw. mr. E. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Schotanus, mr. E.W.F. (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Schotte, mw. mr. C.E.: Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561777, fax 020-6561700

Schultz, mr. J.F. (Apeldoorn): Hoenderkamp 20 (7812 VZ) postbus 2120 (7801 CC) Emmen, tel. 0591-657700, fax 0591-659660, e-mail info@houkes.nl

Selders, mr. L.J.P.: Erfstede 49 (3431 KG) postbus 699 (3430 AR) Nieuwegein, tel. 030-6052064, fax 030-6052039

Sintnicolaas, mr. R.J.M. (Oosterhout): Markt 44 (4841 AC) postbus 182 (4840 AD) Prinsenbeek, tel. 076-5484600, fax 076-5484609, e-mail info@rijppaert-peeters.nl

Snikkenburg-den Haan, mw. mr. J.C. (Tilburg): Baroniestraat 35 (5281 JB) postbus 830 (5280 AV) Boxtel, tel. 0411-689450, fax 0411-689359, e-mail snikkenburg@vedder.nl

Spel, mw. mr. A.: Varnebroek 17 (1815 HA) Alkmaar, tel. 072-5154717, fax 072-5111022, e-mail leijennandoe@leijennandoe.nl

Stal, mr. J.A.: Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827

Steekelenburg, mw. mr. S.A.M. van (Nijmegen): Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406490, fax 010-4406422, e-mail svansteekelenburg@plp.nl

Steenbergen, mr. P.W.M. (Naaldwijk): Hoofdstraat 307 (2171 BG) Sassenheim, fax 0252-227870, e-mail p.steenbergen@iae.nl

Stuurman, prof. mr. drs. C.: Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789582, fax 020-6789589, e-mail stuurman@van-doorne.com

Taminiau, mr. H.W.P.B. (Breda): Prof. Cobbenhagenlaan 75 (5037 DB) postbus 414 (5000 AK) Tilburg, tel. 013-4668888, fax 013-4668863, e-mail h.taminiau@devoort.nl

Thomas, mr. C.H.J. (Rotterdam): Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Tib, mw. mr. J. (Amsterdam): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172605, fax 010-2172700, e-mail jtib@houthoff.com

Tuinman, mr. J.A.: Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail j.tuinman@houthoff.com

Tunc, mr. K. (Hardenberg): Wipstrikerallee 95 (8023 DW) postbus 516 (8000 AM) Zwolle, tel. 038-4530340, fax 038-4530241, e-mail ktunc@schuldkink.nl

Vandeberg, mw. mr. E.M.C. (Utrecht): Rietbeemdenborch 14-18 (5241 LG) postbus 281 (5240 AG) Rosmalen, tel. 073-5234245, fax 073-5234298, e-mail ellen.vandeberg@pellicaan.nl

Velthoven, mw. mr. M.D. van: Heiman Dullaertplein 3 (3024 CA) postbus 63047 (3002 JA) Rotterdam, tel. 010-4251443, fax 010-4769915, e-mail velthoven10@zonnet.nl

Volkerink, mr. G.M. (Zwolle): Markt 16 d (7772 AE) postbus 416 (7770 AK) Hardenberg, tel. 0523-280038, fax 0523-280039, e-mail mvolkerink@schuldkink.nl

Vries, mr. J. (Wassenaar): Buitenveldertselaan 106 (1081 AB) postbus 75810 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-7997190, fax 020-7997197, e-mail info@bootadvocaten.nl

Weerts, mw. mr. M.P.P.M.: Westplein 11 (3016 BM) Rotterdam, tel. 010-2092350, fax 010-4362073, e-mail weerts@weertsenvanrooijadvocaten.nl

Wiekeraad, mr. C.C.H.: Van Nahuysplein 14 (8011 NB) postbus 40048 (8004 DA) Zwolle, tel. 038-4600111, fax 038-4600303

Wolbers, mr. F.J.M. (Utrecht): Weerdjesstraat 70 (6811 JE) postbus 9218 (6800 HX) Arnhem, tel. 026-3522849, fax 026-3522890, e-mail f.wolbers@dekempenaar.nl

Wolkenfelt, mw. mr. M. (Woerden): Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 KA) Arnhem, tel. 026-3575757, fax 026-4424942, e-mail info@nysingh.nl

Wouw, mw. mr. A.W.M. van de: Stationsstraat 11 (5038 EA) postbus 211 (5000 AE) Tilburg, tel. 013-5841484, fax 013-5841485, e-mail vandewouw@jinssen.nl

Zoeten, mw. mr. A.M. de (Rotterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Zuidhoek, mw. mr. I.M. (Assen): Praediniussingel 1 (9711 AA) Groningen, tel. 050-3663737, fax 050-3112566, e-mail tiebout.groningen@balienet.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Weerts & Van Rooij Advocaten B.V. (mrs. M.P.P.M. Weerts en I. van Rooij) Westplein 11 (3016 BM) Rotterdam, tel. 010-2092350, fax 010-4362073, e-mail info@weertsenvanrooijadvocaten.nl

Van Westerveld Advocaten (mrs. G.J. van Westerveld en J. de Haan) Leeuwenbrug 113 (7411 TH) Deventer, tel. 0570-665335, fax 0570-665333, e-mail westerveld@vw-advocaten.nl

MEDEVESTIGING

Rijppaert & Peeters (mr. R.J.M. Sintnicolaas) Markt 44 (4841 AC) postbus 182 (4840 AD) Prinsenbeek, tel. 076-5484600, fax 076-5484609, e-mail info@rijppaert-peeters.nl

NAAMSWIJZIGING

Meer, mw. mr. J.E. van der te Utrecht thans: **Brink-van der Meer, mw. mr. J.E.** SchutGrosHeide te Amsterdam en Rotterdam thans: **DLA SchutGrosHeide** Maatje c.s. te Zaltbommel thans: **Maatje & Mulders Advocaten** Reinaerts & Glenz Advocaten te Kerkrade thans: **Reinarts Advocaten** Vuurens & Le Clercq te Delft thans: **Vuurens & Lagerweij**

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Bakker, mr. M.M.A. te Enschede: Varviksingel 206 (7512 ET) Enschede

Boekhoff Vermin & De Raadt te Amersfoort: Utrechtseweg 223 (3818 EE) Amersfoort

Hartogh, mr. C.D. den te Zutphen: IJsseldijk 27 (7201 HD) Zutphen, tel. 0575-544504, fax 0575-545112

Van der Heiden Advocatenkantoor te Wageningen: Salverdaplein 13 (6701 DB) Wageningen, fax 0317-425001, e-mail advocaat.vanderheiden@xs4all.nl

Holthuis International Lawyers te Amsterdam: Haaksbergweg 1311 (1182 BP) Amsterdam (Z-O)

Rijkelijhuizen, mr. A. te Amstelveen: Burg. A. Colijnweg 4 (1182 AL) Amstelveen

Schwab Advocaten te Rotterdam: Charloisse Kerksingel 12 (3082 DA) Rotterdam

Advocatenkantoor Van Vlijmen te Arnhem: Willemsplein 43-1 (6811 KJ) Arnhem, postbus is opgegeven

GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

De uitspraken zijn bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Bij de bewerking is de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat over het algemeen ingekort; hier en daar zijn details weggelaten.

DEPOT WORDT TERUGGESTORT WANNEER ADVOCAAAT TER ZAKE GEEN TEGENVORDERING INDIENT

BINDEND ADVIES GESCHILLENCOMMISSIE ADVOCATUUR 11 DECEMBER 2003

(mrs. Schirmeister, Thunnissen en Barge-Coebergh)

Wanneer de cliënt een bindend advies vraagt over de hoogte van de declaratie van de advocaat, dient de advocaat voor het openstaande gedeelte van die declaratie een tegenvordering aanhangig te maken indien hij aanspraak wil maken op uitbetaling van het door de cliënt bij de Geschillencommissie in depot gestorte bedrag.

Onderwerp van het geschil

Cliënt is ontevreden over de wijze waarop de advocaat zijn arbeidszaak heeft behandeld. Hij stort het nog openstaande gedeelte van de declaratie van de advocaat, € 656,96, in depot bij de Geschillencommissie.

Beoordeling van het geschil

Ter zitting is gebleken dat de klachten van de cliënt niet zozeer betrekking hebben op de hoogte van de declaratie maar met name zien op het gebrek aan voortgang in de zaak en op de aanpak van de zaak. De commissie stelt in dat verband vast dat de cliënt desgevraagd heeft aangegeven dat hij van mening is dat de advocaat de zaak eerder en wel in maart 2003 toen hij de zaak overnam, had moeten regelen.

De commissie is van oordeel dat niet van omstandigheden is gebleken die met zich meebrengen dat de advocaat na overname van de zaak voortvarender te werk had moeten gaan. Hoewel uit de stukken is gebleken dat de voorganger van de advocaat niet geheel voortvarend te werk is gegaan, heeft de cliënt op geen enkele wijze aannemelijk gemaakt dat dit van belang is geweest voor de voortgang van de procedure dan wel de uitkomst van de procedure – nadelig – heeft beïnvloed.

Uit het vonnis van de kantonrechter te Zwolle van 11 november 2003, dat de cliënt ter zitting heeft overgelegd, blijkt dat de cliënt integraal in het gelijk is gesteld en de wederpartij is veroordeeld tot betaling van loon, wettelijke rente en verhoging, buitengerechtelijke incassokosten en de kosten van de procedure in conventie en in reconventie.

Hoewel de cliënt heeft aangegeven dat hij had willen schikken voor een bedrag van € 1.800 en de procedure zodoende vermeden had kunnen worden, is de commissie van oordeel dat uit de stukken is geble-

ken dat een dergelijke schikking niet tot de mogelijkheden behoorde en dat de wederpartij ook niet op de door de cliënt gestelde voorwaarde wilde ingaan.

De cliënt heeft ter zitting gesteld dat hij telkenmale heeft verzocht de procedure te beëindigen omdat hij daar naar eigen zeggen slapeloze nachten van had. De commissie stelt vast dat uit de stukken niet blijkt dat een dergelijke opdracht met zoveel woorden is gegeven terwijl de advocaat ook onweersproken heeft gesteld dat de processtukken telkens in en na overleg met de cliënt zijn opgesteld en ingediend.

De commissie is op grond van het vorenstaande van oordeel dat de klacht van de cliënt ongegrond is. Met betrekking tot het in depot gestorte bedrag bepaalt de commissie dat nu de advocaat bij gelegenheid van het kenbaar maken van zijn standpunt geen tegenvordering heeft ingesteld, overeenkomstig de relevante bepaling van het Reglement van de commissie het depotbedrag aan de cliënt dient te worden gerestitueerd.

Derhalve dient als volgt worden beslist.

Beslissing

Het door de cliënt verlangde wordt afgewezen.
Het depotbedrag wordt aan de cliënt gerestitueerd.

Noot

Tussen de advocaat en zijn cliënt was kennelijk overeengekomen het geschil over de hoogte van de declaratie bij wijze van bindend advies door de Geschillencommissie te laten beslechten. Het Reglement schrijft in dat geval voor, in artikel 11, dat het nog openstaande gedeelte van de declaratie onder de Geschillencommissie dient te worden gestort. Volgens artikel 21 lid 1 van het Reglement bepaalt vervolgens de Geschillencommissie in haar bindend advies de bestemming van dat in depot gestorte bedrag. Met de declaratie was niets mis maar het depot werd terugbetaald aan de cliënt omdat de advocaat had nagelaten een tegenvordering in te stellen. De advocaat zal onaangenaam verrast zijn door dit resultaat maar vermoedelijk zal ook de cliënt niet hebben begrepen wat hem overkwam. Ofwel op grond van algemene voorwaarden ofwel omdat toen het geschil bleek partijen dat zijn overeengekomen, maar in elk geval op basis van een afspraak tussen advocaat en cliënt wordt het bindend oordeel van een buitenstaander gevraagd. Daar hoort bij, zo staat in de reglementen, dat het bedrag waarover het dispuut gaat wordt gestort. Voor beide partijen zal dus duidelijk zijn dat de cliënt het geld kwijt is, als hij ongelijk krijgt. Uit de uitspraak in kwestie blijkt dat niet maar vaak wordt ook nog een door de cliënt in te vullen formulier aan hem toegestuurd,

waarin onder meer staat dat hij de Geschillencommissie machtigt om het in het depot gestorte bedrag uit te betalen aan de advocaat 'voorzover de Geschillencommissie Advocatuur hiertoe in haar uitspraak beslist'. Maar zelfs zonder dat door de cliënt van een handtekening voorziene formulier lijkt het ook buiten redelijke twijfel dat het de bedoeling van partijen was dat het geld zou worden uitbetaald aan degene die daar blijkens het bindend advies aanspraak op zou kunnen maken en niet aan degene die het gestort heeft.

Zolang de Geschillencommissie aan de thans gebleken uiterst beperkte uitleg van de overeenkomst strekkende tot het bindend advies vasthoudt, doet de advocaat er dus goed aan om, om bij zijn reactie op het bezwaar van de cliënt waarmee de zaak wordt ingeleid, toch maar te vermelden dat hij wil dat zijn declaratie wordt betaald, en niet te volstaan met een betoog dat zijn declaratie redelijk was.

GJK. ●

Disciplinaire beslissingen

- **Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet**
- **Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.**

GENOEGEN NEMEN MET MINDER DAN ZIJN RECHT

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 21 oktober 2002

(mrs. Mertens-Steeghs, Van Boxsel, De Bont, Theuissen en Caudri)

Een advocaat die voor twee partijen in een echtscheidingsprocedure optreedt dient zich rekenschap te geven van de gronden waarop partijen met een regeling instemmen, indien één van partijen genoeg neemt met minder dan hij of zij recht op heeft.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregel 7 lid 1*

Feiten

Mr. X stelt dat beide partijen zich telefonisch tot hem gewend hebben met het verzoek hun echtscheiding zo snel mogelijk te regelen en hem later hebben bericht dat zij het beiden eens waren over de scheiding en deling van de huwelijksgemeenschap. De contacten zijn alleen gelopen via de man van klaagster. Klaagster stelt dat zij zich niet kan herinneren dat zij, zoals mr. X stelt, een opdrachtbevestiging, het echtscheidingsconvenant en een akte van berusting heeft ondertekend. Klaagster was in die periode ziek. Mr. X legt geen stukken over waarop de ondertekening door klaagster voorkomt. Klaagster stelt dat zij eerst nadat de echtscheiding een feit was, in de echtelijke woning de stukken heeft gevonden die mr. X met haar ex-echtgenoot heeft gewisseld over de echtscheiding.

Overwegingen raad

Mr. X heeft gesteld dat klaagster en haar ex-echtgenoot zich in juni 2001 telefonisch tot hem gewend hebben met het verzoek een echtscheiding tot stand te brengen. Klaagster evenwel ontkent dat zij zulk een verzoek aan mr. X heeft gedaan. Mr. X heeft tegenover deze ontkenning tijdens klaagster op geen enkele wijze aangetoond dat klaagster hem opdracht heeft gegeven een echtscheiding te entameren.

Mr. X stelt voorts dat hij steeds contact gehad heeft met de ex-echtgenoot van klaagster, terwijl vaststaat dat klaagster slechts eenmaal telefonisch contact gehad heeft met mr. X op een moment dat de echtscheiding al was uitgesproken en in de registers van de burgerlijke stand was ingeschreven. Waar mr. X stelt, dat hij aan beide partijen een opdrachtbevestiging heeft toegezonden, staat daar tegenover, dat klaagster niet zegt te weten dat zij een opdrachtbevestiging heeft getekend. Nu mr. X zich kennelijk er niet van heeft vergewist, dat klaagster de verstrekte opdracht ook persoonlijk heeft ondertekend c.q. bevestigd, is de conclusie gerechtvaardigd, dat mr. X in de zorgvuldigheid die bij een dergelijke opdrachtbevestiging noodzakelijk is ernstig is tekortgeschoten. De raad heeft mr. X uitdrukkelijk en schriftelijk gevraagd om hem alle relevante stukken en correspondentie te doen toekomen. Mr. X is daarmee in gebreke gebleven. Door de raad is niet vastgesteld kunnen worden, dat klaagster aan mr. X enige opdracht heeft gegeven, laat staan tot het opstellen van een echtscheidingsconvenant. De raad heeft vanwege de afwezigheid van de stukken ook niet bij klaagster kunnen verifiëren, of de daarop – naar de stelling van mr. X – aanwezige handtekening de hare was.

Ook te dezen is derhalve mr. X zeer ernstig in de vereiste zorgvuldigheid tekortgeschoten.

Wanneer de advocaat in een echtscheiding de belangen van beide partijen behartigt dient hij zeer grote zorgvuldigheid in acht te nemen en zich er in elk geval van te vergewissen dat beide partijen hem in de arm hebben genomen en opdracht hebben gegeven voor hen op te treden, maar bovendien zich ervan te vergewissen dat de getroffen regeling aan beide partijen bekend is en door beide wordt begrepen.

In een uitspraak van het Hof van Discipline (nr. 2214, 08-07-96; *Advocatenblad* 1997 pagina 680) wordt hieraan toegevoegd: 'dat de advocaat de partijen duidelijk dient te wijzen op hun wederzijdse marges en mogelijkheden, en er voor dient te waken dat wanneer een van beiden genoeg neemt

Disciplinaire beslissingen

met minder dan hem of haar bij formele afwikkeling toe zou komen, deze daarin dan uitdrukkelijk instemt en zich rekenschap geeft van de gronden waarop hij of zij dat standpunt inneemt. In het algemeen zal het daarbij van belang zijn dat partijen schriftelijk op hun mogelijkheden en hun voorgenomen toegevingen worden gewezen, naast vastlegging van de regeling, welke partijen en de gezamenlijke advocaat voor ogen staat.'

Dit alles betekent, dat in het kader van een goede behartiging van de belangen van beide partijen de advocaat in die situatie zich in persoonlijke gesprekken er van moet overtuigen wat partijen wensen.

Nu vaststaat, dat mr. X op geen enkele wijze contact heeft gehad met klaagster over de scheiding en deling, over de echtscheiding of over

welk onderdeel daarvan dan ook, en zich wel heeft gezet aan het maken van convenanten, verzoeken en zelfs het heeft laten komen tot inschrijving van de echtscheiding in de registers van de Burgerlijke Stand, heeft mr. X hiermee naar het oordeel van de raad een zeer elementaire verplichting van de advocaat miskend. Hoewel mr. X heeft toegegeven dat hij, achteraf gezien, zorgvuldiger had moeten handelen, is de raad uitdrukkelijk van oordeel, dat mr. X zodanig ernstig ten aanzien van het handelen als advocaat is tekortgeschoten, dat de hierna op te leggen maatregel als adequate sanctie wordt beschouwd.

Volgt

Grondbevinding van de klacht en oplegging van de maatregel van berisping. ●

(advertentie)

CliniClowns wordt 11. En omdat wij als clowns het altijd nét iets anders doen, vieren we dat uitgebreid! U kunt ons helpen er een echt feest van te maken. Een feest voor de vele zieke kinderen die wachten op een bezoekje van de CliniClowns. Word daarom nu donateur voor maar € 2,50 per maand.

In de afgelopen 11 jaar hebben we veel bereikt: jaarlijks leggen we maar liefst 85.000 bezoeken af aan kinderen in moeilijke situaties. Kinderen die zich dankzij de clowns weer even gewoon kind kunnen voelen. Maar we willen nog veel meer kinderen bezoeken. Zoals de kinderen die door ziekte langdurig thuis of in speciale zorginstellingen moeten verblijven. Steun ons daarom en word donateur.

Stuur deze ingevulde en ondertekende machtiging naar: CliniClowns Nederland, Antwoordnummer 2222, 3440 VB WOERDEN. Postzegel hoeft niet, mag wel. Meer weten over onze verjaardag? Kijk dan op www.11jaar.nl.

Ja, ik maak er een feest van voor de kinderen!

Daarom word ik donateur voor een maandelijks bedrag van
 € 2,50 € 5,- een ander bedrag, namelijk € _____

Ik machtig hierbij CliniClowns Nederland tot wederopzegging bovengenoemd bedrag maandelijks van mijn bank- of girorekening af te schrijven.

Rekeningnummer _____
Naam _____ Dhr. Mevr.
Geboortedatum _____
Adres _____
Postcode _____ Plaats _____
Telefoon _____
Datum _____

Handtekening _____
12120

 giro 6640

CliniClowns is 11 jaarig

**Maak er een feest van.
Word nu donateur!**

Heel Nederland feliciteert CliniClowns!

KOK OTTENS MINDERHOUD ADVOCATEN

zoekt wegens groei van de algemene praktijk een

**gevorderde advocaat stagiaire
of
advocaat medewerker**

die met name werkzaam wil zijn in de algemene civiele praktijk, het faillissementsrecht en het arbeidsrecht.
Wij zijn een goed geoutilleerd kantoor in het centrum van Noordwijk. Verschillende vormen van samenwerking zijn bespreekbaar.

Uw schriftelijke sollicitatie met CV en cijferlijst graag binnen drie (3) weken richten aan:

Mevrouw mr. R.J. Ottens
Postbus 6
2200 AA NOORDWIJK
tel.no.: 071 - 361 58 78
www.kokottensminderhoud.nl

Advocatenkantoor met commerciële praktijk zoekt samenwerking met een of meer **ervaren advocaten** om de praktijk verder uit te bouwen en de kwaliteit van de dienstverlening te versterken. De praktijk richt zich op het midden- en kleinbedrijf in de regio Het Gooi/Almere/Amsterdam.

Alle kantoor faciliteiten en secretariaat zijn aanwezig. De administratie is geautomatiseerd. Het kantoor beschikt over een omvangrijke bibliotheek, met abonnementen op de voor de praktijk van belang zijnde vakliteratuur. Het kantoor biedt ruimte aan circa vier à vijf advocaten.

Reacties onder nummer 7819: Bureau BDM B.V.,
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn.
Uw reactie wordt vanzelfsprekend vertrouwelijk behandeld.

UNIT

**unit-1 is een ontwerperscollectief
onze werkzaamheden:
grafisch & typografisch ontwerp_concept_dtp
multimedia & internet ontwerp**

» **u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl_www.unit-1.nl_t 070 388 35 61**

Heeft u een te dure levensverzekering...?

Indien u niet rookt en meer dan € 50.000 verdient kunt u veel geld besparen. Informeer vrijblijvend naar ons speciale tarief.

Ook geldig voor compagnonsverzekeringen.

De Poel

Koninginnegracht 22 - Den Haag. Tel. 070-4272722
info@de-poel.nl

Pensioenen

Financiële planning

Hypotheken

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Uitsluitend eerste kwaliteit stof wordt gebruikt voor uw toga
- Uitstekende prijs/kwaliteit verhouding
- Korte levertijd
- Confectiematen uit voorraad leverbaar
- *Bef cadeau bij bestelling toga*

WWW.TOGA.NET

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

Pieter[®]sen

Advocaten

Eindhoven

Wegens vertrek van onze medewerker strafrecht zoeken wij een

GEVORDERDE STAGIAIRE/MEDEWERKER strafrechtelijk georiënteerd

die contactueel vaardig is, een commerciële instelling en een flexibele werkhouding heeft.

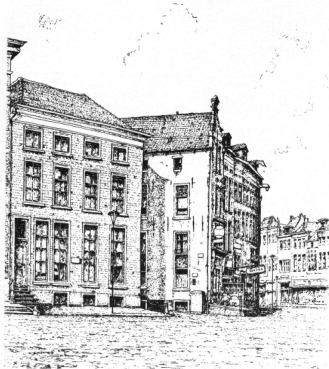
Schriftelijke sollicitaties met cijferlijst en c.v.
binnen 14 dagen te richten aan:
mr K.J. Pietersen,
Postbus 1199, 5602 BD Eindhoven.

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

VOORINK VAN DEN TOOREN VAN AANHOLD VAN DE VENNE

A D O C A T E N

is een middelgroot advocatenkantoor te Zutphen waarin 8 advocaten juridisch maatwerk bieden aan overheden, ondernemingen, (non profit-) instellingen en particulieren. Conflictoplossing – o.m. door mediation – geniet de voorkeur, maar procederen is een belangrijk deel van onze praktijk. Naast de algemene praktijk kennen wij specialisaties op vrijwel alle rechtsgebieden.

Ons modern geoutilleerde kantoorpand “de Gouden Sterre” ligt in het goed bereikbare, gerestaureerde hart van de Zutphense binnenstad op loopafstand van het gerechtsgebouw.

De kwaliteit van ons werk en de inzet voor onze cliënten staat voorop. Wij gaan onderling collegiaal en informeel met elkaar om en besteden ruime aandacht aan verdere opleiding (geven en volgen). Wij werken hard, maar vinden een sociaal en privé-leven evenzo belangrijk.

Wij zijn op zoek naar

EEN (GEVORDERDE) STAGIAIRE (m/v)

die pragmatisch is, over gedegen juridische kennis en sociale capaciteiten beschikt en past in ons team, de mogelijkheid om op ons kantoor werkzaam te zijn in (vooreerst) de algemene praktijk (met uitdrukkelijke mogelijkheid tot specialisatie).

Schriftelijke sollicitaties met curriculum vitae *binnen 14 dagen* zenden ter attentie van mr. F.A. Hendrikse-Voogt

VOORINK VAN DEN TOOREN VAN AANHOLD VAN DE VENNE ADVOCATEN
ZAADMARKT 84A - 0575 - 54 54 55 **POSTBUS 8 - 7200 AA ZUTPHEN**

[NO CURE NO PAY]

[CASUS 1] Tot ons wendde zich A, curator te Leiden, terzake een vordering tot schadevergoeding van de inmiddels gefailleerde X. De schade van X komt voort uit door C onrechtmatig afgebroken onderhandelings-

gen. De reeds door X gemaakte kosten bedragen ruim anderhalf miljoen euro; de gedeelde winst belooft een veelvoud daarvan. C dacht vermoedelijk dat X (of curator A) over onvoldoende middelen zou beschik-

ken voor een mogelijk langlopende juridische procedure.... C zit ernaast.

Procesfinanciering
+ **Sirus** maakt het recht toegankelijk

Essenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl

SIGV-GERECHTSTOLKEN EN JURIDISCH VERTALERS

Speciaal opgeleid voor juridisch tolk- en vertaalwerk

Voor schriftelijke of mondelinge juridische vertalingen die aan de strengste eisen voldoen.

Bel 077 - 4739402 of kijk op **www.sigv-vereniging.nl**

VERENIGING VAN SIGV-GERECHTSTOLKEN EN JURIDISCH VERTALERS

VAN DIEPEN VAN DER KROEFA D V O C A T E N

Van Diepen Van der Kroef is het grootste volledig onafhankelijke advocatenkantoor in Nederland. Meer dan 100 advocaten adviseren en begeleiden op specialistisch niveau een gevarieerde cliëntenkring van ondernemingen. Met 7 vestigingen in het westen en midden van het land is bewust gekozen voor de bundeling van juridische expertise gekoppeld aan kennis van lokale markten. Van Diepen Van der Kroef is een kantoor dat gericht is op ontwikkeling en groei van zowel de medewerkers als de praktijk. Er wordt veel geïnvesteerd in de eigen mensen, kwaliteit van praktijkvoering, huisvesting en uitbreiding naar andere steden.

Vanuit de vestiging Den Haag werken 18 advocaten in een brede, met name op de ondernemer gerichte praktijk. Een jong team werkt in een monumentaal pand in het centrum. In voorkomende gevallen wordt samengewerkt met advocaten van de andere vestigingen.

Binnen de vestiging Den Haag opereert ook de sectie private clients, die zich bezig houdt met personen- en familierecht, waarbij met name complexe vermogens- en fiscaal-rechtelijke aspecten een belangrijke rol spelen. Voorts houdt de sectie zich bezig met mediation.

Voor deze sectie wordt gezocht naar een:

Advocaat-Medewerker

Profiel

- advocaat, met minimaal 5 jaren relevante praktijkervaring
- beschikking over organisatiesensitiviteit, teamplayer en commerciële talenten
- overtuigd advocaat, met plezier in het vak
- gezonde dosis humor

Reacties binnen veertien dagen aan:

Van Diepen Van der Kroef Advocaten

mr. M.R. Gerritsen

Postbus 9

2501 CA Den Haag

m.gerritsen@van.diepen.com

www.vandiepen.com

Jurisprudentie Vreemdelingenrecht

Driewekelijks ontvangt u een overzicht van relevante uitspraken op het gebied van vluchtelingen-, asiel- en vreemdelingenrecht. *JV* biedt jurisprudentie van de vreemdelingenkamers van rechtbanken en van andere rechterlijke instanties. De uitspraken zijn voorzien van trefwoorden en samenvattingen en praktijkgerichte annotaties. *JV* wordt uitgegeven in samenwerking met FORUM, Instituut voor multiculturele ontwikkeling.

De voordelen van *JV*:

- alle belangrijke jurisprudentie in één tijdschrift
- objectieve, scherpe selectie
- breed samengestelde, deskundige redactie
- actueel en praktijkgericht
- frequente verschijning
- bijzondere samenwerking tussen FORUM en Sdu Uitgevers

JV verschijnt 16 keer per jaar

Prijs: € 0,25 per pagina
(incl. BTW en verzendkosten)

Jaarband à € 18,50 wordt u automatisch toegezonden
(incl. BTW en excl. verzendkosten)

Redactie:

prof. mr. P. Boeles (voorzitter)
mr. M.M. van Asperen
mr. P.J.A.M. Baudoin
mr. M.C.J.A. Huijgens
prof. mr. T.P. Spijkerboer
G.E.W. Westendorp
(redactie-secretaris)

Onze uitgaven zijn ook verkrijgbaar via de boekhandel

**Bestel via www.sdu.nl
of bel (070) 378 98 80**

CASTA

JURIDISCHE OPLEIDINGEN
JURIDISCH UITZENDBUREAU B.V.

Lange Hofstraat 29, 7201 HT Zutphen;

Kom naar onze opendag en kom alles te weten over onze cursussen, opleidingen en het uitzendbureau op

zaterdag 15 mei a.s. van 11.00 tot 13.00 uur.

Aanmelden en informatie op
www.casta.nl

Cursus "Juridisch Secretaresse"

Startdatum: 3 juni 2004 te Amstelveen

Startdatum: op aanvraag te Zutphen

Startdatum: op aanvraag te
Leeuwarden/Groningen

Cursus "Roladministratie/Procuraten"

Startdatum: voor-/najaar 2004 en op
aanvraag te Utrecht

Cursus "Nederlandse Grammatica/ Nieuwe Spelling"

Startdatum: voor-/najaar 2004 te
Amstelveen/Zutphen en op aanvraag

Cursus Faillissementen en WSNP

Startdatum: 6 mei 2004 te Amstelveen

Startdatum: op aanvraag te
Zutphen/Leeuwarden/Groningen

Ook cursussen op locatie mogelijk.

Heeft u vacatures? CASTA gaat voor u op zoek naar ervaren juridisch ondersteunend personeel.

Nadere informatie is op te vragen.

Telnr.: 020-699 85 06, faxnr.: 020-600 11 81.

Telnr.: 0575 - 547 979, faxnr. 0575 - 547 021.

E-mailadres: info@casta.nl

Internet: www.casta.nl

Casta verzorgt tevens opleidingen op de Nederlandse Antillen, Aruba en Sint Maarten.

Zoekt en gij zult vinden

ADLİB | Bibliotheek

Bestelmodule

Uitleenmodule

Tijdschriftenmodule

ADLİB | Internet Server

ADLİB | Vragenregistratie

- Flexibel informatiebeheer
- Zeer uitgebreid & gebruiksvriendelijk
- Internet/intranet toegang
- Full Text zoekmogelijkheid
- Geavanceerd thesaurusbeheer
- SDI Interesse profielen
- Kennisbeheer

ADLİB | Information Systems

Telefoon: 030 - 241 18 85

E-mail: info@nl.adlibsoft.com

www.adlibsoft.com

Nederlandse en Europese officiële publicaties, wetgeving en jurisprudentie

Dagelijks verschijnt een enorme hoeveelheid wet- en regelgeving en beleid van de Nederlandse en Europese overheid. Met de via internet te raadplegen databanken van Sdu Uitgevers heeft u deze informatie altijd bij de hand.

opmaat.sdu.nl

OPmaat

- Alle officiële publicaties vanaf 1995
- Dagelijks geactualiseerd
- Uw persoonlijk interesseprofiel en e-mailtendering

wettenbank.sdu.nl

Wettenbank

- Geïntegreerde wetgeving
- Geldende en historische teksten
- Unieke hyperlinks naar parlementaire geschiedenis en jurisprudentie
- Uw persoonlijk interesseprofiel en e-mailtendering

europmaat.sdu.nl

Europmaat

- De complete Europese wet- en regelgeving en jurisprudentie
- Tweetalig: Nederlands en Engels
- Persoonlijke interesseprofielen en e-mailtendering
- Extra op Nederland toegesneden informatie en hyperlinks

Ervaar zelf de kracht van deze unieke databanken en word proefabonnee. Kijk voor meer informatie op: www.sdu.nl/on-lines

Of vraag de folder(s) aan:
(070) 378 98 80

OPmaat is een onmisbare informatiebron als het gaat om de ontstaansgeschiedenis van wet- en regelgeving.

Met de **Wettenbank** heeft u geldende geïntegreerde wetteksten, parlementaire geschiedenis en jurisprudentie altijd bij de hand.

Voor alle Europese publicaties kijkt u in **Europmaat**.

Kortom, de online databanken van Sdu Uitgevers vullen elkaar perfect aan.

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

VRAAG NU DE CATALOGUS VOOR JURISTEN 2004 AAN...

...RUIJ 300 PAGINA'S MET RELEVANTE
UITGAVEN OP UW VAKGEBIED!

BESTEL UW GRATIS EXEMPLAAR VIA WWW.KLUWER.NL/SHOP (EN KLIJK OP SHOP KLUWER JURIDISCH) OF BEL NAAR 0570-673449

KLUWER Postbus 23 • 7400 GA Deventer

ANGLO DUTCH EXCHANGE

24 - 28 MEI 2004

GASTVRIJE ADVOCATEN GEZOCHT
IVM HUISVESTING ENGELSE ADVOCATEN
IN RUIL VOOR VRIJKAARTEN
GALADINER + FEEST IN MERCURIUS
(VOORMALIG OIBIBIO IN AMSTERDAM).

GEEF JE OP VIA
WWW.ANGLODUTCHEXCHANGE.COM
en klik vervolgens op REGISTRATIE en
HOUSING
of PARTY voor losse aanmelding feest.

www.steinway.nl

Steinway Center Nederland
Spui 12, Amsterdam, tel. 020-639 22 96

Honig Coaching*

Verrassend anders maar toch vertrouwd

'Het Hoogeland'
Museumlaan 2
3581 HK Utrecht
t: 030-2516916
f: 030-2520531

www.honigcoaching.nl
info@honigcoaching.nl

*Mr RPY Honig is vanaf 1986 bin-
nen de advocatuur werkzaam.

De persoonlijke effectiviteit van uw medewerkers of stagiaires verhogen?

Praat eens met iemand die uit het vak komt en die van coaching haar beroep heeft gemaakt. Honig Coaching levert op maat gesneden begeleidingstrajecten voor arbeidsgerelateerde leerdoelen of problemen.

Diverse specifieke programma's op het gebied van stress- en timemanagement, programma persoonlijk meesterschap, content coaching op het gebied van arbeidsrecht, enneagramtrainingen. Ook teamtrajecten.

Kijk op de website voor meer informatie.

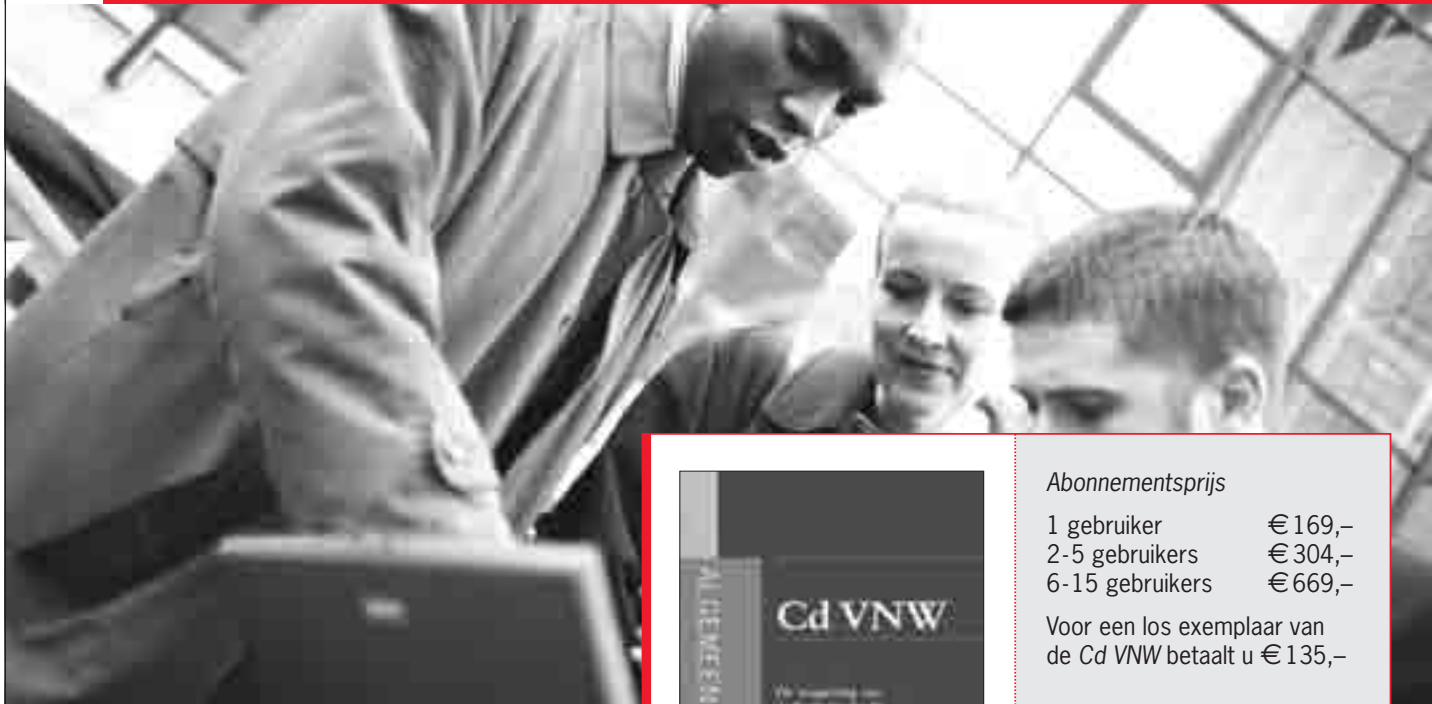
Honig Coaching is erkend in het kader van de Permanente Opleiding Advocatuur.

**Een nog betere advocaat worden?
In balans komen of blijven?
Uw eigen positie binnen kantoor herbezien?
Behoefte aan een klankbord?**

Cd VNW

de cd-rom die snel toegang biedt tot dé wetgeving van de Nederlandse Staat

Abonnementsprijs

1 gebruiker	€ 169,-
2-5 gebruikers	€ 304,-
6-15 gebruikers	€ 669,-

Voor een los exemplaar van de Cd VNW betaalt u € 135,-

Onze uitgaven zijn ook verkrijgbaar via de boekhandel

De Cd VNW biedt u de actuele stand van de Nederlandse wetgeving. Met deze cd-rom hebt u direct toegang tot:

- Alle (Rijks)wetten
- (Rijks) Koninklijke Besluiten
- Algemene Maatregelen van Bestuur
- Ministeriële Regelingen

Aan de hand van een overzichtelijke zoekstructuur vindt u snel uw weg binnen de verschillende regelingen. Zo kunt u zoeken op:

- de algemene inhoudsopgave
- titel
- redactionele trefwoorden
- officiële tekst
- artikelnummer
- datum
- bron
- wetsfamilie

Stap nu in en profiteer

Met een abonnement op de Cd VNW ontvangt u tegen een voordelig tarief vier updates per jaar. Vanaf de komende updates wordt er extra informatie aan de cd-rom toegevoegd. Zo kunt u in de toekomst bij de Cd VNW terecht voor wetsverwijzingen, redactionele verwijzingen en verwijzingen naar jurisprudentie. Ook wordt het aantal trefwoorden op de cd-rom per update uitgebreid.

**Bestel via www.sdu.nl
of bel (070) 378 98 80**

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

DE LOOS & SCHRIJVER

ADVOCATEN

Zoekt voor spoedige indiensttreding

**Medewerker (m/v)
met voltooide stageopleiding****Voor de algemene praktijk
met mogelijkheid tot specialisatie.**Bij ons gebleken geschiktheid is te zijner tijd opname
in de maatschap bespreekbaar.Gaarne schriftelijke reactie, voorzien van cv,
binnen 14 dagen aan:De Loos & Schrijver, advocaten
Mr P.J.Ph. Dietz de Loos
Postbus 453
2240 AL Wassenaar

(telefoon: 070 - 511 92 63)

Gratis
**toegevoegde
waarde.**

In samenwerking met stichting Het Overleg
heeft Catalyse een rapport gepubliceerd
over kennismanagement binnen de advoca-
tuur. Dit rapport en meer toegevoegde
waarde vindt u op onze site.**HET OVERLEG**
WWW.HETOVERLEG.ORG**AANTJES & SCHAKEL**

ADVOCATEN

Ons kantoor heeft sedert de oprichting in 1986 een stevige plaats in Rijswijk en in het arrondissement 's-Gravenhage verworven. Het kantoor kent een gevarieerde praktijk, met een evenwichtige mix van zakelijke en particuliere cliënten, met als specialismen het ondernemingsrecht, arbeidsrecht, insolventierecht en personenschade. Ons kantoor is informeel, maar uiterst serieus waar het de zaken van onze cliënten betreft.

Wij hebben op korte termijn plaats voor een

STAGIAIRE en/of MEDEWERKER m/v

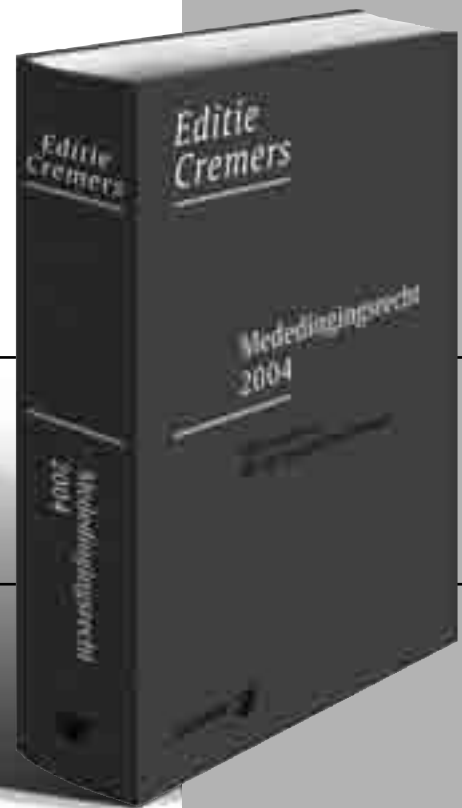
U bent een pas afgestudeerd jurist, dan wel iemand met de nodige werkervaring. U bent enthousiast, niet wars van hard werken, met een cliënt-gerichte, dienstverlenende instelling. U bent resultaatgericht. U beschikt over een goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid. U heeft belangstelling voor de algemene praktijk, maar zou er ook zeker voor voelen zich te specialiseren.

Wij verwachten Uw schriftelijke sollicitatie (uiteraard voorzien van c.v. en cijferlijst) binnen twee weken na de verschijningsdatum van dit blad, t.a.v. Mr J.C. Zevenberg, Postbus 1213, 2280 CE Rijswijk, bij wie desgewenst ook telefonische informatie kan worden ingewonnen (070 - 390 62 60; natuurlijk kunt U ook onze website bezoeken: www.aantjesenschakel.nl). Wij verwachten U op gelijke termijn te kunnen antwoorden.

Goed nieuws voor u als specialist mededingingsrecht: er is nu een uitgave op uw vakgebied waar niets aan toe te voegen is: **Cremers Mededingingsrecht**. In één compacte bundel van 1900 pagina's vindt u de volledige Nederlandse en Europese regelgeving inzake het mededingingsrecht.

Cremers Mededingingsrecht... niets aan toe te voegen!

Cremers Mededingingsrecht is een voortzetting van de gerenommeerde losbladige uitgave Cremers Mededingingsrecht en is zeer actueel met de belangrijkste recente ontwikkelingen op het gebied van regelgeving en jurisprudentie. Denk aan:

- de zogenaamde modernisering op het gebied van het Europese kartelrecht die is ingeluid met Vo. 1/2003
- de nieuwe Concentratieverordening
- vele recente arresten en beschikkingen zoals Wouters, Pavlov, Métropole, Michelin, Roquette Frères, Colas Est, Carglass, Bredase Notarissen en Scheemda.

Vertrouwde Cremers-formule

Door de vertrouwde Cremers-formule vindt u snel de antwoorden op al uw mededingings-vragen. Alle hoofdstukken van de Mededingingswet zijn voorzien van een selectie van de belangrijkste jurisprudentie en beschikkingen in de bekende Cremers-stijl. Gedetailleerde inhoudsopgaven, uitgebreide trefwoorden- en jurisprudentieregisters en vele interne verwijzingen staan garant voor snel en prettig werken. De bundel staat onder redactie van mr. I.W. VerLoren van Themaat, partner bij Houthoff Buruma in Brussel en vooraanstaand specialist in het mededingingsrecht.

Ook on line en op cd-rom

Cremers Mededingingsrecht is het eerste Cremers-deel dat in boekvorm verschijnt. De uitgave is ook verkrijgbaar als on line-product en op cd-rom. Ideaal in combinatie met de bundel.

Meer info?

In onze shop vindt u de complete inhoudsopgave van de bundel.

Ga naar www.shopkluwerjuridisch.nl/juridisch

20% korting bij een abonnement

Een los exemplaar van Cremers Mededingingsrecht kost € 188,50 (incl. BTW). Wanneer u een abonnement neemt betaalt u slechts € 150,80 (incl. BTW). U ontvangt dan ieder jaar de nieuwe editie automatisch en met 20% korting. Bestellen kan telefonisch (0570-673449), per fax (0570-691555), e-mail (juridisch@kluwer.nl) of via onze e-shop (www.shopkluwerjuridisch.nl/juridisch).

Wanneer u via de shop bestelt, betaalt u geen verzend- en administratiekosten!

Waar begint uw oriëntatie op juridische informatie?

Elsevier Juridisch stelt zich ten doel om u zo goed mogelijk van de juridische kennis te voorzien die u nodig heeft bij de uitoefening van uw beroep.

De vorm waarin dat gebeurt bepaalt u zelf. Of het nu gaat om een vaktijdschrift, losbladige, boek of opleiding. U kunt kiezen voor die vorm van informatie die het beste aansluit bij uw werksituatie.

Op onze website vindt u een actueel overzicht van onze producten, nieuws-items van de uitgever, diverse links en aanbiedingen.

Kortom, www.elsevierjuridisch.nl biedt u de mogelijkheid om u te oriënteren op nieuwe vakinformatie op juridisch terrein.

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch, met recht dé partner in kennis en informatie. In samenwerking met gerenommeerde auteurs en redacteuren voorziet Elsevier Juridisch in de vraag naar juridische informatie met een sterk en breed pakket uitgaven op de volgende rechtsgebieden:

- Bestuursrecht
- Milieurecht
- Arbeidsrecht en Ambtenarenrecht
- Economisch recht
- Personen- en familierecht

Actualiteit, toegankelijkheid en bruikbaarheid voor uw praktijksituatie staan hierbij centraal.

DIJKMANS & PARTNERS

ADVOCATEN

Dijkmans & Partners is voor haar kantoren in Eindhoven en Bladel met speed op zoek naar

➔ **ADVOCAAT MEDEWERKERS**

➔ **ADVOCAAT STAGIAIRES**

Eindhoven

Beemdstraat 32
Postbus 8821
5605 LV Eindhoven
Tel. 040 - 2910691
Fax 040 - 2552444

Bladel

Sniederlaan 14
Postbus 110
5530 AC Bladel
Tel. 0497 - 360460
Fax 0497 - 386395

Antwerpen*

Prins Boudewijnlaan 177-179
2610 Wilrijk-Antwerpen
België
Tel. 00 32 3 4493905
Fax 00 32 3 4401647

E-mail: info@dijkmans-advocaten.nl

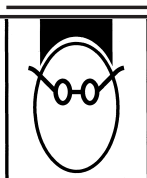
* samenwerkingsverband

Dijkmans & Partners is een enthousiast, dynamisch team van advocaten, met specialisaties op het gebied van het arbeidsrecht, ondernemingsrecht, vastgoed en faillissementsrecht. Ons kantoor is voornamelijk werkzaam voor de (grotere) MKB-bedrijven. Slagvaardigheid, zorgvuldigheid en kwaliteit staan bij ons voorop.

Voor onze praktijk zijn wij op zoek naar enthousiaste en ondernemende collega's die een bijdrage willen leveren aan de verdere groei van ons kantoor.

Voor iemand die hoge eisen aan zichzelf stelt en samen met onze cliënten wil zoeken naar passende oplossingen, bieden wij een uitdagende baan.

Sollicitaties kunnen binnen 14 dagen na heden worden gericht aan mr W.J. Aardema, postbus 8821, 5605 LV Eindhoven.

ADVOCATENKANTOOR BOVEN C.S.

voor de algemene praktijk van ons kantoor zoeken wij op korte termijn een

ADVOCAAT-STAGIAIRE.

(met voltooide of bijna voltooide stage)

Uw schriftelijke reactie, voorzien van uw C.V., kunt u binnen 14 dagen, na het verschijnen van dit blad, richten aan:

mr. G.J. Boven
Postbus 175
3830 AD Leusden
Tel: (033) 494 55 55

ADVOCATENKANTOOR BOVEN C.S.

Hamersveldseweg 15, 3831 AA Leusden
Tel: (033) 494 55 55 • Fax: (033) 495 02 80

Advocaat in Zuid-Holland-Zuid met een algemene sociale praktijk, 18 jaar ervaring, zoekt op korte termijn een aansluiting op basis van kostendeling met

advocaat (geen stagiaire)
met ervaring en afgeronde beroepsopleiding.

Brieven onder nummer 7820 aan:
Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80 G
2407 BH Alphen a/d Rijn

MINDER AFFINITEIT MET EN TE WEINIG TIJD VOOR SOCIALE VERZEKERINGSZAKEN?

Machteld Elfferich
1121 CP Landsmeer
e-mail: a.elfferich@chello.nl

Dr. M.L. Kingstraat 24
telefoon 06 20 42 31 97

28 jaar ervaring met bezwaar-, beroeps- en hoger beroepszaken
No cure less pay

Enmalig € 500,- (excl. BTW) en bij gegroundverklaring de proceskosten.

CMS Derks Star Busmann

Voor de secties Vastgoed & Overheid in Arnhem en Ondernemingsrecht/ Insolventierecht in Hilversum zoeken wij (ervaren) stagiaires. Voor de secties Arbeidsrecht in Amsterdam, Ondernemingsrecht/ Insolventierecht in Hilversum en Vastgoed/ Huurrecht in Utrecht zoeken wij ervaren medewerkers. Onze gespecialiseerde secties richten zich op nationale en internationale ondernemingen en overheden. De cultuur is informeel, de omgeving collegiaal. Er is voldoende ruimte voor persoonlijke ontwikkeling. Ook is het mogelijk om internationaal te werken binnen de Europese CMS-alliantie.

...en je nieuwe collega.

Als **(ervaren) advocaat stagiaire** beschik je over prima studieresultaten, enthousiasme, zelfstandigheid en ambitie. Als **ervaren medewerker** heb je absoluut ervaring in het gevraagde rechtsgebied en de ambitie om door te groeien. Als je wilt weten hoe het is om als stagiaire in Arnhem te werken, neem dan contact op met mevrouw drs. L.J.M.R. Nouwen: 026 - 35 38 211. Voor de vacatures in Utrecht, Amsterdam en Hilversum kun je bellen met de heer P.H. Porcelijn, Hoofd P&O: 030 - 21 21 115. Of kijk op www.cmsderks.nl. Jouw sollicitatiebrief met de vermelding voor welke vacature je belangstelling hebt en je c.v. (voor stagiaires inclusief cijferlijst), kun je richten aan CMS Derks Star Busmann, Postbus 85250, 3508 AG Utrecht, ter attentie van de heer P.H. Porcelijn.

C/M/S/ Derks Star Busmann Zaken leven.

RASSERS

ADVOCATEN EN NOTARISSEN

RASSERS ADVOCATEN EN NOTARISSEN IS EEN TOONAANGEVEND KANTOOR TE BREDA WAAR 75 PERSONEN (WAARONDER 30 ADVOCATEN, (KANDIDAAT-) NOTARISSEN EN JURIDISCH MEDEWERKERS) WERKZAAM ZIJN. ONS KANTOOR IS GROOT GENOEG OM ZICH TE SPECIALISEREN OP DIVERSE RECHTSGEBIEDEN, ZOWEL REGIONAAL ALS (INTER)NATIONAAL EN KLEIN GENOEG OM EEN PERSOONLIJKE CLIËNTRELATIE TE ONDERHOUDEN.

VOOR DE ALGEMENE PRAKTIJK ZIJN WIJ OP ZOEK NAAR:

ADVOCAAT-STAGIAIRE

WIJ BIEDEN U UITSTEKENDE PRIMAIRE EN SECUNDAIRE ARBEIDSVOORWAARDEN, EEN WERKSFEER DIE DE MEDEWERKERS LANG AAN ONS BINDT EN DE MOGELIJKHEID EEN EIGEN PRAKTIJK BINNEN KANTOOR OP TE BOUWEN. SOLLICITATIES KUNT U RICHTEN T.A.V. DHR. M.P.W. VAN NIELEN (KANTOORDIRECTEUR).

VOOR NADERE INFORMATIE
MRS T. VAN DER DUSSEN EN M.P. WOLF

SOPHIASTRAAT 22-28
4811 EM BREDA

POSTBUS 3404
4800 DK BREDA

TELEFOON: (076) 5 136 136
FAX: (076) 522 25 52

WEBSITE: www.rassers.nl
E-MAIL: info@rassers.nl

**Plaats uw advertentie
midden in uw doelgroep.
Het Advocatenblad
helpt u daarbij.**

Elke twee weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?

Wilt u meer informatie, bel dan Cock Brouwer, tel. 0172 - 234 460, fax 0172 - 233 017, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden.

brouwer's direct marketing

U zoekt:

- **advocaten**
- **medewerkers**
- **stagiaires**
- **(bedrijfs)juristen**
- **belastingdeskundigen**
- **leden rechterlijke macht**

SRK Rechtsbijstand te Zoetermeer verleent als onafhankelijke stichting rechtshulp aan de verzekerden - zowel bedrijven als particulieren - van zestien gerenommeerde verzekeringsmaatschappijen. Het team van SRK Rechtsbijstand telt momenteel circa 420 medewerkers, waaronder ruim 250 juridische specialisten. In 2004 behandelen wij naar schatting 53.000 nieuwe zaken. De juridische specialisten bij SRK zijn het persoonlijk aanspreekpunt voor cliënt, intermediair en verzekeraar. Daarbij worden zij optimaal ondersteund door collega specialisten en een deskundig secretariaat.

SRK RECHTSBIJSTAND NEEMT DE ZAKEN SERIEUS DOOR ONZE SNELLE GROEI ZOEKEN WIJ NOG MEER ENTHOUSIASTE COLLEGA'S

Wat SRK Rechtsbijstand te bieden heeft

Een zelfstandige baan bij een jonge, snelgroeiende onderneming, die opereert in een dynamisch marktsegment. Een goed pakket primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden conform de CAO voor het verzekeringsbedrijf. Naast een marktconform salaris en 8% vakantiegeld biedt SRK Rechtsbijstand flexibele werktijden, een vaste dertiende maand, een premievrij pensioen en minimaal 25 vakantiedagen en 13 roostervrije dagen per jaar.

Bij SRK Rechtsbijstand heerst een prettige en informele werksfeer. Het kantoor biedt diverse sportfaciliteiten waaronder een fitnessruimte waar men onder professionele begeleiding kan trainen.

Sollicitatieprocedure

Vul het sollicitatieformulier in op de SRK site (www.srk.nl) of stuur een sollicitatiebrief met uitgebreid cv naar:

SRK Rechtsbijstand

T.a.v. Personeelszaken

Postbus 3020

2700 LA Zoetermeer

Reageren per e-mail kan natuurlijk ook: pz@srk.nl.

Voor meer inhoudelijke informatie over de functie kunt u contact opnemen met mevrouw N. van der Sluis-Hoekstra, medewerker Personeelszaken, telefoon: 079 - 330 34 51.

Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de sollicitatieprocedure.

Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

JURIST/ADVOCAAT AMBTENARENRECHT

Als jurist/advocaat Ambtenarenrecht behandelt u geheel zelfstandig zaken. U werkt in een team van specialisten. U verleent rechtsbijstand aan ambtenaren en behandelt als zodanig geschillen met betrekking tot hun rechtspositie. Ook de specifieke sociaal verzekeringsrechtelijke aspecten die aan de ambtelijke rechtspositie zijn verbonden worden door u behandeld. Verder voert u in de praktijk zeer regelmatig onderhandelingen met overheids-werkgevers en voert u regelmatig procedures ingevolge de Algemene wet bestuursrecht.

JURIST/ADVOCAAT ARBEIDSRECHT

Als jurist/advocaat Arbeidsrecht behandelt u geheel zelfstandig zaken. U werkt in een team van specialisten en houdt u zich bezig met diverse arbeidsrechtelijke geschillen. In de praktijk voert u zeer regelmatig procedures. U treedt op voor zowel werknemers als werkgevers.

JURIST/ADVOCAAT SOCIAAL VERZEKERINGSRECHT

Als jurist/advocaat Sociaal Verzekeringsrecht behandelt u geheel zelfstandig zaken. U werkt in een team van specialisten en houdt u zich bezig met alle mogelijke sociaal verzekeringsrechtelijke geschillen (zoals WW, WAO, AOW, AWBZ en WVG). In de praktijk voert u zeer regelmatig procedures. U treedt op voor uitkeringsgerechtigden.

GEVRAAGD U beschikt over een afgeronde universitaire opleiding Nederlands Recht en relevante werkervaring op een van bovenstaande rechtsgebieden. U bent initiatiefrijk, stressbestendig en gericht op samenwerking. Verder beschikt u over een klantgerichte instelling en uitstekende communicatieve- en onderhandelingsvaardigheden. U bent analytisch en creatief in het bedenken van oplossingen.

Voor de functie van jurist/advocaat Ambtenarenrecht strekt ervaring op het gebied van onderwijsrecht tot aanbeveling.

Voor alle functies geldt dat deze zowel als jurist als advocaat in dienstbetrekking kunnen worden vervuld.

DR MR VERKRUISEN

gezondheidsrecht en letselschade
— ADVOCATEN —

Verkruisen advocaten Verkruisen *advocaten* is een toonaangevend advocatenkantoor op het gebied van gezondheidsrecht en letselschaderecht. Tezamen met de professionals in Verkruisen *Medisch Adviseurs* en het Verkruisen *Instituut voor Actuariële Schadeberekeningen (VIAS)* biedt het kantoor haar cliënten een volledig en modern rechtshulp pakket. Het kantoor heeft vestigingen in Amsterdam, Rotterdam en Assen. In verband met de voortgaande groei van het kantoor is er op korte termijn plaats voor een ervaren

Procesadvocaat

de functie De functie bestaat vrijwel volledig uit het procederen in veelal grote letselschadezaken door het hele land. Gedacht dient te worden aan zaken met een belang vanaf € 250.000,-. Gedeeltelijk gaat het daarbij om aansprakelijkheidsprocedures. Voor het overige betreft het procedures ter vaststelling van de hoogte van de schade. De procesadvocaat zal zich geheel kunnen richten op het feitelijke procedeerwerk. Voor het inventariseren van de schade, het berekenen van de hoofdsom en bij het beantwoorden van de medische, arbeidsdeskundige en overige vragen wordt de advocaat ondersteund door interne professionals. De functie leent zich uitstekend voor een parttime invulling. Een loondienstverband is niet noodzakelijk.

uw profiel U bent een goede, ervaren advocaat met een voltooide stage en tenminste enige jaren ervaring met het zelfstandig voeren van civiele procedures.

plaats Nu het een landelijke praktijk betreft is de feitelijke uitoefening van de functie niet aan een bepaalde plaats gebonden. Zij kan vanuit ieder van de drie vestigingen van Verkruisen advocaten worden gevoerd.

honorering De honorering is conform de inhoud en de zwaarte van de functie.

inlichtingen en sollicitaties Inlichtingen en sollicitaties binnen veertien dagen bij dr. mr. W.G. Verkruisen, Prins Hendriklaan 25, 1075 AZ Amsterdam (telefoon kantoor: 020 - 486 00 55; telefoon privé: 06 - 53 68 52 00). Uw reacties worden met grote vertrouwelijkheid behandeld.

Dependance Lakenhal

Collega's met karakter

Eigen proeflokaal

Saai? Welnee, ik werk bij de CLERCQ

GEVRAAGD: ADVOCAAT-MEDEWERKERS EN ADVOCAAT-STAGIAIRES

de CLERCQ is een veelzijdig kantoor en biedt haar cliënten complete juridische dienstverlening in de vorm van advocatuur, notariaat en belastingadvies. Om onze cliënten optimaal te kunnen blijven bedienen, zoeken wij op korte termijn advocaat-medewerkers en advocaat-stagiaires voor de disciplines ondernemingsrecht, vastgoed- en bestuursrecht, arbeidsrecht en familiericht.

Ons 150 jaar oude kantoor is jong van hart en sterk in beweging. Wij hebben plezier in ons werk en bieden onze cliënten snel en adequaat, kwalitatieve hoogwaardige advisering en ondersteuning.

Wij helpen onze cliënten problemen aan te pakken en op te lossen. Onze cliënten binnen de advocatuur zijn voornamelijk landelijk opererende (middel) grote, profit en non-profit ondernemingen.

Binnen ons kantoor werken ongeveer 70 mensen. Gelijkwaardigheid staat bij ons voorop. Wij hechten waarde aan kwaliteit van werk en leven.

Wij bieden betrokken medewerkers alle kans om door te groeien, zodat zij zich verder kunnen ontwikkelen en specialiseren.

Graag komen wij in contact met enthousiaste aanstaande collega's of confrères met inlevingsvermogen en motivatie, die de ambitie hebben zich maximaal voor onze cliënten in te zetten.

Richt je sollicitatiebrief, voorzien van c.v. en cijferlijst, vóór 7 mei 2004 aan onze kantoor-directeur, Ineke Vlek.

Voor meer informatie kun je haar bellen 071-5815416, of mailen i.vlek@declercq.com, of kijken op onze website: www.declercq.com.

Ploum Lodder Princen

advocaten
notarissen

Als gevolg van de voortdurende groei van ons cliëntenbestand zoeken wij ter versterking van de secties ondernemingsrecht en insolventierecht op korte termijn:

DRIE ADVOCaat-MEDEWERKERS

Profiel:

- tenminste 4-5 jaar ervaring;
- ondernemende instelling en zelfstandigheid;
- uitstekende uitdrukingsvaardigheid in het Engels;
- de ondernemingsrechtadvocaat is veelzijdig en weet zijn/haar weg in zowel de transactie- als procespraktijk;
- voor insolventierecht is ervaring als curator of bewindvoerder en financieel inzicht noodzakelijk.

Wij bieden:

- aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden;
- de mogelijkheid en het budget tot verdere specialisatie;
- de dynamiek van een jong, snel groeiend en vooruitstrevend kantoor;
- een aantrekkelijke werkomgeving;
- een uitstekende sfeer.

Richt je sollicitatie met cv binnen tien dagen aan:

Ploum Lodder Princen
t.a.v. Danielle Löhr
Postbus 711
3000 AS Rotterdam
010 440 64 40
dlohr@plp.nl

Voor inlichtingen over bovenstaande vacatures bel of mail:

Tom Ensink (ondernemingsrecht)
010 440 64 87 of tensink@plp.nl
Jeroen Princen (insolventierecht)
010 440 64 42 of jprincen@plp.nl

Ploum Lodder Princen is gevestigd aan de Blaak te Rotterdam, www.plp.nl

Ploum Lodder Princen is in acht jaar tijd uitgegroeid tot een kantoor met zo'n 45 advocaten en (kandidaat-) notarissen.

Het kantoor kenmerkt zich door een sterke arbeidsrecht- en ondernemingsrechtpraktijk. Het insolventierecht vormt sinds de oprichting een van de kernspecialismen van het kantoor. De succesvolle uitbreiding met het notariaat in 2000 heeft tenslotte een krachtige impuls gegeven aan de verdere ontwikkeling van het kantoor.

Door het lidmaatschap van het hechte internationale samenwerkingsverband Osborne Clarke Alliance, met diverse kantoren in Europa en in Palo Alto (Californië), hebben veel zaken een internationale dimensie.

Wij mogen werken voor aansprekende cliënten waaronder diverse AEX-fondsen en vele middelgrote en kleinere ondernemingen en stichtingen. De kracht van onze dienstverlening zit in snelheid en een hoog kwaliteitsniveau tegen een aantrekkelijke prijs (partner: € 210,- per uur ex BTW).

De toekomstperspectieven zijn groots en ambitieus. Onze filosofie behelst een 'Rotterdamse aanpak' met heldere communicatie, een informele werksfeer en een praktische instelling. Dit betekent ook dat er, naast hard (samen)werken, zeker ruimte is voor ontspanning.

Bent u een specialist op uw vakgebied?

Laat dat registreren.

Kijk op

www.advocaten-specialisten-register.nl

voor inschrijving en registratie.

Busquet Advocaten

Wij zijn een klein advocatenkantoor, met een algemene praktijk.

Wij zoeken een enthousiaste

gevorderd stagiaire

De mogelijkheid wordt gegeven om een eigen specialisatie te ontwikkelen en zich dankzij een goede persoonlijke begeleiding verder te ontplooiën.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u zenden aan:

Busquet Advocaten

T.a.v. mr. C.A. Busquet, Postbus 19027 te 3001 BA Rotterdam,
tel. 010 - 413 24 15, emailadres: busquet@planet.nl.

VAN DER WOUDE DE GRAAF ADVOCATEN

is een kantoor van twaalf advocaten met vestigingen in Amsterdam en Almere, dat beoogt kwalitatief goede en betaalbare rechtshulp te verlenen aan particulieren, instellingen en bedrijven.

Arbeidsrecht, letselschade, huurrecht, personen- en familierecht, vreemdelingenrecht, sociale zekerheid en strafrecht zijn de rechtsgebieden die op dit kantoor traditioneel sterk vertegenwoordigd zijn. De afzonderlijke advocaten zijn in toenemende mate gespecialiseerd op een of enkele van deze deelgebieden.

Wij zoeken voor onze vestiging te Amsterdam een

ADVOCAAT

die zijn/haar stage (nagenoeg) heeft voltooid en een aantoonbare belangstelling en ervaring heeft op een of meerdere van de volgende rechtsgebieden: vreemdelingenrecht, sociale zekerheid en/of letselschade.

Wij bieden een aantrekkelijke werkomgeving in een informele en collegiale sfeer. Toetreding tot de maatschap behoort tot de mogelijkheden.

Schriftelijke sollicitaties vergezeld van CV en cijferlijst graag binnen twee weken zenden aan:

de heer mr A.P.W. Tonen
Willemsparkweg 31
1071 GP Amsterdam
of tonen@woudegraaf.nl
tel.: 020 - 676 66 90

Verkerke & Vos

advocaten

Wij zijn een klein advocatenkantoor in Amsterdam-Zuid waar 4 advocaten werkzaam zijn. Ons kantoor richt zich met name op arbeids- en IE-recht, alsmede bouw- annex bestuurs- en huurrecht.

Wegens uitbreiding zoeken wij een:

(gevorderde) **advocaat-stagiair**

Wij bieden een startsalaris in overleg en een plezierige werksfeer

Voor informatie en sollicitatie:

Verkerke & Vos advocaten
Mr. Ruud Vos
J. Vermeerplein 5
1071 DV Amsterdam
tel: 020 - 671 4049
fax: 020 - 662 8858
ruudvos@euronet.nl

De Raad van Toezicht van de Orde van Advocaten in het arrondissement Alkmaar heeft, wegens vertrek van de huidige functionaris, een vacature voor de functie van

ADJUNCT-SECRETARIS m/v

(24 uur per week)

De adjunct-secretaris beschikt over een eigen kantooruimte in het Gerechtsgebouw te Alkmaar en werkt nauw samen met de Deken en de andere leden van de Raad van Toezicht. Gedurende 12 uur per week is er secretariële ondersteuning.

Taken

De adjunct-secretaris is ondermeer belast met:

- Het voorbereiden en notuleren van de vergaderingen van de Raad van Toezicht
- Het assisteren van de Deken bij de behandeling van klachten
- Het verstrekken van inlichtingen aan derden over de advocatuur
- Het onderhouden van contacten met de leden van de Balie, andere Raden van Toezicht en de Nederlandse Orde van Advocaten
- Het voeren van correspondentie (namens de Deken)

Vereisten

De adjunct-secretaris is (oud) advocaat, dan wel jurist met affiniteit met de advocatuur. Kandidaten dienen te beschikken over goede contactuele eigenschappen, een flexibele instelling, organisatorische talenten en kennis/ervaring op het gebied van automatisering.

Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kan contact worden opgenomen met de Deken, mr H.R.M. Jenné, Tel.: 072 - 514 46 66.

Sollicitaties

Schriftelijke sollicitaties, vergezeld van een Curriculum Vitae, kunnen binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie worden gericht aan de Deken, Postbus 9004, 1800 GA Alkmaar.

International Law Firm of the Year 2003 zoekt

Advocaat-medewerker ICT- en telecommunicatierecht

Advocaat-stagiair ICT- en telecommunicatierecht

BAKER & MCKENZIE

Baker & McKenzie is met 68 kantoren in 38 landen één van de grootste advocatenkantoren ter wereld. Baker & McKenzie onderscheidt zich wereldwijd door topkwaliteit in dienstverlening, een brede praktijk, een uitgebreid netwerk en bijzondere expertise op het gebied van cross-border transacties en finance. Daarom kozen 'the world's leading 5000 companies' Baker & McKenzie tot 'International Law Firm of the Year 2003'. *

De dynamische ICT praktijk is onderdeel van de sectie IE/ICT. De medewerker en (gevorderd) stagiair houden zich bezig met het opstellen van, adviseren en procederen over de meest uiteenlopende ICT contracten en -projecten, en een veelheid van ICT gerelateerde kwesties. Daarnaast adviseren de medewerker en (gevorderd) stagiair telecommunicatiebedrijven in binnen- en buitenland waarbij nauw samenwerkt wordt met buitenlandse kantoorgenoten binnen een wereldwijde en Europese praktijkgroep.

Functie-eisen advocaat-medewerker

- Minimaal 3 jaar ervaring als advocaat met als specialisatie ICT- of telecommunicatierecht.
- Specifieke kennis van de telecommunicatiesector.
- Uitstekende beheersing van zowel de Nederlandse als Engelse taal in woord en geschrift.
- Dienstverlenende instelling en goede sociale vaardigheden.

Geïnteresseerd?

Stuur dan voor 15 mei 2004 uw sollicitatie naar Baker & McKenzie
T.a.v. mevrouw drs. A. Vervoort
Afdeling Human Resources
Postbus 2720, 1000 CS Amsterdam

Voor aanvullende informatie kunt u contact opnemen met mevrouw drs. A. Vervoort, telefoonnummer 020 - 55 17 175 of per e-mail anneke.vervoort@bakernet.com

Functie-eisen advocaat-stagiair

- Aantoonbare belangstelling voor ICT- en/of telecommunicatierecht.
- Goede studieresultaten.
- Uitstekende beheersing van zowel de Nederlandse als Engelse taal in woord en geschrift.
- Dienstverlenende instelling en goede sociale vaardigheden.

Bij beide functies strekt buitenlandervaring tot aanbeveling.

Wij bieden

- Een inspirerende werkomgeving bij een internationaal gerenommeerd advocatenkantoor.
- Wereldwijde contacten en grensoverschrijdende uitdagingen.
- Een informele cultuur met veel ruimte voor individuele ontplooiing.

www.bakernet.com/amsterdam

*PLC Global Counsel Law Firm Review 2003

Met ongeveer 140 medewerkers en vier kantoren in Nederland is de Zeeuw & de Keizer een middelgrote organisatie op het gebied van accountancy en belastingadvies alsmede dienstverlening betreffende fusies, overnamen en juridische aangelegenheden. Daarnaast is de Zeeuw & de Keizer lid van het internationale netwerk van Horwath International.

Als onafhankelijke en zelfstandige organisatie zijn wij gespecialiseerd in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf.

Voor elk van onze vier vestigingen, Amsterdam, Rotterdam, Nijmegen en Oosterhout geldt dat ons klantenbestand zeer gevarieerd is en elke dag groeit. Deze groei maakt dat wij graag in contact komen met ambitieuze en enthousiaste mensen, die geknipt zijn voor de Zeeuw & de Keizer. Voor de vestiging Rotterdam zijn wij op zoek naar:

Een juridisch adviseur

Contracten, personeelszaken, vennootschapszaken... de huidige ondernemer kan niet meer zonder zijn vaste juridisch adviseur. Iemand die het bedrijf kent en weet wat kenmerkend is voor een bepaalde branche. Thans zijn er 2 juristen werkzaam bij de Zeeuw & de Keizer bedrijfsjuristen, die alle juridische aangelegenheden afhandelen en de ondernemers met raad en daad bijstaan.

De Werkzaamheden

- Verzorgen van juridische dienstverlening in brede zin;
- Het verstrekken van (mondelijke) juridische adviezen aan cliënten alsmede het geven van juridische ondersteuning aan de collega accountant en belastingadviseur;
- Zorgdragen voor productontwikkeling.

Vereiste opleiding en vaardigheden

- Academische Opleiding Nederlands Recht;
- Analytisch sterk ontwikkeld;
- Opbouwen en onderhouden van relaties en acquisitie.

Kandidaten bieden wij een carrière met perspectief, vaktechnische en theoretische ontwikkeling en de mogelijkheid om te werken aan persoonlijke sociale vaardigheden, zoals leidinggeven en onderhandelen. Komt u in aanmerking voor een uitdagende baan bij de Zeeuw & de Keizer? Dan bent u verzekerd van een glansrijke carrière, een zeer gevarieerde klantenkring en een aantrekkelijk financieel perspectief.

Voor meer informatie over deze functie kun je contact opnemen met Sahila Azarkan.

Beknopte brieven met een uitgebreid CV kunnen worden opgestuurd naar:

De Zeeuw & De Keizer, t.a.v. mevrouw S. Azarkan, Postbus 4308, 3006 AH ROTTERDAM, s.azarkan@dzdk.nl, tel.: 010 - 266 15 00, fax: 010 - 266 15 99

Wij bieden een werkplek met alle ruimte voor ontplooiing voor een advocaat-medewerker of gevorderde stagiair. Net als wij denk en handel je commercieel en functioneer je het best in een informele omgeving. Om serieuze zaken te kunnen relativeren is gevoel voor humor wenselijk. Op je vakgebied ben jij het die het laatst lacht!

GEVORDERDE STAGIAIRE

Als medewerker binnen ons team heb je vooral affiniteit met **bouwwrecht en ondernemingsrecht**. Verder beoefent ons kantoor, gevestigd in het Brainpark te Rotterdam, de praktijk van arbeidsrecht, letselschade en persoon- en familierecht.

Spreekt een baan met veel zelfstandigheid in een hechte organisatie je aan?

Mail dan je gegevens naar mail@vandijkadvocaten.nl of bel (010) 2 12 12 20. Je kunt ook schriftelijk reageren naar onderstaand adres, t.a.v. Monique van Dijk.

Kijk ook even op onze website: www.vandijkadvocaten.nl

MEESTERS IN ONDERNEMERSKRINGEN

Max Euwelaan 75, 3062 MA Rotterdam. Tel. (010) 2 12 12 20

Van Aalst & Daniëls Advocaten Amsterdam

zoekt

(gevorderde) stagiaire / advocaat-medewerker
voor indiensttreding op korte termijn.

Het kantoor, bestaande uit acht advocaten, heeft een commerciële praktijk en behandelt vooral zaken op het gebied van contractenrecht, arbeidsrecht, personen- en familierecht, faillissementsrecht en strafrecht.

Sollicitatiebrieven met curriculum vitae en pasfoto, binnen 14 dagen richten aan
mw mr K.I. van Aalst, Roemer Visscherstraat 24,
1054 EX Amsterdam
tel: 020 - 618 17 81

stagiaire sectie overheid/vastgoed

Dirkzwager advocaten en notarissen is een toonaangevend kantoor in het oosten van het land. Met ruim 230 medewerkers is Dirkzwager één van de grootste juridische spelers in het KAN-gebied (Knooppunt Arnhem-Nijmegen).

Wij hebben voor de Nijmeegse sectie overheid/vastgoed op korte termijn plaats voor een stagiaire met één tot twee jaar werkervaring. De sectie, waar per 1 mei 2004 negen advocaten werkzaam zijn, adviseert overheden en bedrijven (onder meer) op het brede terrein van vastgoed. De kandidaat die wij zoeken zal voornamelijk werkzaam zijn in het privaatrechtelijke deel van de sectiepraktijk, met een nadruk op huurrecht en bouwrecht. Affiniteit met deze rechtsgebieden is een pré.

De cultuur in onze sectie is dat advocaten al in hun stagetijd zelf cliënten bedienen en naar buiten optreden. De opleiding en begeleiding is daar ook op gericht.

Bel voor meer informatie over de functie van stagiaire in de sectie overheid/vastgoed met mevrouw mr. M.L.J. Bomers of mr. F.J.P. Delissen: (024) 381 31 86.

Solliciteren

Indien u geïnteresseerd bent in deze vacature, dan ontvangen wij uw sollicitatiebrief, voorzien van curriculum vitae en cijferlijst, graag binnen 14 dagen op het volgende adres:

Dirkzwager advocaten en notarissen
t.a.v. mevrouw P.F. Kiphardt (manager P&O)
Postbus 3045
6802 DA Arnhem

Vanzelfsprekend wordt uw sollicitatie vertrouwelijk behandeld.

www.dirkzwager.nl

www.carrierezonderkapsones.nl

DIRKZWAGER
advocaten en notarissen

Carrière zonder kapsones.

WIERSMA MENDEL PRAKKE

ADVOCATEN

Het kantoor:

Bij Wiersma Mendel Prakke wordt door vijftien jonge advocaten de commerciële, traditionele advocatuur bedreven. De drie secties binnen Wiersma Mendel Prakke zijn gespecialiseerd in het vervoer-, arbeids- respectievelijk insolventie- en ondernemingsrecht. Het kantoor bedient voornamelijk binnen- en buitenlandse, vaak beursgenoteerde ondernemingen die toonaangevend zijn in de bank-, media-, scheepvaart-, verzekerings- en internationale handelspraktijk. Belangrijkste zaakgever in de insolventierechtpraktijk is de Amsterdamse rechtbank.

Wiersma Mendel Prakke streeft een vorm van dienstverlening na die blijvend beantwoordt aan de verwachtingen van kritische cliënten. Sedert de oprichting in 1995 is de visie en werkwijze van het kantoor succesvol en in positieve zin onderscheidend gebleken ten opzichte van andere, veelal gevestigde advocatenkantoren. Door cliënten wordt een toenemend beroep op ons gedaan. Wij willen daar graag op inspelen en daarvoor is uitbreiding noodzakelijk.

De drie nieuwe kantoorgenoten:

Ter spoedige versterking van ons kantoor zoeken wij een

- **GEVORDERD STAGIAIRE / BEGINNEND MEDEWERKER INSOLVENTIERECHT**
- **GEVORDERD STAGIAIRE / BEGINNEND MEDEWERKER ONDERNEMINGSRECHT**
- **GEVORDERD STAGIAIRE / BEGINNEND MEDEWERKER INTERNATIONALE
HANDEL EN TRANSPORT**

Kandidaten dienen te beschikken over een uitstekende beheersing van het vermogensrecht en de Engelse taal en aantoonbare ervaring in de uit te oefenen rechtspraktijk.

Het aanbod:

Wiersma Mendel Prakke biedt geschikte kandidaten voor de vacatures een gedegen opleiding, de mogelijkheid tot specialisatie, professionele werkomstandigheden en uitstekende arbeidsvoorwaarden. Afhankelijk van ervaring en ontwikkeling in de nabije toekomst omvatten deze voorwaarden - naast een concurrerend salaris - onder meer een gratificatie- en bonusregeling, een lease-auto en een pensioenbijdrage.

Sollicitatie:

Uw bondige sollicitatie met uitgebreid curriculum vitae en overzicht van studieresultaten kunt u binnen twee weken na verschijnen van dit blad sturen naar Reinout Prakke (indien per e-mail: rgprakke@wmp.dutchlaw.nl), bij wie desgewenst nadere informatie kan worden ingewonnen. Het spreekt voor zich dat sollicitaties strikt vertrouwelijk worden behandeld.

Bij Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk advocaten en notarissen zijn – verspreid over de locaties Amsterdam, Purmerend, Hoorn, Volendam en Benningbroek – 31 advocaten en 19 (kandidaat-) notarissen werkzaam.

Het kantoor heeft sinds begin jaren '80 een ontwikkeling doorgemaakt en is uitgegroeid tot een maatgevend kantoor in de regio.

De praktijk beslaat nagenoeg alle rechtsgebieden, met een aantal bijzondere aandachtspunten: aansprakelijkheid en personenschade, agrarisch recht, arbeidsrecht, bestuursrecht, huurrecht, insolventierecht, ondernemingsrecht, personen- en familierecht, sociaal-zekerheidsrecht, sportrecht en strafrecht. Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk maakt deel uit van Avrio Advocati, een wereldwijd samenwerkingsverband van ruim 40 advocatenkantoren.

**Schreurs & Van Duin
Abma Van Eeuwijk
Advocaten Notarissen**

Wegens uitbreiding van onze werkzaamheden zijn we voor onze bestaande vestigingen en voor het opzetten van een nieuwe vestiging in de regio op zoek naar

advocaten m/v

met enige praktijkervaring voor onze secties:

Strafrecht

Huurrecht

Arbeidsrecht

Letselschade en aansprakelijkheidsrecht

Bouwrecht

Ondernemingsrecht

Wij zijn op zoek naar ambitieuze juristen met een praktische kijk op het recht. We verwachten verder dat je wilt meedenken over en meewerken aan de verdere ontwikkeling van ons kantoor.

Dat biedt jou de mogelijkheid om je op meer terreinen te vormen dan op juridisch-inhoudelijk vlak alleen. De structuur en omvang van het kantoor maken dat ook mogelijk. Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk combineert de voordelen van een klein kantoor met die van een groot kantoor: een informele sfeer en een overzichtelijke organisatie gaan gepaard met uitstekende faciliteiten en de mogelijkheid tot verdere specialisatie.

Sollicitaties kunnen worden gericht aan:

mr G. Meijers

Stadhouderskade 34-35, 1071 ZD Amsterdam

Telefoon 020 6234549

Voor inlichtingen kun je ook contact opnemen met mr H.P. Abma, telefoon 0299 433333

In de stichting Grotius Academie participeren de faculteiten der rechtsgeleerdheid van de universiteiten uit Amsterdam, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam en Tilburg. Ook representanten van diverse juridische beroepsgroepen zijn bij de stichting betrokken. De Grotius Academie verzorgt postdoctorale specialisatieopleidingen voor advocaten en juristen die al enige tijd werkzaam zijn in de advocatuur, het bedrijfsleven, de juridische adviespraktijk of specifieke functies bij de overheid bekleden en al een gegeden basiskennis hebben van het betreffende rechtsgebied. Ze werkt daarbij geregeld samen met specialisatieverenigingen binnen de advocatuur. De Grotius specialisatieopleiding is er op gericht binnen een tijdsbestek van negen maanden een wezenlijke verdieping van kennis en vaardigheden op een specifiek rechtsgebied te verwerven. De opleiding wordt afgesloten met een examen.

GROTIUS ACADEMIE

Specialisatieopleidingen najaar 2004

- Grotius specialisatieopleiding Arbeidsrecht**
Hoofddocenten zijn mr R.A.A. Duk en prof. mr G.J.J. Heerma van Voss
 - Grotius specialisatieopleiding Benelux, Europees en Internationaal Merkenrecht**
Hoofddocenten zijn mr P.L. Reeskamp en prof. mr A.A. Quaedvlieg
 - Grotius specialisatieopleiding Financiering en Zekerheden**
Hoofddocenten zijn mr drs A.R.J. Croiset van Uchelen en prof. mr J.J. van Hees
 - Grotius specialisatieopleiding Informatierecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr F.W. Grosheide en mr A.P. Meijboom
 - INSOLAD/ Grotius specialisatieopleiding Insolventierecht**
Stuurgroep bestaande uit prof. mr J.J. van Hees, mr B.F.M. Knüppe, prof. mr S.C.J.J. Kortmann, prof. mr F.M.J. Verstijlen en prof. mr R.D. Vriesendorp
 - Grotius specialisatieopleiding Onroerend Goed**
Hoofddocenten prof. mr W.M. Kleijn en prof. mr H.W. Heyman
 - LSA/ Grotius specialisatieopleiding Personenschade**
Hoofddocenten zijn mw prof. mr C.J.M. Klaassen en mr S.D. Lindenbergh
 - VMA/ Grotius specialisatieopleiding Omgevingsrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr N.S.J. Koemann en mr J. Hoekstra
- Grotius Corporate Law Programme:**
- Corporate Structures**
Hoofddocenten zijn mr J.A.M. ten Berg en prof. mr S.H.M.A. Dumoulin
 - Corporate Litigation**
Hoofddocenten zijn prof. mr G. van Solinge en mr A.F.J.A. Leijten
 - Corporate Transactions**
Hoofddocenten zijn prof. mr S.R. Schuit en mr J.W. de Boer
 - Vooropleiding Balanslezen/Balansrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr drs H. Beckman en mr J.A.M. ten Berg

Het programma is onder voorbehoud. Voor sommige opleidingen bestaat een wachtlijst. U kunt zich echter altijd inschrijven. U ontvangt een bevestiging waarin wordt aangegeven wanneer u naar verwachting kunt deelnemen.

Meer informatie

Ik wil meer weten over de aangekruiste Grotius specialisatieopleiding(en)
a.u.b. invullen met blokletters of machineschrift

Naam: _____ M/V

Voorvoegsels: _____

Adres: _____

Postcode + woonplaats: _____

A/7

Faxen of sturen naar: Grotius Academie // Postadres: Postbus 10520, 6500 MB Nijmegen // Bezoekadres: Thomas van Aquinostraat 8, 6525 GD Nijmegen //
Telefoon: 024 - 361 24 92 // Fax: 024 - 361 59 49 // E-mail: grotius@cpo.kun.nl // Website: www.grotiusacademie.nl

RUG

Katholieke Universiteit Nijmegen

UNIVERSITEIT VAN TILBURG

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Timesoft

Amice is toch goedkoper!

...En niet alleen goedkoper!

Amice is bewezen het meest gebruiksvriendelijke en soepel te implementeren pakket voor kleine en middelgrote kantoren. Kijk op timesoft.nl voor een demo of maak een afspraak met een van onze accountmanagers. (0348-484700)

*"Het baat niets hard te lopen,
men moet op tijd vertrekken"*

J. de la Fontaine

- Conversie van uw huidige pakket!
- Overzichtelijke relatie, dossier- en urenadministratie
- Op ieder moment declareren
- Correspondentie in uw huisstijl via MS Word
- Talloze real-time overzichten
- Geïntegreerd boekhoudpakket (AccountView) met aanmaningen, debiteurenbewaking, telebankieren etc.

 Workshare

CMS.Net

 Hummingbird™

 EWA Business Partner

www.timesoft.nl

Postbus 598 - 3440 AN Woerden

T +31 (0)348 484 700 - F +31 (0)348 425 700 - E info@timesoft.nl

VISIE OP TIJD

DE ADVOCATUUR IS EEN COMMERCIËLE ZAAK GEWORDEN.

Binnen de advocatuur is de concurrentie verder toegenomen. Advocatenkantoren zien zich dan ook genoodzaakt uit te wijken naar een meer commerciële aanpak. De Relationship Manager van de ING Bank kan u helpen met de financiële gevolgen van deze omschakeling. En brengt alle commerciële mogelijkheden die hieruit volgen voor u in kaart. De Relationship Manager kent

uw branche door en door en dat maakt hem tot een uitstekende gesprekspartner voor de grootzakelijke markt. Ook kan hij u in contact brengen met de juiste specialisten binnen ING Groep. Heeft u nog geen Relationship Manager, ga dan naar www.ingbank.nl om een afspraak te maken.

ING Bank. Branchekennis van binnenuit.

meer weten

ING BANK

onderdeel van ING